T.C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

DIŞ TİCARET ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI TİCARET VE AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKU ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI TİCARET HUKUKU VE AVRUPA BİRLİĞİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Çin'de Yabancı Yatırım

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abudurexiti ABULAITI

200000028

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Ebru ŞENSÖZ MALKOÇ

İSTANBUL, 2019

T.C. İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
Dış Ticaret ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Uluslararası Ticaret ve Arap Birliği Hukuku.

Yüksek Lisans programı öğrencisi Abdurexiti ABULAITI

Çin'de Yabancı Yatırım başlıklı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulu 18.06.2019 tarih ve 144-10 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	UNVANI, ADI SOYADI	İMZA
TEZ DANIŞMANI	Dr. Öğr. Üyesi Ebru ŞENSÖZ UTKU	
JÜRİ ÜYESİ	Prof. Dr. Yusuf ÖĞREN	Yüce
JÜRİ ÜYESİ	Prof. Dr. Mehmet MELEMEN	

(*) Yüksek lisans tez savunma jürileri en az biri kurum dışından olmak üzere danışman dahil en az üç öğretim üyesinden oluşur. Jürinin üç kişiden oluşması durumunda eş danışman jüri üyesi olamaz. Eş tez danışmanının jüri üyesi olması durumunda asıl jüri beş üyeden oluşur.

ENS.FR.Y15 06.11.2017

ÖZET

Türkiye ile Çin arasındaki ekonomik ilişkilerin artmasına rağmen, Türk işadamlarının Çin'de iş kurmalarına oldukça az rastlanmaktadır. Bunun sebeplerinden birinin, Türk işadamlarının Çin pazarlarına girme konusunda yerel bilgiye sahip olmamaları olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Çin'in yabancı yatırım politikasındaki temel hükümleri ana hatlarıyla belirlemek ve uluslararası yatırımcılar ve Çin'deki yatırımların ticari faaliyetleri için gereken Çin'in yabancı yatırım kanun sistemi ile ilgili önemli bilgileri sunmaktır.

Anahtar Kelime: Çin, Yabancı Yatırım, Yatırım Kanunu.

ABSTRACT

Despite the growing economic relations between Turkey and China, it is quite rare for Turkish investors to set up business in China. One of the reasons for this is thought to be that Turkish investors do not have local knowledge about entering the Chinese markets.

The aim of this thesis is to outline the main provisions of China's foreign investment politics and important information about China's foreign investment legal system for international investors business activities in China.

Key words: China, Foreign Investment, Investment Law.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET ..... **ii**

TABLO LİSTESİ ..... **vii**

KISALTMALAR ..... **viii**

GİRİŞ ..... **ix**

BİRİNCİ BÖLÜM **1**

1. YABANCI YATIRIM VE KAVRAMLAR **1**

1.1. Yabancı Kavramı **1**

1.2. Ev Sahibi Devlet Kavramı **2**

1.3. Kaynak Devlet Kavramı **3**

1.4. Doğrudan Yabancı Yatırımcı Kavramı **3**

1.4.1. Türk Hukukunda Doğrudan Yabancı Yatırımcı Kavramı 4

1.4.2. Çin Hukukunda Doğrudan Yabancı Yatırımcı Kavramı 5

1.4.3. Çok Uluslu Şirketler Kavramı 5

1.4.4. Uluslararası Kuruluşlar Kavramı 6

1.5. Doğrudan Yabancı Yatırım Kavramı **7**

1.5.1. Ekonomik Anlamda Yatırım 7

1.5.2. Türk Hukukunda Yabancı Yatırım 9

1.5.3. Çin Hukukunda Yabancı Yatırım 9

1.5.4. Uluslararası Kuruluşlarda Yabancı Yatırım 10

1.6. Doğrudan Yabancı Yatırımın Olumlu ve Olumsuz Etkileri **11**

1.6.1. Doğrudan Yabancı Yatırımın Olumlu Etkileri 12

1.6.2. Doğrudan Yabancı Yatırımın Olumsuz Etkileri 14

1.7. Yönüne Göre Doğrudan Yabancı Yatırım Çeşitleri **15**

1.8. Motivasyonuna Göre Doğrudan Yabancı Yatırım Çeşitleri **16**

1.8.1. Doğal Kaynak Arayan Yatırımlar 17

1.8.2. Pazar Arayan Yatırımlar 17
1.8.3. Etkinlik Arayan Yatırımlar 18
1.8.4. Stratejik Varlık Arayan Yatırımlar 19

1.9. Uluslararası Pazara Giriş Şekilleri 19

1.9.1. Yatay Doğrudan Yabancı Yatırım 20
1.9.2. Dikey Doğrudan Yabancı Yatırım: 20
1.9.3. Sabit Sermaye Yatırımları 21
1.9.4. Şirket Birleşmesi ve Devralmalar 22
1.9.5. Stratejik İşbirliği 22
1.9.6. Özelleştirme Yolu İle Gerçekleştirilen Yatırım 23
1.9.7. Ortak Girişim (Joint Venture) 23

İKİNCİ BÖLÜM 25

2. ÇİN'İN YABANCI YATIRIM MEVZUATI 25

2.1. Çin'in Dorudan Yabancı Yatırım Politikası 25

2.2. Çin'in Dorudan Yabancı Yatırım Politikası Gelişimi 27

2.2.1. Başlangıç Aşaması (1979-85) 27
2.2.2. Sürekli Gelişim Aşaması (1986-91) 29
2.2.3. Yüksek Büyüme Dönemi (1992'den Sonra) 31

2.3. Çin'de Yabancı Yatırımın Başlıca Şekilleri 32

2.3.1. Yabancı Yatırım Girişimleri 33
2.3.2. Tamamen Yabancılara Ait Girişimler 34
2.3.3. Çinli-Yabancı Sözleşmeli Ortak Girişimleri (SOG) 34
2.3.4. Çinli – Yabancı Hisse Senedi Ortak Girişimi (HSG) 35

2.4. Başka Ticari Kuruluş Şekilleri 36

2.4.1. Anonim Şirketi 36
2.4.2. Ortaklık 37
2.4.3. İrtibat Ofisi 38
2.4.4. Birleşme Ve Devralmalar 39

2.5. Özel Hükümler Ve Teşvikler - Negatif Liste Ve Teşvik Kataloğu 40

2.5.1. Yabancı Yatırımcılara Özel Negatif Listeler 40
2.5.2. Yabancı ve Yerli Yatırımcılara Ortak Negatif Listeler 42
2.5.3. Yabancı Yatırım Teşvik Kataloğu 45
2.5.4. Negatif Liste ve Katalogların Kullanılması 45

2.6. Yeni Yabancı Yatırım Kanunu Ve Değişiklikler 47

2.6.1. Yürürlükteki Yasalar ... 48
2.6.2. Yabancı Yatırımın Kapsamı ... 49
2.6.3. Negatif Listenin Konumu ... 51
2.6.4. Bilgi Raporlama Sistemi ... 53
2.6.5. Ulusal Güvenlik İnceleme Sistemi ... 54
2.6.6. Diğer Resmi Makamların İdari Önlemleri ... 55
2.6.7. Değişken Hisse Varlığı (VIE Structure) ... 56
2.6.8. Fikri Mülkiyet Korunması ve Teknoloji Transferi Yasağı ... 57
2.6.9. Meşru Hakların Ve Çıkarların Korunması ... 58
2.6.10. Forex Ücretsiz Havalesi ... 60
2.6.11. Diğer Adil Mumeleler ... 60
2.6.12. Yerel Yönetimlerin Taahhütleri ... 61
2.6.13. Müdürlerin Atanması, Yasal Temsilci Ve Üst Yönetimin Esnekliği ... 61
2.6.14. Kar Dağıtımı ... 63
2.6.15. Hisse ve Diğer Hakların Transferi ... 64
2.6.16. Çinli ve Yabancıların İşbirliği Yapabileceği ... 65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ... 67

3. Yatırımcının Korunması ve Uyuşmazlıkların Çözümü ... 67

3.1. Çin'deki Başlıca Ticari Riskler ve Belirsizlikler ... 67

3.2. İki Taraflı Yatırım Anlaşmaları ve Önemi ... 69

3.2.1. Türkiye – Çin ikili Yatırım Anlaşması ... 71

3.3. Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi - ICSID ... 73

3.3.1. Tanımı ve Gelişimi ... 73

3.4. Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı - MIGA ... 74

3.4.1. MIGA Tanımı ... 74
3.4.2. MIGA Konvansiyonu'nda Garantiye Alınabilecek Riskler ... 76

3.5. Çin Uluslararası Ekonomik ve Ticaret Tahkim Komisyonu - CIETAC . 77

3.5.1. Tanımı ve Gelişimi ... 77

SONUÇ ... 79

KAYNAKÇA ... 82

EKLER ... 92

TABLO LİSTESİ

Tablo1: Pazara Erişim Negatif Listesi Yapısı 43

Tablo 2: Farklı Girişimlere Uygulanabilecek Negatif Liste ve Teşvik Katalogları 46

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Genelge 10	: Yabancı Yatırımla İşletmelerin Birleşme ve Devralınmasına İlişkin Düzenlemeler
HSG	: Çinli – Yabancı Hisse Senedi Ortak Girişimi
MOFCOM	: Çin Halk Cumhuriyet Ticaret Bakanlığı
Mevcut Üç Kanun	: SOG, HSG ve TYAG Kanunları
MIGA	: Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
RMB	: Çin'in para birimi Renminbi
SOG	: Çinli – Yabancı Sözleşmeli Ortak Girişimi
Şirketler Kanunu	: Çin Halk Cumhuriyeti Şirketler Kanunu
TYAG	: Tamamen Yabancılara Ait Girişimler
UNCTAD	: Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansının
UNCITRAL	: Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu Teknoloji ve Kurumsal Gelişim Anabilim Dalı
YYG	: Yabancı Yatırım Girişimleri
YKTK	: Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması

GİRİŞ

Geçtiğimiz otuz yılda, Çin dünyanın en hızlı büyüyen bölgelerinden biri olmuştur. Çin'in 1978 yılında yabancı yatırıma yeniden açılmasından sonra, gayrisafi yurt içi hasıla miktarı 178 milyar ABD Doları'ndan 2018 sonundaki 13.60 trilyon ABD Doları'na (bugünün fiyatlarına göre) kadar artmıştır. Bu dönemde, neredeyse ortalama %10'luk bir büyüme oranı ile Çin dünyanın en büyük ikinci ekonomisine dönüşmüştür. Bunun sebebinin düşük maliyetli üretim olduğu düşünülse de, asıl sebep Çin'in yabancı yatırımlar için birçok ek fırsat sunmasıdır. Özellikle nispeten vasıflı işgücü, altyapı ve yabancı yatırımcılara sağlanan teşvik politikaları yabancı yatırımları çeken önemli faktörlerdendir. Böyle bir yatırım ortamında dünya çapında Çin'e yatırım yapan birçok yabancı şirketin son derece başarılı olması şaşırtıcı değildir. Bu nedenle Çin'deki yatırım faaliyetleri Türkiye'nin özel sektörünün küresel açılımı açısından önem taşımaktadır.

Bu kadar çok fırsat sunan bir ortamda, birçok yatırımcının son derece başarılı olmasına rağmen, sayıca az olmayan yatırımcılar doğru yaklaşım bulmakta zorlanmıştır ve hatta girişimleri tamamen başarısız olup büyük miktarda zarara uğramıştır.

Çin'deki yabancı yatırımların başarısızlığının önemli bir nedeni, yatırım öncesi hazırlıksızlık olarak görülmektedir. Çin'in kendine has iş kültürünü ve yasal çerçevesini doğru bir şekilde anlamadan Çin'de iş yapmak olumsuz sonuçlar ile yatırımcıyı hayal kırıklığına uğratabilir. Ticari ve yasal çevreyi etkin bir şekilde yönlendirmek ve bir şirket stratejisini tasarlarken doğru bilgiye sahip olmak, genellikle başarı ile başarısızlık arasındaki farkı ifade etmektedir. Bu çalışma belirtilen yaklaşımı hedef alarak, Çin'in yabancı yatırım kanunundaki temel hükümlerini ana hatlarıyla belirterek ve uluslararası yatırımcılar ve Çin'deki yatırımların ticari faaliyetleri için gereken Çin'in yabancı yatırım sistemi ile ilgili önemli bilgileri sunmayı amaçlamaktadır.

Çalışmamın ilk bölümünde doğrudan yabancı yatırımla ilgili genel teorik alt yapı bilgileri yer almaktadır. İkinci bölümünde ise Çin'in yabancı yatırım mevzuatı ele alınarak, Çin'in doğrudan yabancı yatırım politikasının gelişim tarihi ve Çin'deki yabancı yatırım kuruluşların başlıca şekilleri tanıtılmakla birlikte, Çin pazarına giriş

öncesi dikkat edilmesi gereken negatif liste ve teşvik kataloğu incelenecektir. Bunun yanısıra Çin'in yeni yayınlanmış yabancı yatırım kanununa ilişkin değerlendirmeler yapılmaya çalışılacaktır. Üçüncü bölümde ise bir yandan Çin pazarına giriş sonrası karşılanabilecek ticari riskler ile ilgili analizler verilirken öte yandan yabancı yatırımcıların yatırımlarını korumakta yararlanabileceği iki taraflı ticari sözleşme, tahkim kurumları ve konvansiyonların genel tanıtımı yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YABANCI YATIRIM VE KAVRAMLAR

1.1. Yabancı Kavramı

Türk pozitif hukukunda, "yabancı" tanımı ilk kez 2003 yılında yayımlanan 4817 sayılı "Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun" ile yapılmıştır. Kanunun tanımlar başlıklı üçüncü maddesinde "yabancı" ifadesi için, "403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'na göre Türk vatandaşı sayılmayan kişi" tanımı yapılmıştır[1]. Buna göre, Türk hukukundaki yabancı kavramı Türk vatandaşı olmamakla beraber Türkiye'de bulunanları göstermektedir[2].

Çin hukukunda "Yabancı" kavramı Çin Halk Cumhuriyeti'nin Yabancıların Giriş ve Çıkış Kanununda dile getirilmiştir. Yasada Çin Halk Cumhuriyeti'nin Vatandaşlık Kanunu uyarınca Çin vatandaşlığına sahip olmayan bir kişinin yabancı olduğu tanımlanmıştır[3]. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Vatandaşlık Kanunu'nda Çin vatandaşı açıklaması aşağıdaki gibidir:

- Ebeveynlerden her ikisi / biri Çin vatandaşı olup, kendisi Çin'de doğmuş ise Çin vatandaşı sayılır[4].

---

[1] Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, RG. 6. 3. 2003- 25040, Metin için bkz: (Çevrimiçi) https://www.mevzuat. gov. tr/MevzuatMetin/1. 5. 4817. pdf, (Erişim Tarihi: 10. 09. 2019).

[2] Aysel Çelikel ve Günseli Öztekin Gelgel, **Yabancılar Hukuku**, 23.b, İstanbul: Beta Yayınları, 2017, s.17.

[3] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancıların Giriş ve Çıkış Kanunu, 中华人民共和国外国人入境出境管理法, Law of The People's Republic of China On Control of The Entry And Exit of Aliens, 1985, Madde 3, Çince ve İngilizce metin için bkz: (Çevrimiçi) http://www.chinalawedu.com/new/23223a23228a2010/20101221shangf131114. shtml, (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019).

[4] Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Kanun, 中华人民共和国国籍法, 1980, Madde 4, Meti içn bkz: (Çevrimiçi) http: //www.npc. gov. cn/wxzl/gongbao/2000-12/11/content_5004393. htm., (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019).

- Ebeveynlerden her ikisi / biri Çin vatandaşı olup, kendisi başka ülkede doğmuş ise Çin vatandaşı sayılır. Ancak, ebeveynlerden her ikisi / biri Çin vatandaşı olup da yabancı bir ülkeye yerleşmiş ise, yabancı uyruklu olarak doğan çocuk Çin vatandaşı değildir[5].
- Ebeveynler vatansız ya da uyruğu bilinmeyen ise ve Çin'de yerleşmiş ise, Çin'de doğan çocuk Çin uyruklu olacaktır[6].
- Çin Halk Cumhuriyeti, çifte vatandaşlığı kabul etmemektedir[7].

1.2. Ev Sahibi Devlet Kavramı

Uluslararası yatırım hukukunda ev sahibi devlet önemli bir rol oynamaktadır. Ev sahibi devlet, yabancı yatırımın yapıldığı devlettir. Bu devletler, yabancı yatırımın asıl alıcılarıdır ve bunlar esas itibariyle gelişmekte olan ülkelerdir. Bu devletler kendi ulusal mevzuatlarıyla hem yabancı yatırımı çekmek isterler hem de denetlemek isterler[8].

Yabancı sermaye öncelik amacı ise kar edinmek olduğu için, yabancı yatırımcılar ev sahibi devletin ekonomik, siyasi, hukuki ve sosyal durumuyla yakından ilgilenirler. Bu nedenle ev sahibi ülkeler bir takım düzenlemelere giderler. Örneğin; ekonomik, politik ve siyasi istikrarı sağlamanın yanında, yabancı yatırımcıyı etkileyecek uluslararası yatırım anlaşmaları ve iki taraflı yatırımı teşvik

---

[5] Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Kanun, 中华人民共和国国籍法, 1980, Madde 5, Meti için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.npc. gov. cn/wxzl/gongbao/2000-12/11/content_5004393. htm., (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019).

[6] Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Kanun, 中华人民共和国国籍法, 1980, Madde 6, Meti için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.npc. gov. cn/wxzl/gongbao/2000-12/11/content_5004393. htm., (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019).

[7] Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Kanun, 中华人民共和国国籍法, 1980, Madde 3, Meti için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.npc. gov.cn/wxzl/gongbao/2000-12/11/content_5004393. htm., (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019).

[8] Gülay Keleş, "Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu'nda Yabancı Yatırımcıya Sağlanan Kolaylıklar", (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Devletler Özel Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2007, s.22.

anlaşmaları imzalarlar. Ayrıca özelleştirme ve vergi politikalarında bir takım düzenlemeler yoluna da gitmektedirler[9].

Yabancı yatırımcılar için ev sahibi ülkenin hukuki ortamı önemli rol taşımaktadır. Ev sahibi ülkenin liberal bir mevzuatı ortaya çıkarmış olması tek başına yeterli değildir. Hukuki ortam ile uygulamanın ayniyet teşkil etmesi, yabancı yatırımcının bürokratik engellere mümkün olduğunca az maruz kalması sağlanmalıdır. Vergi indirimi veya muafiyetler ve diğer teşvikler ve kamulaştırmaya karsı güvenceler ile ev sahibi devletler yabancı yatırımı çekmek isterler[10].

1.3. Kaynak Devlet Kavramı

Kaynak devlet, uluslararası alanda yatırım yapan çok uluslu şirketlerin tabi olduğu devlettir. Kaynak devletler yabancı yatırımın korunmasını sağlaması, teşvik edici kuralların alınmasının yanı sıra, uluslararası pazarda faaliyet gösteren çok uluslu şirketlerin denetimini de sağlarlar[11]. Bunlar yabancı ülkelerde faaliyet gösteren söz konusu şirketler için denetim mekanizmalarından biridir. Kaynak devletler çok uluslu şirketi sadece denetlemekle kalmaz, aynı zamanda ona bazı teşvikler de sağlamaktadır. Kaynak ülke şirketlerinin dışarı açılması ve uluslararası pazarlarda ticaret yapması, devletin ekonomik güç olarak konumlarını sürdürebilmesi açısından zorunludur. Kaynak ülkelerin kendilerinden çıkan sermayeden sağladıkları yarar, söz konusu şirketlerin değişik ülkelerde faaliyet ve imalatta bulunmaları sonucunda elde ettikleri kardır[12].

1.4. Doğrudan Yabancı Yatırımcı Kavramı

---

[9] United Natıons, **World İnvestment Report - FDI Policies For Develeopment: National and International Perspectives**, New York and Geneva, 2003, (Çevrimiçi) https://unctad.org/en/docs/wir2003light_en.pdf, (Erişim Tarihi: 13. 09. 2019), s.112.
[10] Bilgin Tiryakioğlu, **Doğrudan Yatırımın Uluslararası Hukukta Korunması**, Ankara: Dayınlarla Hukuk Yayınları, 2003, s.33.
[11] Tiryakioğlu: **a.g.e.,** s.35.
[12] Keleş, **a.g.e.,** s.24.

Yabancı yatırım konusunda ilk olarak kabul edilen ve hemen hemen tüm iki taraflı yatırım anlaşmalarında yatırımcı olarak, gerçek kişiler gösterilmektedir. Bu durum iki taraflı yatırım anlaşmalarında genel olarak, "Âkit taraflardan birinin yürürlükteki kanunlarına göre vatandaş sayılanlar"[13] şeklinde ifade edilmektedir.

Gerçek kişi yabancı yatırımcılarından sonra, şirketler ve tüzel kişiliği bulunmamakla beraber bazı insan toplulukları yatırımcı olarak kabul edilmektedir. Ancak bu durumda, kabul edilen tanım her zaman aynı olmamaktadır. Zira, şirketlerin tabiiyeti konusunda uluslar arası hukukta yeknesak bir anlayış mevcut değildir. Özellikle iki taraflı yatırım anlaşmalarında, şirketlerin de yatırımcı olarak tarif edildiği durumlarda, kuruluş yeri, merkez yeri ve kontrol sistemi kabul edilmektedir[14]. Bazı iki taraflı anlaşmalarda söz konusu sistemlerden merkez yeri ve kuruluş sistemi birlikte kabul edilmektedir. Kimi iki taraflı yatırımı teşvik anlaşmalarında ise kuruluş yeri ve merkez yeri sistemlerinden biri kabul edilmektedir[15].

1.4.1. Türk Hukukunda Doğrudan Yabancı Yatırımcı Kavramı

17 Haziran 2003 tarih ve 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırım Kanunu, "Tanımlar" başlıklı 2. maddesinin (a) bendinde doğrudan yabancı yatırımcıların kimleri ifade edeceği açıklanmıştır. Kanun'a göre Türkiye'de doğrudan yabancı yatırım yapan;

- Yabancı ülkelerin vatandaşlığına sahip gerçek kişiler,

---

[13] Örneğin Çin İle İmzalanan Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma 'da (YKTK) yabancı yatırımcı konusunda ilk olarak gerçek kişiler yer almaktadır. Bu sözleşmelerde, her bir devletin yürürlükteki kanunlarına göre vatandaş olanların gerçek kişi yatırımcı olarak kabul edileceği benimsenmiştir.

[14] Örneğin Türkiye – Çin YKTK'da "Şirket" terimi, kuruluş, şirket, iş-dernekleri ve diğer organizasyonlar dâhil, Akit Taraflardan birinin yürürlükteki kanun veya diğer mevzuatına göre usulüne uygun olarak teşekkül eden tüzel kişiliği ifade edeceği belirtilmiştir.

[15] Keleş, **a.g.e.**, s.24.

- Yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşları,
- Yabancı ülkelerin kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişiler,
- Uluslararası kuruluşlar,

Yabancı yatırımcı olarak kabul edilmişlerdir[16].

1.4.2. Çin Hukukunda Doğrudan Yabancı Yatırımcı Kavramı

Çin Yabancı Yatırım Kanunu'nun Genel Hükümler Bölümü 2. maddesinin içeriğine göre yabancı yatırımcı bir yabancı gerçek kişi, teşebbüs veya diğer yabancı kuruluşları ifade edeceği dile getirmiştir[17].

Aşağıda uluslararası ticarette yabancı yatırım konusunda yatırımcı olarak rol oynayan çok uluslu şirketler ve uluslararası kuruluşlar kısaca anlatılacaktır.

1.4.3. Çok Uluslu Şirketler Kavramı

Howard V. Perlmutter "Çok uluslu faaliyet çağımız toplumlarının temel yönlendiricisi ve XXI. yy. uygarlığının ana öğesiydi"[18] ibaresiyle, çok uluslu şirketlerin ileri sanayileşmiş ve sanayileşen ülkeler için ne kadar önemli olduğunu ifade etmiştir.

Çok uluslu şirketler literatürde çeşitli tanımlarla ifade edilmektedir. Genel olarak yapılan tanımlarda ise çok uluslu şirketler en az iki ülkede yavru şirket veya şube olarak faaliyet gösteren ve merkezden yönetilen özel veya devlet işletmeleri

---

[16] Lerzan Yılmaz, "4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Y.5, S.10, 2006, s.177.
[17] Çin Yabancı Yatırım Kanunu, 中华人民共和国外资法, 2019, Madde 2, (Çevrimiçi): http://www.fdi.gov.cn/1800000121_39_4872_0_7.html, (Erişim Tarihi: 13. 09. 2019).
[18] Hovard V. Perlmutter, "The Multinational Firm and the Future", **The Annals of The American Academy of Political and Social Science**, Vol. 403, 1972, s.152.

olarak tanımlanmaktadır[19]. "Çok uluslu işletme birden fazla ülkede doğrudan yabancı yatırım veya katma değer faaliyetlerine sahip olan işletmelerdir". Bu, çok uluslu bir işletmenin eşik tanımı olup, akademik ve iş dünyasında yaygın olarak kabul edilmekle birlikte, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (The Organisation for Economic Co-operation and Development - OECD), Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın (UNCTAD) Yatırım, Teknoloji ve Kurumsal Gelişim Anabilim Dalı (Division on Investment, Technology and Enterprise Development - DITE), ve çoğu hükümet ve uluslararası kuruluşlar tarafından kabul edilmiş açıklamadır[20].

1.4.4. Uluslararası Kuruluşlar Kavramı

Yabancı sermaye yatırımlarının korunması ve yabancı sermayenin gelmesinin özendirilmesi amacıyla, ev sahibi ülkeler veya kaynak ülkeler çeşitli yatırımı teşvik anlaşmalarının yaparken, uluslararası kuruluşlarla ilişkilerin iyileştirilmesini de isterler. Örneğin, OECD, gelişmekte olan ülkelere doğrudan yabancı yatırımları teşvik eden önemli bir kuruluştur. Teşkilat bünyesinde, uluslararası yatırımlar ve çok uluslu şirketler konusunda üye ülkeler arası işbirliğini geliştirme görevini yerine getirmek üzere 1975 yılında "Uluslararası Yatırım ve Çok Uluslu Şirketler Komitesi (Committee on International Investment and Multinational Enterprises - CIME) oluşturulmuştur[21].

OECD'nin yanında uluslararası ticaretin mümkün olduğunca serbest ve düzenle yapılmasını sağlayan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), uluslararası yatırımlarda önemli rol oynamaktadır. Uluslararası yatırım alanında ayrıca iki önemli sözleşme DTÖ'nün

---

[19] Efe Dündar, "Uluslararası Ticaret Hukukunda Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Çok Uluslu Şirketler İncelemesi", **Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi**, Cilt. 11, S.41, 2014, (Çevrimiçi) http://dspace.marmara.edu.tr/handle/11424/5782, (Erişim Tarihi: 13. 09. 2019), s.276.
[20] John H. Dunning, Sarianna M. Lundan, **Multinational Enterprises and the Global Economy**, Second Edition, Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing Limited, 2008, (Çevrimiçi) https://dipiufabc.files.wordpress.com/2015/06/dunning_multinational-enterprises-and-global-economy.pdf, (Erişim Tarihi: 13. 09. 2019), s.3.
[21] Keleş, **a.g.e.,** s.27.

girişimleri sonucunda ortaya çıkmıştır. Dünya Bankası'nın, Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü Merkezi'nin (International Centre for Settlement of Investment Disputes - ICSID) kurulmasında ve Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı (Multilateral Investment Guarantee Agency – MIGA)'nın yapılanmasında ve faaliyet göstermesinde katkıları büyük olmuştur. MIGA çok taraflı bir sözleşme ile kurulmuştur ve 1988 yılından beri faaliyetini sürdürerek, gelişmekte olan ülkelere yabancı yatırımları değişik yollarla teşvik etmektedir[22].

Yukarıdakinden başka gelişmekte olan ülkelere yapılacak yabancı yatırımlara destek veren organizasyonlar, kuruluş, ve programlardan önemli olanlarından birkaçı da aşağıda sıralanmıştır:

- UNIDO (Birleşmiş Milletler sanayi Kalkınma teşkilatı)
- IFC (Uluslararası Finans Kurumu)
- ITC (Uluslararası Ticaret merkezi)
- KEİ (Karadeniz Ekonomik İşbirliği)
- EFTA (Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi)
- OCIFT (Türkiye - Fransa Yatırım ve İşbirliğini Geliştirme Teşkilatı)
- WAIPA (Dünya Yatırım Geliştirme Ajansları Birliği)

1.5. Doğrudan Yabancı Yatırım Kavramı

1.5.1. Ekonomik Anlamda Yatırım

Yatırım, ekonomik anlamda, belirli ekonominin bir dönem içerisindeki sermaye stokunu, diğer anlamda üretim araçları toplamını artırmak amacıyla sarf edilen harcamaları gösterir. Başka bir deyişle, harcamanın ekonomik anlamda yatırım olabilmesi için oluşturulmuş ya da artırılmış üretim kapasitesi veya bu harcama bir

[22] Keleş, **a.g.e.,** s.28

sermayeye yönelik malın temin edilmesi doğrultusunda olması gerekmektedir[23]. Bu çeşit harcamaları yaparak yeni üretim tesisi kurmak ya da var olan tesisin kapasitesini arttırmak, baraj, köprü, yol inşa etmek yatırımlara örnek olarak zikri edilebilir.

Yabancı yatırım kavramını açıklamak doğrudan yabancı yatırım kavramının tanımlanmasına yol açar. Ülkelerin ekonomisi fiziki ve beşeri sermayelerin yardımı ile gelişecektir. Söz konusu sermaye, iç ve dış kaynak olarak farklı bölgeden temin edilebilmektedir. İç kaynaklardan temin edilen sermayenin yeterli olmadığı takdirinde, özellikle gelişmekte olan ülkeler ve gelişmemiş ülkeler, dış kaynaklara yönelmektedir. Dış kaynaklardan sağlanan bu sermayeye "yabancı sermaye" denilmektedir. İşbu yabancı sermayede bulunan özelliklere göre yabancı yatırım portföy yabancı yatırımları ve doğrudan yabancı yatırımlar ve diğer yabancı yatırımlara ayrılmaktadır[24].

Eğer bir yabancı yatırım, bir ülkeye o ülkenin para ve sermaye piyasaları tarafından basılan hisse senedi ve tahvil gibi finansal araçlarının uluslararası sermaye piyasalarından satın alınarak yapılıyorsa, bu yatırım yabancı portföy yatırımları olarak tanılamaktadır[25]. Yabancı yatırımların diğer türü ise, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ya da doğrudan yabancı yatırımlardır. "Doğrudan" ya da "dolaysız" kelimesi yabancıların, sermayeyle birlikte değişen ölçülerde teknoloji, know-how ve işletmecilik bilgisini de ülkeye getirmesini ifade etmektedir[26]. İşbu tezdeki çalışmalar ağırlıklı olarak doğrudan yabancı yatırım üzerinden yürütülecektir.

Kaynak ülke açısından bakıldığında, bir firmanın üretimini başka ülkede yapmak amacıyla, başka bir ülkede üretim tesisi kurması veya o ülkedeki mevcut üretim tesislerini satın alması, doğrudan yabancı yatırımdır. Yabancı yatırımı alan ülke, yani ev sahibi ülke noktasından bakıldığında ise; başka ülkelerin

---

[23] Deniz Arıkan, **Türkiye'de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları**, İstanbul: Arıkan Basım-Yayım, 2006, s.3.
[24] Muhammet Melikşah Baykal, "Doğrudan Yabancı Yatırımların Makroekonomik Etkilerinin Seçilmiş Ülkeler İle Analizi", (T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Uluslararası Ticaret Ve Para Yönetimi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2019, s.3.
[25] Arıkan, **a.g.e.,** s.7.
[26] Karluk, S.R., Uluslararası Ekonomi, 5. b, İstanbul: **Beta Basın A. Ş.**, 1998, s.399.

vatandaşlarının veya başka ülke merkezli firmaların, ev sahibi ülke sınırları içerisinde yeni bir firma kurması, mevcut bir firmayı tamamen satın alması veya mevcut bir firmaya kısmen ortak olması şeklinde yapılan ve bu hareketle birlikte teknoloji, yönetim-organizasyon bilgisi ve yatırımcının kontrol yetkisini de beraberinde getiren yatırım girişimine doğrudan yabancı yatırım denilmektedir[27].

1.5.2. Türk Hukukunda Yabancı Yatırım

4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu'nun 2. maddesinin a/1 bendinde yabancı ülkelerin vatandaşlığına sahip olan gerçek kişiler ile yurt dışında ikamet eden Türk vatandaşlarının yanısıra, yabancı ülkelerin kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişileri ve uluslararası kuruluşları "yabancı yatırımcı" olarak tanımladığı görülmektedir. Buna göre doğrudan yabancı yatırım, yabancı yatırımcı tarafından getirilen iktisadi kıymetler (nakit, demirbaş, veya diğer sermaye malları) aracılığıyla yeni firma kurmak ve şube açmak, menkul kıymet borsaları dışında hisse edinimi, menkul kıymet borsalarından en az %10 hisse oranı ya da aynı oranda oy hakkı sağlayan edinimler yoluyla mevcut bir firmaya ortak olmak şeklindeki yatırımları göstermektedir[28].

1.5.3. Çin Hukukunda Yabancı Yatırım

Çin Yabancı Yatırım Kanunu'na göre yabancı yatırım, bir yabancı gerçek kişi, girişimci veya diğer kuruluş ("yabancı yatırımcılar") tarafından doğrudan veya dolaylı olarak gerçekleştirilen yatırım faaliyetini ifade eder, bu aşağıdaki durumları dâhil etmektedir:

---

[27] Arıkan, **a.g.e.,** s.8.
[28] 4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu, 2003, madde 2/b, bkz: (Çevrimiçi) http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4875-20030605.pdf, (Erişim Tarihi: 10. 09. 2019).

- Bir yabancı yatırımcı, bağımsız veya herhangi bir yatırımcı ile ortak olarak, Çin topraklarında yabancı kaynaklı bir girişim kuracaksa;
- Bir yabancı yatırımcı, Çin topraklarında bir işletmenin hisselerini, hisse senetlerini, mülk hisselerini veya benzeri başka hak ve menfaatleri edinirse;
- Bir yabancı yatırımcı, bağımsız veya herhangi bir yatırımcı ile ortak olarak, Çin topraklarında yeni bir proje başlatmak için yatırım yaparsa ve
- Yabancı bir yatırımcı, yasalar, idari düzenlemeler veya Devlet Konseyi hükümleriyle belirlenen herhangi bir şekilde yatırım yaparsa.

Bu kanun kapsamında "yabancı kaynaklı bir girişim, Çin toprakları dâhilinde Çin yasalarına uygun şekilde, bir yatırımcı tarafından tamamen veya kısmen şekilde yatırım yapılan bir işletmeyi ifade eder" [29].

1.5.4. Uluslararası Kuruluşlarda Yabancı Yatırım

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansının (UNCTAD) tanımına göre doğrudan yabancı yatırım, bir ekonomide yerleşik yatırımcının (yabancı yatırımcı ya da ana kuruluş), başka bir ekonomide sürekli kontrol hakkına sahip olacak şekilde uzun dönemli bir girişimde (kendi girişimi/ortak girişim/yabancı ortak olarak) bulunduğu yatırım türüdür. Doğrudan yabancı yatırım, yabancı yatırımcının ev sahibi ülkedeki işletme üzerinde yönetim yetkisi bulunmasını ifade etmektedir. Doğrudan yabancı yatırım, bireyler ya da ticari kuruluşlar tarafından gerçekleştirilebilir[30].

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütünün (OECD) doğrudan yabancı yatırım tanımı da UNCTAD'ın tanımı ile benzeşmektedir. OECD'ye göre doğrudan yabancı yatırımlar; yatırımcının yerleşik olduğu ekonomiden farklı bir ekonomide bir

---

[29] Çin Yabancı Yatırım Kanunu, 中华人民共和国外商投资, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 2, Çince metin için bkz: (Çevrimiçi) http://www.fdi.gov.cn/180000012139487207. html (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019), İngilizce metin için bkz: (Çevrimiçi) http://www.fdi.gov.cn/180000012139487207.html, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[30] UNCTAD, 2007, Metin için bkz: (Çevrimiçi) https://unctad.org/en/Docs/wir2007en.pdf, (Erişim Tarihi: 15. 09. 2019), s.245.

girişimin kontrol edilmesini içeren uzun dönemli yatırımı olarak tanımlanmakta ve bu tanım üç ana özellikle desteklenmektedir:

- Doğrudan yatırımcının kendi ülkesi dışındaki bir ülkedeki firmanın hisselerini satın alması.
- Doğrudan yatırımcının elde ettiği kazancın bağlı firmalar tarafından yeniden yatırıma dönüştürülmesi.
- Ana firma ile bağlı firmalar arasında uzun veya kısa dönemli borç/alacak işlemlerinin bulunması[31].

1.6. Doğrudan Yabancı Yatırımın Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Doğrudan yabancı yatırım, ev sahibi ülkelere sağladığı etkiler, ne doğal olarak olumlu ne de olumsuzdur. Doğrudan yabancı yatırım deneyimi aslında oldukça şartlıdır. Başka bir ifade ile doğrudan yabancı yatırımın yararları ve zararları bulunduğu bölgenin durumuna göre farklılık göstermektedir. Sağlanmış izinler, koşullar ve şartlar, deneyim ve sonuçları şekillendirir. Bu sonuçlar ev sahibi ülkesinin işbirliği içerisinde olduğu ülkelerin siyasal ve kurumsal istikrarına göre değişmektedir[32].

Politikacılar, doğrudan yabancı yatırım ortamını kolektif olarak şekillendirmektedir. Ve ülke içindeki yabancı sermaye miktarını, yapısını ve nihayetinde etkisini belirleyecek bir dizi politika seçeneğiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu politika seçimleri aynı zamanda yabancı şirketlerin makul olarak isteyebilecekleri karlılığı şekillendirmeye yönelik uzun bir yol izleyecek ve daha sonra ihtiyaç duydukları kaynakları yatırım yapıp yapamayacakları konusunda karar

[31] Karluk, 2013, **a.g.e.,** s.756.
[32] Ahmed M. H. Musabeh, "Investment Policies And Determinants of Fdi Inflows: An Analysis of The Last Two Decades In Five North African Countries", (Kadir Has University Graduate School of Social Sciences Department of International Trade And Finance Phd Thesis), Istanbul, 2018, s.30.

vereceklerdir[33]. Doğrudan yabancı yatırım, ev sahibi ülke ile yatırım sağlayıcıları arasındaki karşılıklı anlayışa dayandığında ve diğer tarafın ihtiyaçlarına ve perspektiflerine sağlıklı saygı gösterdiğinde kendi rolünü daha da yerine getirmiş olur[34].

Gelişmekte olan ülkelerdeki doğrudan yabancı yatırım, sermaye transferi, teknoloji transferi ve yönetim transferi dâhil olmak üzere kaynak transferi etkileri önemli sayılabilir. Doğrudan yabancı yatırım ayrıca ödemeler dengesi, rekabet ve ekonomik büyüme üzerinde de belirgin bir etkiye sahiptir[35].

Doğrudan yabancı yatırımın birçok ekonomik faydası olmasına rağmen, rekabet gücü açısından yerel firma ve yerel firmalar dışındaki diğer işletmelerin kâr marjını tehdit ettiğinden dolayı ev sahibi ülkenin ekonomisine olumsuz etkileri de olabilir[36].

1.6.1. Doğrudan Yabancı Yatırımın Olumlu Etkileri

Kaynak Transferi Etkileri: Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, ev sahibi ülke eksik olan finansal sermaye, teknoloji ve yönetim kaynakları sağlayarak ev sahibi ekonomisini olumlu yönde etkiler[37].

Sermaye Transfer Etkisi: Doğrudan yabancı yatırım, yabancı sermayeyi temin ederek ev sahibi ülkede ekonomik büyümeye önemli ölçüde katkıda bulunabilir. Ayrıca, büyük firmaların ev sahibi ülkede bulunmayan finansal kaynaklara erişimini daha kolay bir şekilde artırabilir[38].

Teknoloji Transferi Etkileri: Doğrudan yabancı yatırım, teknoloji transferinin bir yolu olarak ev sahibi ülkenin ekonomik kalkınmasına olumlu katkıda bulunabilir.

---

[33] Selma Kurtishi-Kastrati, "The Effects of Foreign Direct Investments for Host Country's Economy". Vol.5, Issue 1, **European Journal of Interdisciplinary Studies**, 2013, s.26.
[34] Michael J. Enright, "Developing China: The Remarkable Impact of Foreign Direct Investment", **Rutlendge Press**, 2017, s.xii.
[35] Kurtishi-Kastrati, **a.g.e.**, s.26.
[36] **a.g.e.,** s.31.
[37] **a.g.e.,** s.37
[38] John Whalley, Xian Xın, "China's FDI And Non-FDI Economies And The Sustainability Of Future High Chinese Growth", **China Economic Review**, Vol. 21, Issue 1, May 2010, s.128. Pp.123-135

Birçok çalışma, doğrudan yabancı yatırımın ev sahibi ülkeye teknoloji pozitif dağılımı nasıl getirebileceği üzerinden araştırmalarda bulunmuştur[39]. Özellikle yaratıcılık becerisi eksik olan, ürünlerini ve teknolojilerini geliştirmek isteyen gelişmekte olan ülkelerde bu tür etki daha önemlidir[40].

Yönetim Transfer Etkileri: Doğrudan yabancı yatırım yukarıdaki faydalarına ek olarak, doğrudan yabancı yatırımın ev sahibi ülkedeki yerel işçiler için yönetsel ve örgütsel becerilerin geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ev sahibi ülkedeki çalışanların çokuluslu firmaların şubesinde yönetim ve teknik görevler almak üzere uluslararası yönetim tekniklerini öğrenebileceği ispinoz etkisi de araştırmacılar tarafında dile getirilmektedir[41].

İkinci olarak Yeni iş pozisyonu açma etkisi; doğrudan yabancı yatırımın bir diğer etkisi ise, ev sahibi ülkesinde yeni iş alanları açmasıdır, bu doğrudan veya dolaylı bir şekilde gerçekleşebilir. Doğrudan etkisi, yabancı şirketler çok sayıda yerel işçi çalıştırdığında ortaya çıkar. Oysa uluslararası şirketlerin çalışan sayısının artması sonucu ortaya çıkan dolaylı etkiler. Bu ekonomide yerel harcamaların iyileştirilmesine yol açar ve yerli yatırımların yarattığı iş sayısı da artırabilir. Bunun için, ülkeler verimlilik ve istihdam artırıcı etkilere sahip yatay yatırım ve sabit sermaye yatırımlarını çekmeye önem vermelidir[42].

Ödeme Dengesi Etkileri; Çok uluslu şirket diğer ülkelere mal ve hizmet ihraç etmek için yabancı bir yan kuruluş kullandığında ortaya çıkar. Dolayısıyla, bu durumda ev sahibi ülkenin ödeme dengesi artacaktır. [43] Doğrudan yabancı yatırım, ev sahibi ülkenin ödeme dengesine üç şekilde pozitif olarak yansıtılabilir: Çokuluslu şirketler yabancı bir yan kuruluş kurduğunda, bu ev sahibi ülke ekonomisinde, yerli yatırım amaçlı kullanılabilecek cari hesaba daha fazla finansal sermaye eklemek

---

[39] Ahmed, E. M. "Are The FDI İnflow Spillover Effects On Malaysia's Economic Growth İnput Driven?", **Economic Modelling**, Vol.29, No.04 (2012), s.1503.
[40] **a.g.e.**
[41] Xiaolan Fu, "Foreign Direct İnvestment And Managerial Knowledge Spillovers Through The Diffusion Of Management Practices", **Journal of Management Studies**, Vol.49, No.5 (2012), s.973.
[42] Olcay Çolak, Naib Alakbarov "Does Foreign Direct Investments Contribute to Employment? Empirical Approach for The Commonwealth of Independent States", **Bilig - Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, No.83 (Autumn 2017), s.167.
[43] Kurtishi-Kastrati, **a.g.e.**, s.57

anlamına gelir. Eğer doğrudan yabancı yatırım üretimi yerel olarak arttırırsa, bu yerel pazardaki talebi karışlayarak bu ürün ithalatın miktarını azaltacak, bu da ev sahibi ülke için ödemeler dengesine olumlu yansıyacaktır[44].

1.6.2. Doğrudan Yabancı Yatırımın Olumsuz Etkileri

Doğrudan yabancı yatırım yerel firmalar üzerinde dışlama etkisi yaratıp, onların verimliliğini ve rekabetçiliğini azalttığı için, daha fazla doğrudan yabancı yatırım çekmek yerel şirketlere yönelik olumsuz etkileri olabilir. Özellikle ev sahibi ülkenin firmalarından daha yüksek teknolojik yeteneklere sahip yabancı bir firma olması, yerli firmanın rekabet gücü üzerinde ters bir etki yaratmaktadır[45].

Bunun yanı sıra, doğrudan yabancı yatırım girişi, yabancı firmalarla yerel firmalar arasında "maaş açığı"nı genişletebilir, çünkü uluslararası firmalar yerli firmalardan daha yüksek maaş ödeyebilme kabiliyetine sahip olabilmektedir. Bu nedenle, küresel firmalar pazardaki en kalifiye çalışanları işe almak isteyebilir. Sonuç olarak, yabancı şirketlerin tekel gücü, piyasada doğrudan yabancı yatırımın olumsuz bir yanı olarak ortaya çıkmakta[46].

Doğrudan yabancı yatırımın ev sahibi ülke için ödemeler dengesi üzerinde iki potansiyel olumsuz etkisi vardır[47]. Öncelikle, yabancı şubeden ana şirkete geri gönderilen karlar, burada ev sahibi ülkedeki doğrudan yabancı yatırım sayısının artmasını sonucu olarak ev sahibi ülkedeki sermayenin dışa akışı artırabilir, bunun sonucu olarak geri gönderilen yabancı para cinsindeki kazançlar cari açığın artmasına yol açabilir[48].

---

[44] Borensztein, E., De Gregorio, J., & Lee, J. W. "How does foreign direct investment affect economic growth?", **Journal of international Economics** 45 (1998), s.123.
[45] Kurtishi-Kastrati, **a.g.e.,** s.31.
[46] Ahmed M. H. Musabeh, **a.g.e.,** s.32.
[47] **a.g.e.** s.33.
[48] **a.g.e.** s.33.

İkinci olarak, ev sahibi ülkedeki doğrudan yabancı yatırım miktarının artması, yabancı firmaların yurtdışından girdileri için ithalatlarını artırmalarına yol açar ve bu da ödemeler dengesinde bir cari açıkla sonuçlanır. Ayrıca, yabancı firmaların hedefleri ve gelişmekte olan ülkelerde kalkınma stratejisi arasındaki uyumsuzluk da söz konusu olabilir, Yabancı firmaların marjinal sektörlere yatırım yapma öncelikleri kar elde etmek olup, onlar için ülkede kalkınma stratejisi öncelikli plan değildir[49].

Başka bir açıdan baktığımızda, gelişmekte olan ülkelerdeki büyük firmaların güç ve etkisindeki farklılıklardan dolayı, özellikle bazı yabancı firmaların daha tekelci güç, finansal ve teknolojik yeteneklere sahip olması, yerel firmalar ile aralarında güç dengesizliğine yol açmaktadır. Ayrıca firmalar arasındaki bu güç dengesizliği, gelişmekte olan ülkelerde hak ve menfaatlere ilişkin haksız rekabet koşulları yaratmaktadır. Burada yabancı firmaların teknik bilgi birikimine yüksek bir fiyat empoze etme yetkisi vardır. Ayrıca, ev sahibi ülkedeki doğrudan yabancı yatırım miktarının arttırılması, yabancı firmaların karar vericiler üzerindeki etkisiyle ulusal egemenliği ve bağımsızlığı olumsuz yönde etkileyebilir[50].

Bu çalışmada söz konusu olan Türkiye'nin Çin'e yatırım meselesini göz önümüzde bulunduracağımızda, iki ülke arasındaki yatırım ilişkilerinde orta noktayı bulmaları, özellikle Türkiye'nin Çin'e yatırım miktarını artırmasının iki devletin ticaret açığını küçültmesinde yardımı olacağını araştırmacılar da dile getirmektedir. Böyle bir sonuç, iki devlet arasında pozitif doğrudan yabancı yatırım deneyimini şekillendirecektir.

1.7. Yönüne Göre Doğrudan Yabancı Yatırım Çeşitleri

Yatırım yönü söz konusu olunca, yatırımın kaynak ülkesi ve ev sahibi ülkesi açısından bakılabilir. Kaynak ülke açısından, yerli ana şirket tarafından yurt dışındaki şubesine temin edilen herhangi bir türdeki yatırım, yurtdışına doğrudan

---

[49] **a.g.e.** s.29.
[50] Kurtishi-Kastrati, **a.g.e.,** s.32

yatırım olarak dâhil edilecektir. Bunun eksine, yerleşik olmayan bağlı ortaklıklar, iştirakçiler veya şubelerinin yerli ana şirketlerine temin ettiği herhangi bir çeşit finansmanı, doğrudan yabancı yatırım olarak değil, yurtdışındaki doğrudan yatırımlardaki düşüş olarak sınıflandırılır[51].

Ev sahibi ülke açısından bakıldığında, yerli olmayan ana şirketler tarafından ev sahibi ülkesindeki ortaklıklarına, iştiraklerine veya şubelerine uzatılan finansman, doğrudan yabancı yatırım olarak kaydedilir. Yerli şube şirketler ve ortaklar tarafından yerli olmayan ana şirkete olan finansal teminler, doğrudan yabancı yatırımın azalması olarak sayılır. Ana şirket ile bağlı ortaklıklar, iştirakler veya şubeleri birbirlerinin %10'dan daha büyük sermayesinde karşılıklı iştiraki olması durumunda, bu yönlendirme prensibi geçerli olmayacaktır[52].

1.8. Motivasyonuna Göre Doğrudan Yabancı Yatırım Çeşitleri

Doğrudan yabancı yatırım, gerek yatırım yapılan ülkenin sermaye açığının kapatılması açısından olsun, gerek yatırımcı ülkenin ekonomik, siyasal ve sosyal nedenlerine etkisi açısından olsun, önemli konumuna sahiptir. Bu konuda iktisat kuramında çeşitli açılardan pek çok sebepler ortaya koyulmuş olup, bizim bu çalışmada da John Dunning'nın yaptığı dörtlü ayrım esas alınmaktadır[53]. John Dunning'nın görüşüne göre doğrudan yabancı yatırım yapan firmalar; doğal kaynak arayan doğrudan yabancı yatırım, yeni pazar arayan doğrudan yabancı yatırım ve verimlilik arayan ve stratejik varlık arayan doğrudan yabancı yatırım olmak üzere çeşitlendirilebilir.

---

[51] Maitena Duce and Banco de España, "Definitions of Foreign Direct Investment (FDI): a methodological note", **BIS report (**July 2003), (çevrimiçi) https://www.bis.org/publ/cgfs22bde3. pdf, (Erişim Tarihi: 15. 09. 2019), s.5.
[52] **a.g.e.,** s.5.
[53] John H Dunning, **Alliance Capitalism and Global Business**, London: Routledge Studies In International Business and World Economy, 1997, s.9.

1.8.1. Doğal Kaynak Arayan Yatırımlar

Firmaların kaynak ülkeden daha etkin bir şekilde erişebileceği doğal kaynak üretim faktörlerini elde edebilmek için yaptıkları yatırım doğal kaynak arayan yatırım olarak ifade edilmektedir. Gelişmekte olan ülkeler sermaye ve teknoloji eksikliğinden dolayı, doğal kaynakları çıkarmakta ve işlemekte zorluklara karşılaşmaktadır. 1800'lü yıllar ve 1900'lü yıllarda gerçekleşen gelişmekte olan ülkelere sanayileşmiş ülkelerden yapılan doğrudan yabancı yatırımların birçoğunun temeli maliyeti ucuz ve miktarı güvenilir doğal kaynak arayışıdır[54]. Doğal kaynağın yoğunluğu, miktarı ve değeri bu piyasaya girecek olan doğrudan yabancı yatırım'i etkileyecektir. Doğal kaynak ne kadar fazla ise ve doğal kaynağın değeri ne kadar yüksekse o ülkeye doğrudan yabancı yatırım girişi o kadar fazla olur ve ülke ekonomisine katkısı da o kadar yüksek olur[55].

1.8.2. Pazar Arayan Yatırımlar

Pazar arayan doğrudan yabancı yatırımlar genellikle yatırım yapılacak ülke tarafından konulan yüksek ihracat kotalarının bulunduğu, komşu pazarlara ulaşma imkânı sağlayan bölgelere yapılmaktadır. 1980'lerde bu tür yatırımlar firma satın alınma ya da firmaların devredilme etkinliğini artırmıştır. Başka bir deyişle bu çeşit doğrudan yabancı yatırımlar, yatırımcının yeni piyasalara girme ya da mevcut olanları sürdürme amacı olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bu tip yatırımlar, genellikle savunma stratejisi benimserler, yani mevcut piyasayı kaybetme korkusu, yeni bir piyasayı keşfetme dürtüsünden daha olasıdır[56]. Başka bir noktadan baktığımızda, pazar arayan doğrudan yabancı yatırımlar yeni pazarları keşfetme

---

[54] Kurtishi-Kastrati, **a.g.e.,** s.10.
[55] Rajneesh Narula & John H. Dunning, "Industrial Development, Globalization and Multinational Enterprises: New Realities for Developing Countries", **Oxford Development Studies**, Vol.28, No.2 (2000), (Çevrimiçi) https://doi.org/10.1080/713688313, (Erişim Tarihi: 15.09. 2019), s.150.
[56] **a.g.e.,** s.152.

veya elde tutulan pazarların korunması amaçlı yapılan yatırımlardır. İhracat önündeki engellerin olduğu ve yatırım yapılacak olan ülkede ek firsatlar olduğunda yapılan yatırımlardır. Pazar arayan doğrudan yabancı yatırımın yapılabilmesi için paza belirli bir büyüklüğe ve talep eden nüfusa sahip olması gerekir[57].

1.8.3. Etkinlik Arayan Yatırımlar

Etkinlik arayan yatırımlar, coğrafi açıdan dağılmış işletmeleri ortak yöneterek, ölçek ve kapsam ekonomileri aracılığıyla veya değişik ülkelerdeki çeşitli faktör bağışları aracılığıyla rasyonelleştirme ve kazanma gereksiniminden faydalanmayı amaçlamaktadır[58]. Diğer bir ifade ile Etkinlik arayan yatırımlar, firmaların gittikleri ülkelerdeki ölçek ve olanaklarından ve bunların sahipliğinden yararlanmak suretiyle etkinliklerini artırma güdüsüyle hareket ettikleri yatırım türleridir[59]. Bu tür yatırım genellikle ölçek ekonomilerinden yararlanarak yatırım yapılan bölgedeki avantajını artırmak isteyen firmalar tarafından yapılacaktır[60].

Bu yatırımlar genellikle piyasa arayan veya doğal kaynak arayan yatırım aşamalarından sonra firmaların kârlılığını daha fazla artırma beklentisiyle gerçekleşmektedir. Bu tip yatırımlar, bölgesel olarak entegre olmuş piyasalarda, özellikle Avrupa ve Asya'da yaygındır[61].

---

[57] Uzun Sevca, "Türkiye'de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Belirleyicileri: Ab'ye Üyelik Sürecinin Etkisi", (T. C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Ve Uluslararası Ekonomik İlişlkiler (Ekonomi Maliye) Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010, s.11.

[58] Pavida Pananond, "Motives for Foreign Direct Investment: A View From Emerging Market Multinationals", **The Multinational Business Review**, Vol.23, No.1 (April 2015), s.79.

[59] Selma Durgan, **Türkiye'nin Doğrudan Yabanci Yatirim Potansiyelinin Çekim Modeli Kullanilarak Belirlenmesi**, Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığ Ekonomik Modeller Ve Stratejik Araştirmalar Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Yayın No: 2954, 2016,(Çevrimiçi) http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/SelmaDurgan.pdf, (Erişim Tarihi: 15. 09. 2019) s.10.

[60] Abdulkadir Kaya, Yusuf Kahreman "Türkiye'de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyümeye Etkisi", **Etü Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (Etüsbed),** II/4 (Aralık 2017), s.28.

[61] Durgan, **a.g.e.**, s.10.

1.8.4. Stratejik Varlık Arayan Yatırımlar

Stratejik Varlık Arayan Yatırımlar çok uluslu şirketlerin uzun vadeli stratejik hedeflerini - özellikle de küresel rekabet edebilirliklerini sürdürmek veya ilerletmek için gerçekleştirdiği yatırım şeklidir. Bu tür yatırım şekilleri genelde hedef ülkedeki şirketlere birleşme ve devralma alma uygulayarak yapılmaktadır. Bu çeşit yatırım yolunu seçen firmalar arasında hem entegre bir küresel ya da bölgesel strateji izleyen yerleşik çok uluslu şirketler hem de yabancı bir pazarda ilk kez doğrudan yabancı yatırımda bulunan belli bir rekabet gücüne erişmek ya da satın almak isteyen yatırımcılar da vardır. Stratejik varlık arayan yatırımın amacı, bazen belirli maliyet veya pazarlama avantajlarından yararlanmak olsa da, bazen daha da satın alma firması sürdürebileceklerini algıladıkları küresel fiziksel varlıklar ve insan yetkinlikleri portföyünü arttırmak içindir. Böylece mülkiyete özgü avantajlarını güçlendirebilir veya rakiplerinin rekabet gücünü zayıflatabilir[62].

Gelişmekte olan çok uluslu şirketlerin gelişmiş ülkelerde bu tür yatırımları giderek artmaktadır. Örneğin, 2005 yılında IBM'in Çin'deki Lenovo firması tarafından devralınması ve 2007 yılında Hindistan'daki Tata'nın İngiltere'deki çelik devi Corus'u satın alması gibi[63].

1.9. Uluslararası Pazara Giriş Şekilleri

Çok uluslu bir şirket doğrudan yatırım yapmayı düşünürken, öncelikle dış piyasaya giriş şeklini belirlemesine ihtiyaç duyulmaktadıtır. Aşağıda şirketlerin yabancı bir pazara giriş şekilleri kısaca tanımlanacaktır.

---

[62] Dunning, Multinational, **a.g.e.**, s.72.
[63] **a.g.e.**, 72.

1.9.1. Yatay Doğrudan Yabancı Yatırım

Bu tür doğrudan yabancı yatırım şeklinde, bir firma farklı ülkelerdeki farklı tesislerde benzeyen malları veya hizmetleri üreten bağlı kuruluşlarını artırtıyor. Her ülkelerdeki çeşitli fabrikalardaki üretimi yerel üretim faktörlerini kullanarak yerel pazara hizmet veriyor. Firmanın bu tür bir doğrudan yabancı yatırımları yapmasının ana nedenleri:

- Mal ve hizmet ihracatı üzerinden yerel üretim yaparak, taşıma masraflarını ve tarifeler gibi ticaret masraflarını azaltmak.
- Sadece yerel olarak hizmet verebilecek dış pazarlara kolay erişim sağlamak için, bu tür doğrudan yabancı yatırımlarla piyasa talebine yanıt verme süreci kısalıyor ve teslimat süresi hızlanıyor.
- Tekel güçlerini güçlendirerek rekabet gücünü geliştirmek. Dolayısıyla, politik ve pazar güçlerini yükseltmek.
- Pazar payını savunmak. Yatay FDI yatırım yapan firmayı başkalar tarafında yapılmış korunma eylemlerinden saklayabilir, özellikle sektördeki ortaya çıkmış diğer firmaları kısıtlamak için yürütülen eylemlere karşı.
- Ölçek ekonomisinden daha yüksek kar elde etmek. Ayrı çalışmaktan daha büyük boyuta sahip birleşmiş büyüklükte çalışarak düşük ortalama maliyetlerden yararlanabilecekleri durumlarda bu tür yatırım tercih edilir. Buna ek olarak, güvenlik eğitimi, ortak yakıt tesisleri organize etme gibi ikincil işlemlerin maliyetlerini düşürür ve satın alma, pazarlama ve Ar-Ge maliyetlerini düşürür[64].

1.9.2. Dikey Doğrudan Yabancı Yatırım

[64] Ahmed, **a.g.e.,** s.26.

Bu çeşit doğrudan yabancı yatırım ise çok uluslu şirketler üretim sürecini coğrafi olarak parçalayıp yerleştirdiğinde ortaya çıkar. "Dikey" olarak adlandırılmasını sebebi de çok uluslu şirketler bazı üretim aşamalarında dış kaynak kollanarak üretim zincirini bölüp yerleştirdiği içindir[65]. Bu tür doğrudan yabancı yatırımın arkasındaki temel fikir ise, bir üretim sürecinin farklı girdi gereklilikleri (input requirements) olan çeşitli adımlardan oluşmasıdır. Girdi maliyetleri ülkeler arasında farklılık gösteriyorsa, firmanın üretim zincirini bölmesi yararlı olur. Bu nedenle, ülkeler arasındaki fiyat farklılıklarından yararlanmak için dikey doğrudan yabancı yatırım yürütülmektedir. Dikey doğrudan yabancı yatırım yapan şirketler kapsam ekonomisinden daha etkin yararlanabilir[66].

1.9.3. Sabit Sermaye Yatırımları

Yatırım literatüründe "Sabit sermaye yatırımları" (Greenfield FDI) terimi, bir ana şirketin yabancı bir ülkede tamamen yeni bir operasyon kurduğu doğrudan yabancı yatırım türü olarak tanıtılır. Sabit sermaye yatırımları, doğrudan o ülkeye yeni bir fabrika kurarak veya yeni bir işletme oluşturmak vasıtası ile gerçekleştirilir[67].

Bu tür bir yatırım ev sahibi ülkesi tarafından daha olumlu bakılır, çünkü onun yeni teknolojiyi devretme ve yeni iş fırsatları yaratma rolü vardır. Sabit sermaye yatırımları ev sahibi ülkede işsizliği azaltmakla birlikte yerli tedarikçilere de yeni fırsatlar sunmaktadır[68].

Gelişmiş ülkelerde şirket birleşme ve devralmaların yaygın olmasına karşın, gelişmekte olan ülkelerde sabit yatırımlar tercih edilmektedir. Bunun sebebi

---

[65] Alexander Protsenko, Vertical and Horizontal Foreign Direct Investments in Transition Countries, (Ludwig-Maximilian Üniversitesi Doktora Tezi), München, 2003, (Çevrimiçi)http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.633.1092&rep=rep1&type=pdf, (Erişim Tarihi: 15. 09. 2019), s.19.

[66] Ahmed, **a.g.e.,** s.27.

[67] Çapraz İlkay ve Demircioğlu İpek, **Türkiye'den Yurtdışına Doğrudan Sermaye Yatırımları ve Türk Yatırımcıları**, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2003, s.17.

[68] Murat Şenzeybek, Explaining Foreign Direct Investment Inflows To Turkey: Using Time-Series And Augmented Gravity Model Estimations (Istanbul Technical University Graduate School of Arts And Social Sciences M. A. Thesis), İstanbul, 2017, s.28.

gelişmekte olan ülkelerin sahip oldukları ama yetersiz olan teknoloji, sermaye, üretim biçimi gibi çeşitli nedenlerle genellikle çok uluslu şirket olan yatırımcının bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak maksadıyla yatırımı 'sıfırdan' yapmayı tercih etmesidir[69].

1.9.4. Şirket Birleşmesi ve Devralmalar

Şirket birleşme ve devralmalar (M&A), yatırımcının yabancı ülkelerde var olan şirketi satın alarak veya o ülkedeki bir şirketle birleşerek gerçekleşir[70]. Şirket birleşme ve devralmaların yabancı bir ülkede faaliyete geçmenin en hızlı yolu olması, düşük maliyetle mevcut teknolojiye, üretim düzeyine sahip olması gibi bazı özellikleri mevcuttur. Bu tür yatırımlarda hazır bir pazar payı, dağıtım kanalı ve marka da elde etmek mïmkündür. Ancak kültür, sistem ve değer farklılıkları şirketlerin birleşmesini zorlaştırabilir[71].

Şirket birleşmelerinin büyük kısmı gelişmiş ülkelerde işletmede bulunan, özellikle sermaye piyasası yapıları aynı seviyede olan ülkelerdeki işletmeler arasında oldukça yaygındır. Gelişmekte olan ülkelerde ise gelişmiş ülkelerdeki kadar büyük miktarda olmuyorsa da sabit sermaye yatırımları ile yansıra oldukça yaygın yatırım şekillerinden biridir. Günümüzde yaklaşık %60' küresel bazdaki doğrudan yabancı yatırımlar şirket birleşmeleri ve satın almalar şeklinde gerçekleşmektedir[72].

1.9.5. Stratejik İşbirliği

---

[69] Selda Özkilbaç, "Türkiye'den Yurt Dışına Yapilan Doğrudan Yabanci Yatırımlarin Büyüme Ve Yurt İçi Yatirimlar Üzerine Etkisi", (Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dali Yüksek Lisamns Tezi), Erzurum, 2013, s.13.
[70] Çapraz, **a.g.e.,** s.17.
[71] Özkilbaç, **a.g.e.,** s.12.
[72] **a.g.e.**

Stratejik birleşmeler özellikle araştırma ve geliştirme (AR-GE) maliyetlerinin yüksek olduğu ve piyasaya girişte zamanlamanın önem taşıdığı ileri teknoloji ürünleri için daha uygun bir yaklaşımdır. Stratejik birleşmeler, iki firmanın hisse senetlerinin belirli bir bölümünü birbirleri ile değiştirmeleri veya hem hisse senetleri, hem de mal ve hizmet anlaşmalarını yaparak, bir tarafın belli piyasalarda diğer tarafı temsil etmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır[73].

1.9.6. Özelleştirme Yolu İle Gerçekleştirilen Yatırım

Özelleştirme programlarının uygulanması ülkeye doğrudan yabancı yatırım girişini önemli ölçüde etkileyen bir faktördür. Doğrudan yabancı yatırım tutarı, gerçeklesen özelleştirme salt tutarı ile eşit kalmayarak özelleştirmelerin kazandırdığı ivme ile daha büyük tutarlarda sermayenin ülkeye girmesini sağlar[74].

Orta Doğu ve Avrupa ile Güney Amerika' ya yapılan doğrudan yatırımların çoğu özelleştirme yolu ile gerçekleştirilmiştir. Bu durum özellikle eski doğu bloğu ülkelerinin piyasa ekonomisine geçiş sürecinde büyük ölçüdeki kamu teşebbüslerin özelleştirmeleri ile ortaya çıkmıştır[75].

1.9.7. Ortak Girişim (Joint Venture)

Doğrudan yabancı yatırım bu türünde, bir yerel şirket ile ortak girişim kurmak yolu kullanılmaktadır. Yerel şirket ile ortak girişim kurmada, yerel ortağın kendi

---

[73] **a.g.e.**
[74] Özkilbaç, **a.g.e.,** s.12.
[75] **a.g.e.** s.12.

ülkesi ile ilgili gelenek ve uygulamalardan faydalanama, yerel ortağın unvanından, iç piyasa tecrübesinden yararlanma imkanı olmaktadır. Bununla birlikte, genellikle ev sahibi ülkesinin ortak girişimleri teşvik etme, yabancı yatırımcının tek başına mülkiyeti ise sınırlandırma eğilimleri gibi yabancı bir ülkede tam mülkiyete dayalı bir şirket oluşturmaktan daha avantajlı üstünlükleri vardır[76].

[76] Ali Önal-Sadık Çapa, "Yabancı Ortaklı Joınt Venture'ların (Ortak Girişimlerin) Türk Hukuku Uyarınca Taşınmaz Edinimleri", **Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, (Ocak 2015), (Çevrimiçi) http://andhd.dergi.anadolu.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/62-published.pdf, (Erişim Tarihi: 15. 09. 2019), s.63.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÇİN'İN YABANCI YATIRIM MEVZUATI

2.1. Çin'in Dorudan Yabancı Yatırım Politikası

Çin'in doğrudan yabancı yatırım politikaları son 25 yıldır, yabancı yatırımlara yönelik nispeten kapsamlı bir dizi yasa ve yönetmeliği katı bir şekilde düzenlemiştir. Bunlar, esas olarak Çin-Yabancı Sermaye Hisse Senedi Ortak Girişimi Kanunu[77], Çin-Yabancı Sözleşmeli Ortak Girişimler Kanunu[78], Tamamen Yabancıların Sahip Olduğu Şirketler Kanunu'nun[79] yansıra 2019 ortaya çıkmış Çin Yabancı Yatırım Kanunu ve bir dizi negatif listelerdir. Çin'in doğrudan yabancı yatırım ile ilgili yasaları ve düzenlemeleri, ülkedeki özel ekonomik bölgeler için ilgili politikaları ve şartları da içermektedir[80].

Genel olarak, Çin teşvikli doğrudan yabancı yatırım politikalarını tercih eder. Bu nedenle, doğrudan yabancı yatırımlar yerli işletmelere göre daha tercihli muameleden yararlanmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımlar bölgeye ve sanayiye bağlı olarak belirgin bir şekilde farklı muamele alma hakkına sahiptir ve bu farklı

---

[77] Çin-Yabancı Sermaye Hisse Senedi Ortaklığı Kanunu, Çince Metin İçin bkz: (Çevrimiçi) http: //www.npc. gov. cn/npc/xinwen/2016-09/06/content_1997113. htm, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019), İngilizce Metin İçin bkz: (Çevrimiçi) http://english.mofcom.gov.cn/article/policyrelease/internationalpolicy/200703/20070304465919.shtml, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

[78] Çin-Yabancı Sözleşmeli Ortak Girişimler Kanunu, Çince Metin İçin bkz: (Çevrimiçi) http://www.gov.cn/gongbao/content/2017/content_5219121.htm, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019), İngilizce Metin İçin bkz: (Çevrimiçi) http://english.mofcom.gov.cn/article/lawsdata/chineselaw/200301/20030100065891.shtml, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

[79] Tamamen Yabancıların Sahip Olduğu Şirketler Kanunu, Çince Metin İçin bkz: (Çevrimiçi) http://www.gov.cn/banshi/2005-08/31/content_69774.htm, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019), İngilizce Metin İçin bkz: (Çevrimiçi) http://english.mofcom.gov.cn/aarticle/lawsdata/chineselaw/200301/20030100062858.html, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

[80] Qianglong Guo. **China Politics On FDI: Review and Evaluation**. Center for Global Development, (Çevrimiçi): https://www.cgdev. org/sites/default/files/9780881323818-Ch12. pdf,. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019), s.318.

muamele Çin'in yatırım politikalarında ifade etmektedir. Ayrıca, Çin hükümeti bu ayrımlara bağlı olarak farklı doğrudan yabancı yatırım şartlarını da ortaya çıkarmıştır[81].

Çin, ülkenin belirli bölgelerini özel ekonomik alanlar olarak belirlemiş olup, her biri özel ve farklı politikalarla yönetilmektedir. Çin aynı zamanda, batı ve kuzeydoğu bölgelerinde doğrudan yabancı yatırımı teşvik etmek için Tam Patlama ve Paslı Sanayi Tabanlarını Yeniden Canlandırma Stratejisi [82]adlı Çin'in batısını geliştiren iki politikayı da uygulamaya koydu. Bu nedenle, Çin'in batısındaki doğrudan yabancı yatırım politikaları, yabancı işletmelere ülkenin diğer bölgelerine göre daha da tercihli muamele göstermektedir[83].

Çin doğrudan yabancı yatırımı destekleme amaçları:

- Geleneksel tarımın dönüştürülmesi, modern tarımın geliştirilmesi ve tarımın sanayileşmesinin desteklenmek;
- Ulaştırma altyapısı, enerji kaynakları ve hammaddeleri ile diğer temel endüstrileri üretmek;
- Elektronik bilgi, mühendislik, yeni materyaller, havacılık ve havacılık gibi teknoloji odaklı endüstrilere ve yerel AR-GE merkezlerinin kurmak;
- Yabancı işletmeleri, makine, tekstil ve tüketim malları imalat sanayileri gibi geleneksel endüstrileri dönüştürmek için gelişmiş ve uygulanabilir teknikleri kullanmanın yanı sıra, ekipmanları ve tesisleri, ham ve yenilenebilir kaynakları kapsamlı bir şekilde geliştirmek, çevre koruma projelerini başlatmak ve ihracat odaklı doğrudan yabancı yatırım projelerini teşvik eden kamu hizmetlerini modernize etmek,

---

[81] **a.g.e**, s.319.
[82] Tam Patlama ve Paslı Sanayi Tabanlarını Yeniden Canlandırma Stratejisi,中共中央国务院关于实施东北地区等老工业基地振兴战略的若干, Çince metini için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.gov. cn/zhengce/2016-04/26/content_5068242. htm, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019),
İngilizce metin için bkz, Strategy for revitalization of old industrial bases in northeast China: (Çevrimiçi) http: //www.china. org. cn/english/china_key_words/2018-10/29/content_68866390. htm, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).
[83] Guo, **a.g.e.,** s.320.

- Çin'in batı bölgesindeki endüstrileri inşa etmek[84].

Özellikle teknolojilerin transferi konusunda, bazı ortak girişimlerin veya kooperatiflerin Çinli ortakları, Yabancı Yatırım Girişimi'nin (YYG) yabancı yatırımcılarından teknoloji paylaşımı veya transfer edilmesini isteyebilirlerdi[85]. Ancak bu durum da yeni Yabancı Yatırım Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle durdurulabileceği öngörülmektedir[86].

2.2. Çin'in Dorudan Yabancı Yatırım Politikası Gelişimi

2.2.1. Başlangıç Aşaması (1979-85)

Temmuz 1979'da Hisse Senedi Ortak Girişim Kanunu'nun yürürlüğe girmesi, Çin pazarını dünyaya açılmasının simgesi oldu. Bu yasa, yabancı yatırımcıların Çinli ortaklarla sermaye ortaklığı kurmaları için yasal çerçeve sağlıyordu. Yasa, Çin'in yabancı şirketler, işletmeler, diğer ekonomik kurumlar veya bireylerin Çin yerel şirketleri, girişimleri veya diğer ekonomik kurumlarla ortak girişimlere katılmalarına izin verdiğini ve yabancı yatırım payının devletleştirilmeyeceğini ve milletleştirilmeyeceğini belirtti[87].

Daha sonra 1979'da Guangdong ve Fujian merkezi hükümetleri tarafından dış ticaret ve yatırımlar için özerklik sağlandı. Ayrıca, Ağustos 1980'de iki ilde dört özel ekonomi bölge kuruldu[88]:

---

[84] Shaukat Ali, " Determinants of FDI in China", **Journal of Global Business and Technology**, Vol.1, No.2 (Fall 2005), s.25.
[85] Guo, **a.g.e.,** s.321.
[86] **a.g.e.,** s.323.
[87] Owen C. H. Ho, "Determinants of Foreign Direct Investment in China: A Sectoral Analysis", (Economics Discussion / Working Papers 04-18, The University of Western Australia, Department of Economics), 2004, (Çevrimiçi) https://ideas.repec.org/p/uwa/wpaper/04-18.html, (Erişim Tarihi: 01. 08. 2019), s.5.
[88] Yadongluo, QiuzhiXue and BinjieHan, "How emerging market governments promote outward FDI: Experience from China", **Journal of World Business**, Vol.45, No.1 (Jan 2010), s.68.

Bunların üçü Guangdong'da ve biri ise Fujian'da bulunuyordu. Özel ekonomi bölgedeki yerel yönetim yetkilileri, kalkınma planlarını hazırlamak ve uygulamak, yatırım projelerini incelemek ve onaylamak, ruhsatlar ve yer kullanım izinleri vermek ve bankacılık, vergi, gümrük ve sınır denetimi çalışmalarını koordine etmek için bağımsız bir güce sahipti [89]. Özel ekonomi bölgelerinin kurulmasında üç temel hedef vardı, bunlar:

- Çin'in kıyı bölgesini deneysel, kontrollü enklavlar (*enclave*) aracılığıyla geliştirmek,
- Yabancı yatırımları çekmek ve kullanmak,
- Çin'in dış dünyaya açılmış penceresi olarak hizmet etmek.

Bazı genişletilmiş hedefler de belirlenmiş olup, onlar [90]:

- Sadece yabancı sermayeyi değil, aynı zamanda donanım ve yazılım ile ilgili ileri teknolojileri de çekmek,
- İhracata dayalı büyümeyi teşvik etmek, diğer bir deyişle, ihracatı hızlandırmak, yaratmak, yerel istihdam ve döviz oluşturmak,
- Politikaları test edilebilecek "politika laboratuvarları" olarak hizmet etmek, eğer başarılı olursa, daha sonra başka yerlerde de yayınlamak (Örneğin; Shanghai Pudong); ve
- Çin Anakarası ile Hong Kong, Makao ve Tayvan bağlantısını geliştirmek içindir[91].

Bu hedeflerin reform politikasını güçlü bir şekilde güneydoğu kıyı bölgesine doğru yönlendirilmesi dikkat çekicidir. Bunun aslında Hong Kong ve Tayvan'dan yatırım çekmek için konumdan yararlanmak olduğunu görebilmek zor değildir[92].

1984 yılında hükümet On Dört Kıyı Limanı Şehri'nin dış ticaret ve gelişmeye açık olacağını duyurdu[93]. Hükümet ekonomi gücünü bu açık şehirlere daha fazla

---

[89] Yadongluo**, a.g.e.**, s.69.
[90] **a.g.e.**
[91] McKenney K. I., "An assesment of China's Special Economics Zone", (Executive Research Project, The Industrial College of Armed Forces, National Defence University), Washington D. C, 1993, s.1.
[92] **a.g.e.**

dağıtmıştı. Bu 14 şehrin yerel yönetimlerinin, yabancı yatırım için yasal çerçeveyi ve düzenlemeleri planlaması için özerkliğine izin verilmiştir. Bu dönemde, bu şehirler kendi Ekonomik ve Teknolojik Gelişim Bölgelerini kurdular ve yabancı ticareti teşvik etmek için çeşitli olumlu yöntemleri kollandı. 1985 yılının başlarında, ekonomik açık alan Güney Fujian eyaletindeki üç delta bölgesine (delta region) kadar genişletildi3[94].

Bu dönemde doğrudan yabancı yatırım girişinin büyük bir çoğunluğu Hong Kong ve Makao'dan geliyordu ve yatırım projeleri çoğunlukla emek yoğun imalat, otel ve restoran geliştirmeye yönelikti. Ancak, Hong Kong ve Makao'nun yatırımlarına rağmen, yabancı sermaye girişinin genel performansı iyi olmadı ve reform beklentisini karşılamadı. Bu hayal kırıklığının sebebi olarak birkaç faktör vardı:

- Yabancı yatırımcılar için yasal ortam iyi tanımlanmamıştı;
- İletişim ve ulaşım altyapısının gelişmelerinde eksiklik vardı ;
- Yetenekli işgücü sıkıntısı vardı[95].

Doğrudan yabancı yatırımdaki yavaş büyümeye neden olan bir başka nokta da yerel yönetimlerin kısa vadeli getiri arayışına girmesi ve dövize erişmek için ortak girişimlerdeki para akışlarını kısıtlamaları olmuştur. Üstelik her ortak girişim başkanları yabancı uyruklu yerine Çin uyruklu olması şarttı. Bu tür sorunlar, yabancıların o zamanlar Çin'de yatırım yapmaktan çekinmesine sebep oluyordu[96].

2.2.2. Sürekli Gelişim Aşaması (1986-91)

---

[93] On dört kıyı limanı şehrini: Dalian, Qinhuangdao, Tianjin, Yantai, Qingdao, Lianyungang, Nantong, Shanghai, Ningbo, Wenzhou, Fuzhou, Guangzhou, Zhanjiang and Beihai.
[94] Üç delta bölgesine: Beijing (Bohai Ekonomik Çember), Shanghai (Yangtze Nehri Deltası) ve Guangzhou (İnci Nehri Deltası).
[95] Owen, **a.g.e.,** s.7.
[96] Shan Gao, "The Evolution of China 's Foreign Investment Policy and Law", **Penn State Law eLibrary SJD Dissertations** (2017), (Çevrimiçi) https://elibrary.law.psu.edu/sjd/7 s.116.

1986'da devlet tamamen yabancı sermayeli işletmelere ilişkin Tamamen Yabancılara Ait İşletmeler Kanununu (Law on Wholly Foreign-Owned Enterprises) yürürlüğe koydu. Bu politika yabancı mülkiyet üzerindeki kısıtlamaları kaldırdı, yeni teşvikler uyguladı ve yabancı yatırımcılar için belirsizlikleri ortadan kaldırdı[97]. Bu kanun en son 2016 yılında revize edilmiştir.

Yasalar, Tamamen yabancılara ait işletmelerin mülkiyet haklarının devlet tarafından korunduğunu ve yabancı yatırımcıların Çin'den kârlarını geri alabileceklerini ve işletmenin tasfiye edilmesi halinde geriye bırakılabilecek herhangi bir fon almaya hak kazandığını belirtmiştir[98].

İleri teknolojiyi içeren ortak girişimler için, yeni ürünler geliştirmek ve ihracat yedekleri üretmek ek vergi avantajlarını sağlıyordu. Sermaye ortak girişimlerine su, elektrik ve ulaştırma kaynaklarına, devlete ait işletmelerle aynı bedelle ve erişim hakkı düşük faizli kredilere erişim avantajı verilmiştir[99].

Hükümet, 1988 ve 1990 yılları arasında bölgesel politika geliştirme konusunda üç önemli adım atmış olup, onlar:

- 1988'de kıyı açık ekonomik bölgesi Kuzey Çin'e uzatılması;
- Hainan Adası, Guangdong eyaletinden ayrılıp Çin'in 30. özel ekonomik bölgesi olması. Bu bölge Liaodong Yarımadası, Shandong Yarımadası ve Bohai Deniz Kıyısını içerimektedir.
- Şangayın Pudong Yeni Alanının bir uluslararası ekonomik, finansal ve ulaşım merkezi olarak geliştirilmesi onaylandı[100].

[97] Owen, **a.g.e.,** s.8.
[98] Gao, **a.g.e.,** s.13.
[99] Owen, **a.g.e.,** s.8.
[100] **a.g.e.**, s.8.

2.2.3. Yüksek Büyüme Dönemi (1992'den Sonra)

Yüksek büyüme döneminde Çin'e yabancı sermaye girişinin büyük miktarda arttmıştı. Bu büyüme 1992'de eski lider Deng Xiaoping'in güney turundan sonra başlamıştı. O ekonomik reformları hızlandırma ve daha da serbestleştirmeye çağırdı. Bu arada, üç yıl süren sert önlemler enflasyonu kontrol altına aldığından, daha önce askıya alınan birçok reform politikası uygulamaya hazır olmuştu. Ancak 1980'lerden farklı olarak, 1990'lardaki reform politikası kıyı bölgelerinden batı iç bölgelere kaymıştı. Yabancı yatırımın Kıyı bölgelerine büyük miktarda akarak Çin'in doğu ve batı arasında gelir farkını büyütmesi buna neden olmuştu. Çin hükümeti iç şehirleri yabancı yatırıma açmaya başladı. İç şehirler, Yangtze Nehri yakasındaki ve komşu ülkelerle sınırlayan iç illeri ve şehirleri kapsıyordu. Bu şehirler, kıyı açık alanlarına verilenle aynı politika muamelesinden yararlandı. Aynı yılda, komşu ülkelerle sınır ticareti ve ekonomik işbirliği teşviki için açılan 13 iç sınır şehri vardı. Sonuç olarak, kısa vakit içinde 14 sınır ekonomik işbirliği alanları yatırım çekmek için kuruldu[101].

Devlet 90'lı yılların sonunda yabancı katılımlı inşa-işlet-devret (Build–Operate–Transfer) projelerini uygulamaya başladı. Bu proje ile yabancı yatırımcıların sermaye geri kazanımı için belirli bir süre içinde bir işletme kurup işletmelerine izin vermiş ve daha sonra da ev sahibi ülkeye aktarabilme imkânı sağlamıştı. 1996 yılı sonunda Çin, 283. 575 yabancı yatırım projesini onayladı. Bu projeler 488,1 milyar ABD Doları tutarında bir kontrata sahipti ve gerçekte kullanılan toplam yabancı sermaye miktarı 2002 yılında 52. 743 milyar ABD doları olmuştu. Yabancı sermayenin çoğunu Doğu kıyı bölgeleri çekmiş olup, 150 ülkeden kaynaklanıyordu, bu ülkelerin çoğunluğu Asya'daydı[102].

---

[101] Shan, **a.g.e.,** s.26.

[102] Jiaju Yang, Tahir M Nisar and Guru Prakash Prabhakar, "Critical success factors for build–operate– transfer (BOT) projects in China", **Irish Journal of Management,** Vol.36, No.3 (2017), s.147.

Aralık 2001'de Çin DTÖ'nün 143. üyesi oldu. Hükümet 1990'ların sonlarında ve 2000'lerin başında DTÖ katılımının bir parçası olarak çok çeşitli reformlar gerçekleştirdi. Reformlar şunları içeriyordu[103]:

- Yasal ve idari sistemlerde şeffaflığını arttırmak;
- Fikri mülkiyet korumasının geliştirilmesini ileri sürmek;
- Gümrük vergilerini düşürmek.

2.3. Çin'de Yabancı Yatırımın Başlıca Şekilleri

Yabancı yatırımcılar Çin'de çeşitli yollarla yatırım yapabilir. Yabancı yatırımcılar tarafından kurulabilecek işletmeler genellikle Tamamen Yabancılara Ait Girişimler (TYAG), Hisse Senedi Ortak Girişimlerini (HSG), Sözleşmeli Ortak Girişimleri (SOG) , Anonim Şirketleri ve İrtibat Ofisi'ni içerir.

Ticari kuruluş şekilleri, uygulanabilir yasal sınırlamalar ve yerel ülke vergi teşviklerinden yararlanmasında önemli rol oynamakta. Tamamen Yabancılara Ait İşletmeler, daha basit bir onay prosedürü ve tam yönetim yetkisi sunmaktadır. Yabancı şirketler de sıklıkla TYAG şeklini teknolojiyi alanlarını korumak için kullanırlar. TYAG statüsü işletme harcamaları ve yerel ödemeleri yapmak için daha fazla Renminbi[104] kullanımına izin verir[105].

SOG'lar tek bir kurumsal kimliğe sahip yatırımları toplama yoluyla operasyon ve yönetim konusunda belirli ölçek ekonomileri sunabilir. Bunlar arasında, üretim malzemelerinin merkezi olarak satın alınması, iştirakçi proje personelinin toplu

---

[103] Owen, **a.g.e.,** s.10.
[104] Çin'in para birimi genellikle Yuan veya Renminbi olarak adlandırılır, ancak iki terim tam olarak birbiriyle aynı değildir. Renminbi "Halkın para birimi" anlamına gelir ve Çin para biriminin genel adıdır, Yuan ise Çin parasının sayılabilecek ölçü birimidir. 1 yuan=10 jiao, 1 jiao=10 fen. Yuan Sembolu: 元 / ¥.
[105] Deloitte, **China Taxation and Investment**, 2017, (Çevrimiçi) https://www2. deloitte. com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-chinaguide-2017. pdf, (Erişim Tarihi: 12. 09. 2019), s.6.

olarak eğitilmesi, proje yönetiminin koordinasyonu ve tüm iştirak ürünlerinin pazarlanması için tek bir kuruluşun kurulması yer almaktadır[106].

Bir Anonim Şirketi farklı avantaj sunmaktadır. İşletmeci, hem sermayeyi genişletmek hem de Çin'deki diğer tüzel kişilerle daha güvenli bağlantıları kurmak için hissedarların şirkete katılmasına davette bulunabiliyor. Ayrıca, anonim şirketinde hisse transferi daha kolaydır. HSG ya da SOG hisse transferi için önceden diğer ortakların ve inceleme ve onay yetkilisinin onayını alması gerekmektedir. Bir Anonim Şirketin'in hisseleri elden çıkarması için başkalarından önceden izin almasına gerek yoktur, ancak hissedarların hisselerini devretmesinden önce şirketin ilk sicilinden itibaren bir yıl geçmesi gerekmektedir[107].

2.3.1. Yabancı Yatırım Girişimleri

Yabancı Yatırım Girişimleri (YYG) genellikle Çin'deki yabancı yatırım varlıklarını ifade eder. YYG'lerin, devlet tarafından onaylandığı şekilde, faaliyetlerini devletin izin verdiği yasal kapsama uygun olarak yürütmelerine izin verilir. YYG'ler esas olarak limitet şirket şeklinde düzenlenir. Yatırımcının YYG'deki mülkiyeti, işletmeye yatırdığı kayıtlı sermaye miktarı ile temsil edilir. YYG'ler, Anonim Şirketine dönüştürülmeden hisse ihracı yapamazlar[108].

Çin'deki YYG'ler için şirket şekilleri esas olarak TYAG, HSG, SOG ve Anonim Şirketleri'dir. Genel olarak, YYG'ler onaylanmış iş kapsamına uygun olarak üretim, işleme, ticaret veya hizmet faaliyetleri gerçekleştirebilir. Belirlenmiş ticari faaliyetlerde bulunmak için özel düzenlemelere dâhil edilecek belirli YYG'ler de vardır, mesela toptan, perakende veya ticari ajans hizmetlerinde yabancı yatırım

[106] **a.g.e.**
[107] Owen, **a.g.e.,** s.12.
[108] Deloitte, **a.g.e.,** s.6.

yapan ticari girişimler; Bölge genel müdürlüğü ve finansal kiralama şirketleri, fon yönetimi şirketleri şeklinde de yabancı yatırım kuruluşları da uluşturulabilir[109].

2.3.2. Tamamen Yabancılara Ait Girişimler

Limited şirketi olarak organize edilen bir Tamamen Yabancılara Ait Girişimler (TYAG), ilgili yasa uyarınca Çinli bir ortağın katılımı gerekli olmadığı için tercih edilebilen bir yatırım şeklidir. Bu tip kuruluş yabancı yatırımcılara ticari faaliyetlerini tek başına kontrol etme yetkisi sağlar ve bir HSG veya SOG durumunda gerekebileceği gibi Çinli bir ortakla uzun süreli temasta olmasını şart koymaz[110].

Dikkat edilmesi gereken bir nokta da yasal temsilcinin görevi ve sınırları, muhasebecisi, genel müdür vb. belirlenmiş şekilde ana sözleşmede detaylı bir yönetim yapısı oluşturulmaktır. Esas sözleşmede yine fesih ve tasfiye işlemleri ile eşyaların değiştirilmesi için usuller belirtilmelidir[111].

2.3.3. Çinli-Yabancı Sözleşmeli Ortak Girişimleri (SOG)

Bir limitet şirket olarak organize edilen SOG, bir veya daha fazla Çinli yatırımcı ile bir veya daha fazla yabancı yatırımcı tarafından kurulan bir girişimdir. Mülkiyet ve yatırımcının kar ve zarar payı, SOG'un kayıtlı sermayesine yapılan

---

[109] **a.g.e.**
[110] Deloitte, **a.g.e.,** s.6.
[111] Tamamen Yabancıların Sahip Olduğu Şirketler Kanunu, Law on Wholly Foreign-Owned Enterprises, Madde 15, 2003, (Çevrimiçi) http: //english. mofcom. gov. cn/aarticle/lawsdata/chineselaw/200301/20030100062858. html. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

katkılara dayanarak belirlenir[112]. Sermaye katkısı gereksinimleri neredeyse bir Tamamen Yabancılara Ait İşletme'nin olanlarıyla aynıdır[113]. Ortaklar sermaye katkılarını sözleşmede belirtilen zaman içerisinde ödemek zorundadır. Sermaye katkılarının zamanında ödenmemesi, sözleşmede önceden belirtilen ya da öngörülen sorumluluklarla sonuçlanabilir[114].

2.3.4. Çinli – Yabancı Hisse Senedi Ortak Girişimi (HSG)

Bu tür ortak girişimi de SOG'a benzer şekilde Çinli ve yabancı tarafından kurulan limitet şirketidir. Şirket yapısı Çin-Yabancı Hisse Senedi Ortak Girişimler Kanunu[115] tarafından yönetilecektir. Girişim kuruluşundan sonra, işletme Çin tüzel kişiliği olarak kabul edilir ve tüm Çin kanunlarına uyması gerekecektir. Tüzel kişi olarak kabul edilmişken, Girişim, Çin'in iş kanunlarına uyduğu sürece hükümet müdahalesi olmadan Çinli vatandaşları işe almakta serbesttir. Ortak girişimler aynı zamanda arsa satın alabilir ve kendi binalarını inşa edebilirler. (Örneğin, İrtibat Ofisi 'de böyle yetki olmayacaktır). HSG'lerde, girişimin kayıtlı sermayesine katkılarıyla eşit oranda kar, zarar ve riskler paylaşılacaktır.

HSG katkıları, nakit, bina, ekipman, materyaller, fikri mülkiyet hakları ve arazi kullanım haklarını içerebilir, ancak işgücü içeremez. Herhangi bir ekipmanın, malzemenin, fikri mülkiyet haklarının veya arazi kullanım haklarının değeri, ortak girişimin onaylanmasından önce devlet yetkilileri tarafından onaylanmalıdır.

---

[112] Çin-Yabancı Sözleşmeli Ortak Girişimler Kanunu., Law on Sino-foreign Cooperative Joint Ventures, 2003, Madde 14, (Çevrimiçi) http://english.mofcom.gov.cn/article/lawsdata/chineselaw/200301/20030100065891.shtml. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

[113] Deloitte, **a.g.e.,** s.7.

[114] Çin-Yabancı Sözleşmeli Ortak Girişimler Kanunu, Law on Sino-foreign Cooperative Joint Ventures, 2003, Madde 16, (Çevrimiçi) http://english.mofcom.gov.cn/article/lawsdata/chineselaw/200301/20030100065891.shtml. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

[115] Çin-Yabancı Sermaye Hisse Senedi Ortak Girişimi Kanunu, Law on Sino-Foreign Equity Joint Ventures, 2003, Metin için bkz: (Çevrimiçi) http://english.mofcom.gov.cn/article/lawsdata/chineselaw/200301/20030100062855.shtml, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

2.4. Başka Ticari Kuruluş Şekilleri

2.4.1. Anonim Şirketi

Yabancı yatırım girişimleri Çin borsalarında (aşağıda açıklandığı gibi hem A hem de B hisse senetleri) ve açık deniz borsalarında kote olabilir. Ancak, sadece Yabancı Yatırım Anonim Şirketleri halka açık listelere hak kazanabilir; Çin borsalarında işlem görmeyi planlayan Yabancı yatırım girişimleri bir anonim şirketine dönüştürülmesi gerekmektedir; bu genellikle kayıtlı sermayenin şirketin hissesine dönüştürülmesi gerektiği anlamına gelir[116].

Borsalarda A ve B iki çeşit hisseler işlem görmektedir. Şirket sermayesinin tamamı hisse senetlerinin temsil ettiği eşit paylara bölünmelidir. Şirketler A hisselerini (Yuan cinsinden ve Çin vatandaşlarına ve nitelikli yabancı kurumsal yatırımcılara açık oluyor) ve B hisselerini (USD cinsinden) çıkarmadan önce onay almalıdır. Hisseler ayrıca şahıslara, tüzel kişilere ve devlete ait hisseler türlerine bölünmüştür. Nitelikli bir yatırım anonim şirketi ticaret bakanlığı tarafından onaylanması durumunda sahip olduğu listelenmemiş hisse senetleri B hisse senedi piyasasında işlem görebilmektedir[117].

---

[116] İhracata ve Hisse Senedi Tespitine İlişkin Shenzhen Müfettişliği Geçici Tedbirleri, Provisional Measures of Shenzhen Munıcıpalıty For Admınıstratıon of The Issue And Tradıng of Shares, 1991, Madde 5, (Çevrimiçi) http://english.mofcom.gov.cn/article/lawsdata/chineselaw/200211/20021100050786.shtml (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

[117] Deloitte, **a.g.e.,** s.7.

2.4.2. Ortaklık

Yabancı yatırımcıların, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Ortaklık İşletmeleri Kanunu [118] (*Partnership Enterprise Law of the People's Republic of China*) kapsamında Çin'de çeşitli ticari faaliyetlerde bulunabilmeleri için genel ortaklık (*common partnership*) veya limitet şirketi (*Limited Liability*) şeklinde ortaklıklar kurmalarına izin verilmektedir [119]. Ortakların ortaklıktaki sermayesi için yasal minimum veya maksimum sınır yoktur. Sermayeye yerinde arazi kullanım hakları, fikri mülkiyet hakları veya hizmetler şeklinde katkıda bulunabilir [120]. Ortaklar, ortaklık anlaşmasında belirtildiği veya ortakların tümü tarafından kararlaştırıldığı şekilde, ortaklık girişimlerine sermaye katkılarını artırabilir. Bu ek katkılar, işletme ölçeğini genişletmek veya kayıpları telafi etmek için kullanılmalıdır[121].

Bir ortaklık (*partnership*) ayrı bir tüzel kişilik değil, iki ya da daha fazla taraf arasında ortak bir ad altında birlikte iş yapmak için imzalanmış sözleşmeye bağlı bir

[118] Çin Halk Cumhuriyeti'nin Ortaklık İşletmeleri Kanunu, Partnership Enterprise Law of the People's Republic of China, 2006, Metin için bkz: (Çevrimiçi): http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4109_0_7. html, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).
[119] Çin Halk Cumhuriyeti'nin Ortaklık İşletmeleri Kanunu, Partnership Enterprise Law of the People's Republic of China, 2006, Madde 2, bkz: (Çevrimiçi): http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4109_0_7. html, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).
[120] Çin Halk Cumhuriyeti'nin Ortaklık İşletmeleri Kanunu, Partnership Enterprise Law of the People's Republic of China, 2006, Madde 31, bkz: (Çevrimiçi): http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4109_0_7. html, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).
[121] Çin Halk Cumhuriyeti'nin Ortaklık İşletmeleri Kanunu, Partnership Enterprise Law of the People's Republic of China, 2006, Madde 34, bkz: (Çevrimiçi): http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4109_0_7. html, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

girişimdir[122]. Şirket hukuku sınırları dâhilinde kalmak yerine, ortaklık, yatırımcılara uygun gördükleri şekilde iç düzenlemeler yapma özgürlüklerini verir. Örneğin, ortaklık sözleşmesinde kar payları ve oy haklarının yatırımcının sermaye katkısı ile aynı oranda olması gerekmeyebilir[123].

Genel bir ortaklıktaki ortakların sayısı konusunda belirli bir sınır yoktur, ancak Limited şirket ise 50 ortak ile sınırlanır[124]. Genel bir ortaklıkta, her bir ortak, ortaklığın genel işlerini yürütmek için eşit haklara sahiptir; yeni ortakların kabulü, ortakların onayına ve yazılı bir ortaklık sözleşmesinin imzalanmasına tabidir ve yeni katılan ortaklar, asıl ortaklarla aynı hak ve sorumluluklara sahiptir[125].

2.4.3. İrtibat Ofisi

Yabancı şirketler özellikle ticaret ajansı ve hizmet sektöründeki şirketler, genellikle Çin'de irtibat ve pazarlama faaliyetlerini yürütmek için bir irtibat ofisi kurmayı tercih ederler. İrtibat ofisi yabancı yatırımcıların Çin pazarına az miktarda ilk yatırımla girmelerine yardımcı olabiliyorsa da, doğrudan kar elde etme faaliyetlerinde bulunmaması beklenmektedir[126].

Genel olarak, yabancı bir şirketin irtibat ofisi müşteriler ve merkez ofisi ile irtibat halinde olmak dâhil, yalnızca Çin'deki dolaylı ticari faaliyetlerde bulunabilir, bu tür faaliyetler; merkez ofis ürünlerini tanıtmak; pazar araştırması yapmak ve bilgi toplamak olabilir. Bu nedenle, yabancı bir şirketin irtibat ofisi doğrudan Çinli

---

[122] Çin Halk Cumhuriyeti'nin Ortaklık İşletmeleri Kanunu, Partnership Enterprise Law of the People's Republic of China, 2006, Madde 14, (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4109_0_7. html, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).
[123] Deloitte, **a.g.e.,** s.8.
[124] Çin Halk Cumhuriyeti'nin Ortaklık İşletmeleri Kanunu, Partnership Enterprise Law of the People's Republic of China, 2006, Madde 61, bkz: (Çevrimiçi): http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4109_0_7. html, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).
[125] Çin Halk Cumhuriyeti'nin Ortaklık İşletmeleri Kanunu, Partnership Enterprise Law of the People's Republic of China, 2006, Madde 26, bkz: (Çevrimiçi): http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4109_0_7. html, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).
[126] Yabancı İşletmelerde İkamet Ofisi Kayıt İdare Yönetmeliği, Regulations on Administration of Registration of Resident Offices of Foreign Enterprises, 2010, Madde 2, bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_263_0_7. html, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

müşterilerle sözleşme imzalayamaz ve herhangi bir "doğrudan ticari faaliyette (bir hukuk firmasının irtibat ofisi gibi bazı istisnalar dışında) bulunamaz[127].

2.4.4. Birleşme Ve Devralmalar

Yabancı Yatırımla İşletmelerin Birleşme ve Devralınmasına İlişkin Düzenlemeler[128] (Genelge 10), YYG'lerin birleşme ve devralınma haklarını, onay yetkisini, sermaye gereksinimlerini ve pay dağıtımlarını ve yükümlülüklerini belirler. Birleşmiş veya devralınmış bir kuruluştaki yabancı hisseler genellikle %25'ten az olmaması gerekmektedir; Aksi takdirde, işletme YYG'lerine uygulanan özel muameleye hak kazanamaz[129]. Eğer YYG faaliyete geçmişse ve kar etmeye başlamışsa, YYG birleşme işlemine katılamaz. Bir Ortak Girişim birleşmesi tüm ortaklar tarafından onaylanması ve özel kısıtlama önlemleri uygulanmış takdirde orijinal onay veren makam tarafından önceden onaylanmış olması gerekmektedir[130].

Şirketler Kanunu uyarınca, birleşme yapmak isteyen şirketin alacaklılarına bildirmesine 45 güne kadar süre vermesi gerekir. Bu süre birleşme planı onaylanması veya önerilen birleşme öncesinde alternatif bir yerleşim planı önermesi içindir. İlgili tüm taraflar bir birleşme anlaşması imzalamalı ve birleşme ile ilgili ilanlar resmi yayınlarda yayınlanmalıdır. Taraflar, kayıtlarını değiştirmek için işletmelerin kayıtlarından sorumlu otoriteye başvurmalı ve ayrıca birleşme için çevrimiçi

---

[127] Yabancı İşletmelerde İkamet Ofisi Kayıt İdare Yönetmeliği, Regulations on Administration of Registration of Resident Offices of Foreign Enterprises, 2010, Madde 14, bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_263_0_7. html, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

[128] Yabancı Yatırımla İşletmelerin Birleşmesi ve Devralınmasına İlişkin Düzenlemeler, Promulgation of the Provisions on M&A of a Domestic Enterprise by Foreign Investors, 2009, bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4115_0_7. html, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

[129] Yabancı Yatırımla İşletmelerin Birleşmesi ve Devralınmasına İlişkin Düzenlemeler, Promulgation of the Provisions on M&A of a Domestic Enterprise by Foreign Investors, 2009, Madde 9, bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4115_0_7. html, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

[130] Yabancı Yatırımla İşletmelerin Birleşmesi ve Devralınmasına İlişkin Düzenlemeler, Promulgation of the Provisions on M&A of a Domestic Enterprise by Foreign Investors, 2009, Madde 16, bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4115_0_7. html, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

başvuruda bulunmalıdırlar[131]. Birleşme ve devralma işlemlerinin vergilendirilmesi birleşme ve devralma vergi kurallarına tabidir[132].

2.5. Özel Hükümler Ve Teşvikler - Negatif Liste Ve Teşvik Kataloğu

Çin, Ekim 2016'dan bu yana yabancı yatırımlara ilişkin idari süreçlerini yeni bir düzeyde yenilemekte olup, önceden Çin'deki tüm yabancı yatırım işletmeleri, Çin Halk Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı[133] (MOFCOM) yerel şubesi tarafından durum bazında onaylamasına tabi tutuluyordu. Negatif Liste sisteminde ise, sadece Negatif Listede belirtilen sektör kategorilerindeki yatırımlar ya yabancı yatırım için yasaklanmıştır ya da MOFCOM'un onayına tabi tutulacaktır. Negatif Listede belirtilen sektörlerin bazıları için ek kısıtlamalar da getirilmiştir. Bu ek kısıtlamalara göre, ilgili sektör Çin-yabancı ortak girişimini gerektirebilir veya ortak girişimin Çin kontrolünü gerektirebilir ve hatta bazı yönetim personelinin Çin vatandaşı olmasını gerektirebilir. Negatif Listede bahsedilmeyen herhangi bir sektördeki yabancı yatırım, MOFCOM ve yerel Sanayi ve Ticaret İdaresi'nde (*Administration of Industry and Commerce*) sadece bir kayıt işlemi yapması yeterli olacak şekilde ulusal muameleye tabi tutulacaktır (Diğer yasalar bu tür projelere yabancı ve yerli yatırımcılara için aynı şekilde yasak ve kısıtlama getirmediği sürece).

2.5.1. Yabancı Yatırımcılara Özel Negatif Listeler

[131] Çin Halk Cumhuriyeti Şirketler Kanunu, Company Law of the People's Republic of China, 1993, Madde 173, bkz: (Çevrimiçi) http://www.fdi.gov.cn/1800000121_39_4814_0_7.html, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).
[132] Yabancı Yatırımla İşletmelerin Birleşmesi ve Devralınmasına İlişkin Düzenlemeler, Promulgation of the Provisions on M&A of a Domestic Enterprise by Foreign Investors, 2009, Madde 7, bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4115_0_7. html, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).
[133] Çin Halk Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı (The Ministry of Commerce of the People's Republic of China), genellikle İngilizce adının kısaltası ile MOFCOM olarak bilinmektedir.

Yabancı yatırımcılara özel olarak düzenlenmiş iki çeşit negatif liste bulunmaktadır, onlar:

- Yabancı Yatırımlara Erişime İlişkin Özel İdari Tedbirler[134] (En son 2019 revize edilmiş**,** "Yabancı Yatırım Negatif Listesi" olarak adlandırılır) ve
- Serbest Ticaret Bölgesi Dış Yatırımlara Erişime İlişkin Özel İdari Tedbirler[135] (En son 2019 revize edilmiş, "Serbest Ticaret Bölgesi Negatif Listesi" olarak adlandırılır).

Negatif liste, yabancı yatırım için yasaklanmış veya kısıtlanmış sektörlerin listesidir. "Yasaklanmış Sektörler" listesinde, yabancı yatırımcıların herhangi bir yatırım yolu ile bu alana girmesi yasaktır. "Kısılanmış Sektörler" listesinde ise, yatırımcıların negatif listede ortaya koyulmuş "ortaklık şartları" gibi şartları yerine getirmesi veya yatırımcılar hedef pazara girebilmek için ilgili makamlardan önceden onay alması gerekmektedir. Negatif listede bulunmayan sektörlerde ise, yabancı yatırımcılar hedef sektörlere giriş yaparken yerli işletmeciler ile eşit muamele görecektir.

Aşağıda yabancı yatırımcılara özel olarak düzenlenmiş bu iki çeşit negatif listeden bahis edeceğiz.

2.5.1.1. Yabancı Yatırım Negatif Listesi

Ulusal Yabancı Yatırım Negatif Listesi serbest ticaret bölgesi dışında kurulmuş YYG'ler için düzenlenmiştir. İlk Ulusal Yabancı Yatırım negatif listesi[136] 2018

---

[134] Yabancı Yatırımlara Erişime İlişkin Özel İdari Tedbirler, The Special Administrative Measures on Access to Foreign Investment, 2019, Metin için bkz: (Çevrimiçi) http://images.mofcom.gov.cn/wzs/201906/20190629212130154.pdf, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

[135] Serbest Ticaret Bölgesi Dış Yatırımlara Erişime İlişkin Özel İdari Tedbirler, The Free Trade Zone Special Administrative Measures on Access to Foreign Investment, Metin için bkz: (Çevrimiçi) http://images.mofcom.gov.cn/wzs/201906/20190629212301720.pdf, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

[136] Yabancı Yatırımlara Erişime İlişkin Özel İdari Tedbirler, Special Administrative Measures on Access to Foreign Investment, 2018, Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.ndrc. gov.cn/zcfb/zcfbl/201806/W020180628640822720353. pdf. (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

düzenlenmiş olup, Yabancı Yatırımlar Rehberlik Kataloğu 2017 Nüshasının Negatif liste bölümünde[137] bağımsız bir dosya olarak türetilip, revize edilmiştir. 2018 yayınlanmış bu nüshada 2017 kataloğundaki "yasaklı" ve "kısıtlı" kategoriler birleştirilmiştir. Ulusal Yabancı Yatırım Negatif Listesinin en son yayınlanmış nüshası ise 2019 revizesidir. Listede 2019'a kadar yasaklanmış veya kısıtlanmış sektörler sayısı 2011 deki 180'den[138] 40'a düşürülmüştür.

2.5.1.2. Serbest Ticaret Bölgesi Negatif Listesi

Serbest Ticaret Bölgesi Negatif Listesi Çin'in pilot serbest ticaret bölgelerinde bulunan YYG'ler için düzenlenmiştir. Bu Ulusal Yabancı Yatırım Negatif Listesinden daha esnekliğe sahip listedir. İlk Serbest Ticaret Bölgesi Negatif Listesi 2013 yılı Şangay'da ilk pilot serbest ticaret bölgesi kurulduğunda yayımlanmış olup, liste genellikle her yıl revize edilmektedir. 2013'den 2019'a kadar, listedeki yasak veya kısıtlanmış sektörler 190'dan 37'ye indirilmiştir.

2.5.2. Yabancı ve Yerli Yatırımcılara Ortak Negatif Listeler

Yabancı yatırımcılara ve yerli yatırımcılara ortak geçerli olan iki çeşit negatif liste bulunmakta olup, onlar:

---

[137] Yabancı Yatırımlar Kataloğu (2017 revizyonu), Catalogue of Industries for Guiding Foreign Investment (Revision 2017), 2017, Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4851_0_7. html, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

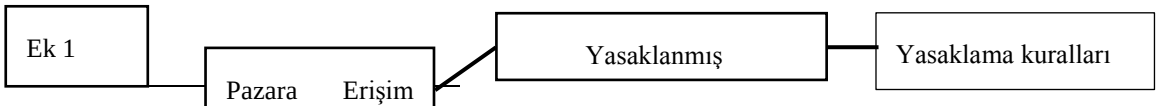
[138] Bahis ettiğimiz gibi Ulusal Yabancı Yatırım Negatif Listesinden önce Yabancı Yatırımlar Rehberlik Kataloğu 2017 Nüshası yürürlükte olup, Katalog, 1995 ilk yürürlüğe girmesinden beri, yabancı yatırımcılar için önemli politika rehberi olmaktaydı. Kataloğun 2017 nüshasından sonra Negatif Liste bölümü türetilip Ulusal Yabancı Yatırım negatif listesi olarak yayınlanmıştır. Teşvikli Sektörler bölümü ise 2019 yürürlüğe girmiş olan Yabancı Yatırım Teşvik Kataloğu 'nün ulusal yabancı yatırım teşviki listesini uluşturmaktadır. Bu listeyi 2.5.3 de anlatacağız.

- Pazara Erişim Negatif Listesi[139] (2018 versiyonu) ve
- Endüstriyel Yapı Düzenleme Rehberlik Kataloğu[140] (2011 versiyonu, 2013 yürürlüğe girmiştir, "2011 Rehberlik Kataloğu" olarak adlandırılır).

2.5.2.1. Pazara Erişim Negatif Listesi

Pazara Erişim Negatif Listesi devlete ait şirketler, özel şirketler, ortak mülkiyet şirketleri ve yabancı şirketler de dâhil olmak üzere tüm yatırımcılar için piyasaya giriş kurallarını standartlaştırmıştır. Liste, en son Aralık 2018'de yayınlanmış olup, "yasaklanan" ve "kısıtlanan" endüstriler olarak iki kategoriye ayırılmıştır. Listedeki 151 sektörden dördü tamamen yasaklanmış, geri kalan 147 sektör ise kısıtlanmış olup, hükümet onayını gerektirmektedir. Listede yasaklı düzenlemelerin yanı sıra sınırlı pazara girmek için gereken teknik standartlar ve yeterlilik kriterleri de açıklanmaktadır. Listeden yer almamış sektörler "izin verilen" endüstriler olarak kabul edilir, bu da bu işletmelerin teorik olarak bir onay sürecine ihtiyaç duymadıkları anlamına gelir. Pazara Erişim Negatif Listesi ilk olarak 2016 yılında Şangay, Tianjin, Fujian ve Guangdong dâhil olmak üzere birçok şehirde pilot uygulamalara dâhil edilmiştir, 2017'de ise 11 eyalete genişletilmiştir. Pazara Erişim Negatif Listesi 2018 nüshası ise tüm bölgeler için geçerli olmuştur[141].

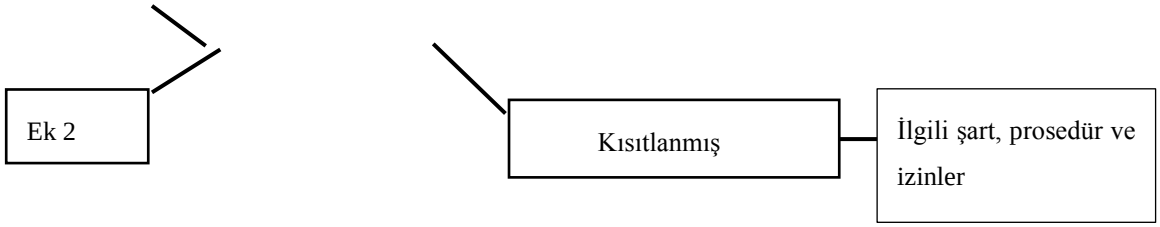
Tablo1: Pazara Erişim Negatif Listesi Yapısı:

[139] Pazara Erişim [illegible] 18 versionu), The Negative List for Market Access (2018 Version), 201[illegible] bkz: (Çevrimiçi) http: //tgs.ndrc. gov. cn/fmqd/qdxz/201812/P020181225324125390049. pdf, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[140] Endüstriyel Yapı Düzenleme Rehberlik Kataloğu, The Guidance Catalogue of Industrial Structure Adjustment (2011 edition, 2013 amendment), Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //gys.ndrc. gov. cn/gyfz/201302/W020160322603954785685. pdf, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[141] Zoey Ye Zhang, China's 2019 Negative Lists and Encouraged Catalogue for Foreign Investment, **China Briefing**, (July 10, 2019), (Çevrimiçi) https://www.china-briefing. com/news/chinas-2019-negative-lists-encouraged-catalogue-foreign-investment/, (Erişim Tarihi: 13. 09. 2019).

2.5.2.2. Endüstriyel Yapı Düzenleme Rehberi

Pazara Erişim Negatif Listesine benzer şekilde, Endüstriyel Yapı Düzenleme Rehberliği Çin'deki tüm işletmeler için geçerlidir. Rehberlik, Çin'in endüstri yapılarını yeniden düzenleme konusundaki politikalarını yansıtmaktadır. Bununla birlikte, Rehberlik, Çin hükümetinin yerel yatırım projelerini yönetmesi ve çeşitli sektörlere mali, vergi, kredi, arazi, ithalat ve ihracat politikaları oluşturması için önemli bir referans temelidir. Rehberlik, üç kategoriden oluşmakta olup onalar: "teşvik edilmiş", "kısıtlanmış" ve "kaldırılan" (*obsolete*) sektörler kataloğudur[142].

Bunlar arasındaki "kaldırılan" sektörler ise büyük miktarda kaynak israfı yapan, çevre kirliliğine sebep olan ve güvensiz üretimi uygulayan sektörleri gösterir. Yerel hükümetler, bu çeşit sektörleri kaldırmak için finansal kuruluşların stopaj kredileri gibi önlemleri almalarına izin vermektedir. "Kısıtlı" sektörler ise ya çevreye zarar veren geriye dönük teknolojileri benimsiyor ya da endüstriyel yapının iyileştirilmesine yardımı olmayan sektörleri gösteriyor.

Katalog, en son 2011 yayınlandı ve 2013 revize edildi. Ancak 2019 taslak nüshası [143] da hazırlanmış olup, yayınlanması bekleniyor. Pazara Erişim negatif

[142] Zhang**, a.g.e.**
[143] Endüstriyel Yapı Düzenleme Rehberlik Kataloğu 2019 Taslağı, Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //gys.ndrc. gov. cn/cyjgtzzdml20190408. pdf, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

listesinin Ek 2 dosyasında[144], 2011 rehberlik kataloğunda yer alan "kısıtlı" ve "eski" sektörlerin bazı ölçüleri değiştirilmiştir; Ancak, değişmemiş ölçüler hala geçerlidir. Yabancı yatırımcılar hassas sektörlere girmeyi düşünürken, bu değişmemiş önlemleri analiz etmelerinde fayda vardır[145].

2.5.3. Yabancı Yatırım Teşvik Kataloğu

Yabancı Yatırım Teşvik Kataloğu[146], yabancı yatırımı çekmek isteyen sektörler listesidir. Listedeki alanlar ilgili yerli hükümet tarafından sağlanmış teşvikli muameleden yararlanabilir. Bu muameleler vergi teşvikleri, kolaylaştırılmış onay prosedürleri ve indirimli arazi fiyatları şeklinde gerçekleşebilir.

Yabancı Yatırım Teşvik Kataloğu iki alt listeden oluşur – bunların biri tüm ülkeye uygulanan Ulusal Yabancı Yatırım Teşvik Kataloğu' dur, diğer biri de Çin'in orta, batı ve kuzeydoğu bölgelerinde bulunan 22 eyalet için uygulanan Merkez ve Batı Bölgesinin Yabancı Yatırım Teşvik Kataloğu' dur.

Merkez ve Batı Bölgesinin Yabancı Yatırım Teşvik Kataloğu ilk olarak 2000 yılında yayınlanmış olup, 2019 nüshası ise 5. revizyonudur. Ulusal Yabancı Yatırım Teşvik Kataloğu ise Yabancı Yatırımlar Rehberlik Kataloğu 2017 nüshasının teşvikli sektörler kataloğundan türetilmiştir. Katalog, 30 Temmuz 2019 yürürlüğe girmiştir.

2.5.4. Negatif Liste ve Katalogların Kullanılması

---

[144] PE negatif listesinin Ek 2 dosyası, Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //tgs.ndrc. gov. cn/fmqd/qdfj/201812/t20181221_923147. html, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).
[145] Zhang, **a.g.e.**
[146] Yabancı Yatırım Teşvik Kataloğu, Foreign İnvestment Encouraged Catalogue, 2019, Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.ndrc. gov. cn/zcfb/zcfbl/201906/W020190628622707054403. pdf, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

İşletmecilerin yukarıda belirtilen listeler ve kataloglara nasıl bakması gerektiğini, farklı işletmelerde hangi listelerin geçerli olacağını daha iyi açıklamak için aşağıdaki tablo verildi.

Çin pazarına girmek isteyen yabancı yatırımcılar ilgili listeleri veya katalogları bulmak için bu tabloyu takip edebilir. Örneğin, pilot serbest ticaret bölgelerinde bulunan yabancı işletmeler için ilk önce bir sektörde yatırıma izin verilip verilmediğini veya hangi mülkiyet yapısına izin verildiğini kontrol etmek gerekirse 2019 Serbest Ticaret Bölgesi negatif listesi incelenebilir. Bunun yansıra, başka lisans veya sertifikaların gerekip geremeyeceğini görmek için 2018 Pazara Erişim negatif listesini kontrol etmelidirler. Ülkedeki hedef sektör ile ilgili spesifik teknolojilerinin, ekipmanlarının ve ürünlerinin engellenip engellenmediğini görmek için 2011 Rehberlik kataloğuna başvurmaları gerekir.

Tablo 2:

<table>
<tr><td colspan="3">Farklı Girişimlere Uygulanabilecek Negatif Liste ve Teşvik Katalogları</td></tr>
<tr><td>Girişim Çeşidi</td><td>Uygulanabilecek Negatif Listeler</td><td>Uygulanabilecek Teşvik Katalogları</td></tr>
<tr><td>Serbest Ticaret Bölgesindeki YYG’ler</td><td>• Serbest Ticaret Bölgesi Negatif Listesi
• Pazara Erişim Negatif Listesi
• Endüstriyel Yapı Düzenleme Rehberlik Kataloğu</td><td rowspan="2">• Yabancı Yatırım Teşvik Kataloğu</td></tr>
<tr><td>Serbest Ticaret Bölgesi dışındaki YYG’ler</td><td>• Yabancı Yatırım Negatif Listesi
• Pazara Erişim Negatif Listesi
• Endüstriyel Yapı Düzenleme Rehberlik Kataloğu</td></tr>
</table>

Yerli Girişimler	• Pazara Erişim Negatif Listesi • Endüstriyel Yapı Düzenleme Rehberlik Kataloğu	• Endüstriyel Yapı Düzenleme Rehberlik Kataloğunun "Teşvik" Kataloğu

2.6. Yeni Yabancı Yatırım Kanunu Ve Değişiklikler

15 Mart 2019 tarihinde, uzun zamandır beklenen Çin Yabancı Yatırım Kanunu[147] Çin Ulusal Halk Kongresi'nin ikinci oturumunun kapanış toplantısında onaylandı. Bu kanunla birlikte, dünyanın ikinci büyük ekonomisinin yabancı doğrudan yatırım yasal rejimi alanında yeni bir sayfa açılmış oldu.

Yabancı Yatırım Kanunu yasama süreci 2015 başlatılmış olup, ilgili makamlar sırasıyla 2015 Taslağı, 2018 Taslağından ibaret iki versiyonunu yayınlamıştı. 15 Mart 2019 tarihinde Yabancı Yatırım Kanunu resmi olarak onaylanmış olup, 1 Ocak 2020'de yürürlüğe girecektir. Bu tarih itibariyle, Çin'de yürürlükte olan yabancı yatırım alanındaki mevcut üç kanun[148] yürürlükten kalkacaktır[149].

[147] Çin Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019: Çince Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[148] Mevcut Üç Kanun; Çin-Yabancı Sermaye Hisse Senedi Ortaklığı Kanunu, Çin-Yabancı Sözleşmeli Ortak Girişimler Kanunu ve Tamamen Yabancılara Ait İşletmeler Kanunu.

Yabancı Yatırım Kanunu altı bölümden[150] ve 42 maddeden oluşmaktadır. Aşağıda yeni Kanunun özellik arz eden noktalarını ve değişikliklerinin analizini sunacağız.

Çin'in Yabancı yatırım alanındaki ilk birleşik yasa olan Yabancı Yatırım Kanunu, Mevcut Üç Kanunun yerini alacaktır. Yabancı Yatırım Kanunu, yürürlük tarihinden sonra kurulan herhangi bir Yabancı Yatırım Girişimi (YYG) kurumsal yapı ve yönetmelik konusunda Çin Şirketler Kanunu'nun[151] veya Çin'in Ortaklık İşletme Kanunu'na [152] (geçerli olanlarına) uyumalıdır. Yabancı Yatırım Kanunu yürürlük tarihinden önce kurulan YYG'ler için, Kanun, bu girişimlerin mevcut organizasyon formlarını, kurumsal yapılarını ve tüzüklerini korumaya devam edebilecekleri beş yıllık bir geçiş süresi vermektedir[153].

2.6.1. Yürürlükteki Yasalar

Sözleşmeli Ortak Girişim Kanunu ve Hisse Senedi Ortak Girişimi Kanunu uygulama yönetmeliği, oluşumu, geçerliliği, yorumu, yürütülmesi ve uyuşmazlıkların çözümü Çin yasalarına tabi olmalıdır. Genelge 10'da[154], yerli şirketlerin yabancı yatırımcılar tarafından satın alınmasıyla bağlantılı olarak, hisse

---

[149] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 42. bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[150] Bu altı bölüm: Genel Hükümler, Yatırım Teşvik, Yatırım Koruma, Yatırım İdaresi, Yasal Borçlar ve Yan Hükümlerden ibarettir.

[151] Çin Halk Cumhuriyeti Şirketler Kanunu, Company Law of the People's Republic of China, Metin için bkz: (Çevrimiçi) http://www.fdi.gov.cn/1800000121_39_4814_0_7.html, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[152] Çin Halk Cumhuriyeti'nin Ortaklık İşletmeleri Kanunu, Partnership Enterprise Law of the People's Republic of China, 2006, Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4109_0_7. html, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[153] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 42. bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[154] Genelge 10- Yabancı Yatırımla İşletmelerin Birleşmesi ve Devralınmasına İlişkin Düzenlemeler, Promulgation of the Provisions on M&A of a Domestic Enterprise by Foreign Investors, 2009, bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4115_0_7. html, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

senedi alım anlaşmalarının, sermaye artırım anlaşmalarının ve varlık alım anlaşmalarının Çin yasalarına tabi olması açıklanmaktadır[155].

Çin Halk Cumhuriyeti Sözleşme Kanunu, HSG sözleşmelerinin, SOG sözleşmelerinin ve Çin-yabancı kooperatifi araştırma ve ÇHC ülkesinde yapılacak doğal kaynakların kullanılması ile ilgili sözleşmelerin hepsinin Çin'in ilgili kanunları tarafından yönetileceğini açıklamaktadır[156]. Bununla birlikte, Sözleşme Kanununda kullanılan "Çin-yabancı hisse senedi ortak girişim sözleşmeleri" ve "Çin-yabancı sözleşmeli ortak girişim sözleşmeleri" kavramları, Mevcut Üç Kanun'dakiler ile aynıdır. SOG ve HSG ile ilgili kanunlar, Yabancı Yatırım Kanunu yürürlüğe girdiğinde yürürlükten kaldırılacağı için, Çin-yabancı hisse senedi ortak girişim sözleşmeleri" ve "Çin-yabancı sözleşmeli ortak girişim sözleşmeleri" şartları yasal dayanaklarını kaybedecektir. Bu yüzden Sözleşme Kanununun yürürlükteki yasalar konusunu ele almak için uygun şekilde değiştirilmesi beklenmektedir[157].

Benzer şekilde, Mevcut Üç Kanun yürürlükten kaldırılmasından sonra, Genelge 10'da yer alan ve hisse alım sözleşmelerinin, sermaye artırım sözleşmelerinin ve varlık alım sözleşmelerinin gerektirdiği ilgili hükümlerin Çin yasalarına tabi tutulması gerekmektedir[158].

2.6.2. Yabancı Yatırımın Kapsamı

Yabancı Yatırım Kanunu, şartları uyarınca, Çin'deki tüm yabancı yatırımlara uygulanır. Yabancı Yatırım Kanunu, Çin'e yabancı yatırım yapmak için dört özel

---

[155] Yabancı Yatırımla İşletmelerin Birleşmesi ve Devralınmasına İlişkin Düzenlemeler, Promulgation of the Provisions on M&A of a Domestic Enterprise by Foreign Investors, 2009, Madde 22, bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4115_0_7. html, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).
[156] Çin Halk Cumhuriyeti Sözleşme Kanunu, Contract Law of the People's Republic of China, 1999, Madde 126, bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_2741_0_7. html, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).
[157] Kaiding Wang vd, "Into A New Era: Changes and Challenges in the Legal Regime for Foreign Investment in China", (Çevrimiçi): https://www.chinalawinsight.com/2019/03/articles/foreign-investment/into-a-new-era-changes-and-challenges-in-the-foreign-investment-legal-regime-of-china/, (Erişim tarihi: 01. 10. 2019).
[158] a.g.e

hukuki yol sunmaktadır. Bu yollar: (i) yeni yabancı yatırım girişimleri oluşturmak, (ii) birleşme ve devralmalar yoluyla mevcut işletmelere yatırım yapmak (iii) yeni projelere yatırım yapmak ve (iv) Devlet Konseyi yasalarına, idari düzenlemelerine göre öngörülen diğer yaklaşımlardır[159]. Sayılan yollardan dördüncü hukuki yolun kapsamı en geniştir. Bu kapsam, Yabancı Yatırım Kanunu'nun Çin'deki tüm yabancı yatırım faaliyetlerine uygulanacağı anlamına gelir. Ayrıca yeni gelişmelere ve değişen koşullara cevaben yasa koyuculara ve düzenleyicilere yabancı yatırım için geçerli olan yasaları uyarlamaları ve değiştirmeleri için esneklik sağlar[160].

Buna karşın, yürürlükte olan Mevcut Üç Kanun, esas olarak yeni yabancı yatırım girişimlerinin oluşmasına ve bir kurumun birleşme-devralma yoluyla yabancı yatırım girişimi olması halinde, bu yabancı yatırım girişimlerinin işletmelerine odaklanmaktaydı. Birleşme-devralma yoluyla yapılan yabancı yatırımlar çoğunlukla Genelge 10 ve Çin Halk Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı (MOFCOM)[161] ve diğer bakanlıkların ortaklaşa ilan ettiği Yurtdışı Yatırımcıların Stratejik Yatırımına İlişkin İdari Tedbirler ile yürütülmekteydi[162].

Mevcut Üç Kanun sadece doğrudan yatırım ile ilgili hükümler içermekte ve dolaylı yatırım konusuna ilgi göstermemektedir. Dolaylı yatırıma ilişkin hükümler, genellikle yabancı yatırım girişimleri tarafından yapılan yatırımlarla ilgili sorunları ele alarak Çin'deki Yatırımın Geçici Hükümleri 'de belirlenmiştir. Ancak bu hükümde de yabancı yatırım girişiminin yatırım yaptığı şirketler veya bağlı ortaklıkları tarafından yapılan yatırımlar için herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Buna karşılık, Yabancı Yatırım Kanunu yabancı yatırımın doğrudan yabancı yatırımın yanı sıra dolaylı yabancı yatırımını da içerdiğini açıkça belirlemektedir[163].

---

[159] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 2. bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[160] Wang, **a.g.e.**

[161] Çin Halk Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı genellikle MOFCOM (Ministry of Commerce) olarak geçmektedir.

[162] Wang, **a.g.e.**

[163] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 2. bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

Genelge 10 uyarınca, Çinli bir yerel şirketin veya gerçek kişinin bir Çinli şirketteki mülkiyeti, aynı zamanda, bu kişi tarafından sahip olunan veya kontrol edilen bir deniz aşırı şirketine devrettiği "Gidiş-dönüş yatırımları" MOFCOM'un onayına tabidir[164].

Yabancı Yatırım Kanunu uyarınca, sadece negatif listede yer alan sektörlerdeki yabancı yatırımlar MOFCOM veya başka yetkili yerel makamın onayına tabidir[165]. Gidiş-dönüş yatırımlarının denetlenmesi ve negatif listenin yönetimi temelde farklı düzenlemelere tabidir. Bu nedenle, gidiş dönüş yatırımlarını MOFCOM onayına tabi kılan yasal dayanak, Yabancı Yatırım Kanunu'nun uygulanmasından sonra, özellikle de Genelge 10 ve mevcut üç kanun yürürlükten kaldırılması ile birlikte kaybedilecektir. Ancak, MOFCOM'un gidiş-dönüş yatırımlarını inceleme ve onaylama yetkisini eski hale getirmek için yeni düzenlemeler beklenmektedir[166].

2.6.3. Negatif Listenin Konumu

Yeni Yabancı Yatırım Kanunu pek çok yabancı yatırımcının paylaştığı iki potansiyel kaygıyı ele almaktadır, bunlar yani ayrımcı pazara giriş politikaları ve şeffaf olmayan idari onay ve düzenleyici rejimler[167]. Bu hususta Yabancı Yatırım Kanunu Çin'in yabancı yatırımın serbestleştirilmesi ve kolaylaştırılması politikalarını uygulayacağının yanı sıra dış yatırımı, hem yerli hem de yabancı tüm rakiplere adil davranılacak istikrarlı, şeffaf ve öngörülebilir bir piyasa ortamı teşvik

[164] Yabancı Yatırımla İşletmelerin Birleşmesi ve Devralınmasına İlişkin Düzenlemeler, Promulgation of the Provisions on M&A of a Domestic Enterprise by Foreign Investors, 2009, Madde 12, bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4115_0_7. html, (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).
[165] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 4, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).
[166] Wang, **a.g.e.**
[167] Wang, **a.g.e.**

etmek ve oluşturmak için mekanizmalar kuracağını ve geliştireceğini açıklamış oldu[168].

Mevcut Üç Kanun[169] uyarınca, yabancı yatırım projeleri yetkili idari makamlar (örneğin, MOFCOM ve yerel kurumlar) tarafından durum bazında onaylanmaktaydı. Böylece, herhangi bir yabancı yatırım girişimi gerekli idari onay alındıktan sonra kurulabilirdi. Ancak sınırlı sektörlerin negatif liste sisteminin 2016 yıl versiyonu uygulanmasından bu yana, kısıtlı sektörlerin azaltılması ve teşvik edilen sektörlerin arttırılması nedeniyle durum bazında onay şartı artık birçok yabancı yatırım projesi için geçerli olmamaktadır, ancak bu tür onay şartı günümüzde de yabancı yatırımcılar için hala önemli bir yapılanma değerlendirilmesi olabilmektedir[170].

Yabancı Yatırım Kanunu durum bazında onay sistemini, yabancı yatırım için negatif liste ile birlikte ulusal muameleden oluşan bir sisteme dönüştürmektedir. Bu sistemde, negatif listeye göre gerekli kısıtlamalar olmadıkça, Çin yetkilileri yabancı yatırımcılara (teşvikli muamele yapamazsa da) en az yerli yatırımcılar ile aynı şekilde muamele yapmak durumundadır. Yeni sistem esas olarak negatif listenin yönetilmesini, dış yatırım projeleri için raporlama gerekliliklerini ve ulusal güvenlik incelemesi prosedürlerini içerecek ve bu prosedürler daha iyileşip kolaylaşacaktır[171].

Uluslararası yatırımcılar tarafından dile getirilen piyasaya giriş engelleri konusundaki endişelere cevap olarak, Yabancı Yatırım Kanunu Çin'in negatif listesi yoluyla giriş öncesi bir ulusal iyileştirme öngörmektedir. Bu, yabancı yatırımların Çinli yerli yatırımcılar ve negatif liste kapsamına girmeyen endüstriler için yapılan yatırımlarla aynı şekilde düzenleneceği anlamına gelir. Uluslararası yatırımcılar, Çinli yetkililerden proje öncesi onay almayacaklardır. Bir diğer ifadeyle, yabancı yatırım negatif listeye girmiyorsa, Çinli yerli yatırımcı ile eşit muamele görecektir[172].

---

[168] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 3. bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[169] Asıl yürürlükte olan HSG, SOG ve TYAİ'dan bahıs ediliyor.

[170] Wang, **a.g.e.**

[171] Wang, **a.g.e.**

[172] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 4 ve 28, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

Mevcut negatif liste sisteminde durum bazında onay sistemi listede yer alan sektörler için geçerli olmaya devam ederken, listede bulunmayan sektörlerde yurtiçi yatırım, Çin yerel yatırımları ile eşit muamele görmektedir[173].

Yabancı Yatırım Kanunu yürürlük tarihinde, Mevcut Üç Kanunu yürürlükten kaldırılacağı için, sonuç olarak durum bazında onay sistemi sona erecektir. Bu nedenle, Devlet Konseyi veya MOFCOM'un negatif listede yer alan sektörlerde yabancı yatırım projelerinin yönetimi konusunda yeni düzenlemeler yapması beklenmektedir[174].

2.6.4. Bilgi Raporlama Sistemi

Yabancı yatırım girişimleri, yatırım bilgilerini genellikle Çin'deki tüm işletmeler için kullanılan işletme kaydı ve kamu kredi açıklama sistemleri aracılığıyla yetkili makamlara sunmalıdır. Yabancı Yatırım Kanunu da yabancı yatırım girişimi raporlama gerekliliklerini kesinlikle bilinmesi gereken bir standarda göre kısıtlar ve çeşitli idari kurumların yabancı yatırım girişimler üzerindeki gereksiz raporlama yüklerini en aza indirmesini veya ortadan kaldırması için bilgileri verimli bir şekilde paylaşmasını ister[175].

Yabancı Yatırım Kanunu, negatif sektör dışındaki sanayi sektörlerindeki yabancı yatırımların bilgi raporlama sistemini ile ilişkin hükümleri içermemektedir. Bu nedenle, MOFCOM'un yabancı yatırım bilgi raporlama sistemini uygulamak için daha ayrıntılı önlemler veya kılavuzlar yayınlaması bekleniyor. Yeni kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yürürlükten kaldırılması beklenen Yabancı Yatırım

---

[173] Li Hong, "外商投资立法驶入快车道，三法合一为外资保驾护航", "Foreign Investment Legislation Enters The Fast Lane, And The Three Laws Are Escorted By Foreign Capital", (Çevrimiçi): http: //www.zhonglun. com/Content/2019/02-21/1037067755. html (Erişim tarihi: 21. 09. 2019).
[174] Wang, **a.g.e.**
[175] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 34, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

Girişimlerinin Kurulması ve Değiştirilme İdaresi ile İlgili Geçici Önlemler[176]'e (*Provisional Measures on Administration of Filing for Establishment and Change of Foreign Investment Enterprises*) dayanarak hazırlanması beklenmektedir[177].

2.6.5. Ulusal Güvenlik İnceleme Sistemi

Yabancı Yatırım Kanunu, yabancı yatırımcıları ve yabancı yatırım girişimleri Çin yasalarına ve düzenlemelerine uymak ve Çin ulusal güvenliğine veya kamu refahına zarar verebilecek faaliyetlerden kaçınmakla sorgulamaktadır. Çin ulusal güvenliğini etkileyebilecek yabancı yatırım faaliyetleri bir güvenlik inceleme sistemine tabi olacaktır[178].

Ulusal güvenlik incelemesine ilişkin mevcut düzenlemeler ise Devlet Konseyi Genel Ofisi tarafından 2011 yılında yayınlanan Yabancı Yatırımcıların Birleşmeleri ve Yerli İşletmelerin Satın Alınması için Güvenlik İnceleme Sistemi Kurulması Hakkında Bildirimi[179], MOFCOM tarafından 2011 yılında yayımlanan Yabancı Yatırımcıların Birleşmeleri ve Yerli İşletmelerin Satın Alınması İçin Güvenlik İnceleme Sisteminin Uygulanması Hakkında Yönetmelik[180] ve Devlet Konseyi

---

[176] Yabancı Yatırım Girişimlerinin Kurulması ve Değiştirilmesi İdaresi ile İlgili Geçici Önlemler, Interim Administrative Measures for the Record-filing of the Incorporation and Change of Foreign-funded Enterprises, 2016, Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4852_0_7. html, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019)

[177] Wang, **a.g.e.**

[178] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 6 ve 35, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[179] Yabancı Yatırımcıların Birleşmeleri ve Yerli İşletmelerin Satın Alınması için Güvenlik İnceleme Sistemi Kurulması Hakkında Bildirimi, 国务院办公厅关于建立外国投资者并购境内企业安全审查制度的通知, 2011, Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.mofcom. gov. cn/article/b/f/201102/20110207403117. shtml **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[180] Yabancı Yatırımcıların Birleşmeleri ve Yerli İşletmelerin Satın Alınması İçin Güvenlik İnceleme Sisteminin Uygulanması Hakkında Yönetmelik, 商务部实施外国投资者并购境内企业安全审查制度的规定, 2011, Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.mofcom. gov. cn/article/swfg/swfgbl/gfxwj/201304/20130400106443. shtml, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

tarafından 2015 yılında yayımlanan Pilot Serbest Ticaret Bölgelerinde Yabancı Yatırımın Ulusal Güvenlik İncelemesi Pilot Programına İlişkin Tedbirler' dir[181].

2.6.6. Diğer Resmi Makamların İdari Önlemleri

MOFCOM'a ek olarak, Yabancı Yatırım Kanunu açıkça diğer devlet otoritelerinin yabancı yatırımların düzenlenmesi ile ilgili sorumluluklarını ve yetkilerini açıkça düzenlemekte ve aşağıdakiler de dâhil olmak üzere yabancı yatırımların yönetimi için çerçeve ortaya koymaktadır.

Proje onayına veya kayıt dosyalamasına tabi yabancı yatırımlar, şu anda Ulusal Kalkınma ve Reform Komisyonu[182] tarafından yönetilen, genel olarak Çin'in ilgili mevzuat hükümleri uyarınca geçerli olan proje onayına ve kayıt dosyalama şartlarına uygun olmalıdır[183].

Lisanslama veya izin verme şartlarına tabi olan sektörlerde yapılacak herhangi bir yabancı yatırım için, söz konusu sektörler üzerinde otorite sahibi olan düzenleyici otoritelere başvuru yapılmalıdır ve yasalar tarafından aksi belirtilmedikçe bu tür otoriteler yabancı yatırımlara saygı duymalıdır. Bu aynı anda yerel yatırımcılara benzer bir başvuruda bulunmaları anlamına gelir[184].

Yabancı yatırım girişimlerinin vergi, muhasebe, döviz ve diğer meseleler Çin'in yasalarına ve genel olarak bu meseleler için geçerli olan yönetmeliklere uygun olarak

---

[181] Devlet Konseyi tarafından 2015 yılında yayımlanan Pilot Serbest Ticaret Bölgelerinde Yabancı Yatırımın Ulusal Güvenlik İncelemesi Pilot Programına İlişkin Tedbirler, 国务院办公厅关于印发自由贸易试验区外商投资国家安全审查试行办法的通知, 2015, Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.mofcom. gov. cn/article/swfg/swfgbl/gfxwj/201304/20130400106443. shtml, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[182] Ulusal Kalkınma ve Reform Komisyonu (国家发展和改革委员会, National Development and Reform Commission) –Devlet Konseyi bünyesindeki makroekonomik idari ve planlama hukukuna sahip bir yönetim kuruluşudur.

[183] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde29, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[184] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde30, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

ele alınmalıdır. Yabancı Yatırım Kanunu uyarınca bu meseleler Çin'in ilgili düzenleyici makamları tarafından yürütülen gözetim ve incelemeyi kabul etmelidir[185].

Tekel Karşıtı Yasa uyarınca inceleme yapılması gereken herhangi bir yatırım için, güvenlik inceleme başvurusu geçerli ilgili yasalara göre yapılmalıdır[186].

Yabancı Yatırım Kanunu, şartları gereğince, bankacılık, menkul kıymet yatırımları, menkul kıymet borsaları ve döviz piyasaları, sigorta ve finansal pazarlar gibi finansal endüstrilerdeki yabancı yatırımları özel olarak ele alan tüm yasa ve düzenlemeleri saklı tutar. Bu hükümler çeliştiğinde, özel hükümler öncelikli olarak uygulanır[187].

2.6.7. Değişken Hisse Varlığı (*VIE Structure*)

Yabancı Yatırım Kanunu'ndaki diğer bir husus, Değişken Hisse Varlığı yapısı ile ilgilidir. Değişken Hisse Varlığı, yabancı yatırımcıların yabancı yatırım kısıtlamalarına tabi sektörlere yatırım yapmak için kullandıkları ve ayrıca Çin dışındaki sermaye piyasalarında finansmanı artırmak amacıyla Çinli yerli şirketler tarafından yaygın olarak kabul edilen sözleşmeli bir düzenlemedir[188]. Ancak Değişken Hisse Varlığı ile ilgili içerik Yabancı Yatırım Kanunu'nun son sürümüne açıkça dâhil edilmedi. Bu yüzden Değişken Hisse Varlığı yapısındaki belirsizlik devam emektedir[189].

---

[185] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde32, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[186] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde33, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[187] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde41, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[188] Brandon Whitehill, Buyer Beware: Chınese Companıes And The VIE Structure, December 2017, (Çevrimiçi) https://www.cii. org/files/publications/misc/12_07_17%20Chinese%20Companies%20and%20the%20VIE%20Structure. pdf, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019), s.2-4.

[189] Wang, **a.g.e.**

Sözleşmeye bağlı düzenlemelere dayanan Değişken Hisse Varlığı yapıları, Çin'deki doğrudan yabancı yatırımın yasaklandığı veya kısıtlandığı endüstri sektörlerine yatırım yapmak için genellikle yabancı yatırımcılar tarafından kullanılmaktadır. Ayrıca Çin yerel şirketleri tarafından açık deniz finansmanı veya borsaya kote olma aracı olarak da kullanılmaktadır[190]. Yabancı yatırım biçimlerini numaralandırırken, Yabancı Yatırım Kanunu'nun 2. maddesi, "yasalarda, idari düzenlemelerde veya Devlet Konseyinde öngörülen diğer yatırım biçimlerini" kapsayan kapsamlı bir hüküm içermektedir. Bu hükümde Değişken Hisse Varlığı yapılarının Yabancı Yatırım Kanunu'na tabi bir yabancı yatırım şekli olarak düzenlenmesi için yeterli esneklik sağladığı görülmektedir. Nerdeyse, Yabancı yatırım kanunu, yabancı yatırımcıların bazı sektörlerde kar erişimini kısıtlamakta olup, yabancı yatırımcılar bu sektörlere yatırım yapmak için Değişken Hisse Varlığı yapılarını kullanarak kısıtlamaları aşabilmektedir. Bununla birlikte, DHV anlaşmalarının VIE anlaşmalarının yürürlüğe girmesi söz konusu olduğunda yatırımcıların kar kontrolü kaybetme riskiyle karşılaşabilmektedir[191].

2.6.8. Fikri Mülkiyet Korunması ve Teknoloji Transferi Yasağı

Çin'in Yabancı Yatırım kanunu, yabancı yatırımcıların Çin'deki fikri mülkiyet haklarının korunması ile ilgili endişelerine yönelik, yabancı yatırımcıların ve yabancı yatırım girişimlerinin fikri mülkiyetle ilgili yasal haklarını ve çıkarlarını koruyacağını açıkça belirtmektedir. Fikri mülkiyet haklarına ilişkin herhangi bir ihlal, ölçülü yasal sorumluluğa tabidir. Çin, yabancı yatırılmaların yanı sıra gönüllü

[190] Whitehill, **a.g.e.**
[191] Meichen Liu, The New Chinese Foreign Investment Law and Its Implication on Foreign Investors, **Northwestern Journal of International Law & Business**, Vol.38, Issue 2 (Winter 2018), (Cevrimiçi) https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/njilb/vol38/iss2/3/. (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019), s.291.

teknoloji işbirliğini de desteklemekte olup, teknoloji işbirliği projelerinin şart ve koşullarının ilgili taraflar arasında adil bir şekilde müzakere edilmesi beklemektedir. Hiçbir devlet idari otoritesi veya çalışanı herhangi bir teknolojinin transferini idari yollarla gerçekleştiremeyecektir[192].

Yabancı Yatırım Kanunu, Çin hükümetinin, Çin'de kurulan yabancı yatırımcıların ve yabancı yatırım girişimlerinin sahip olduğu fikri mülkiyet haklarını koruyacağını ve fikri mülkiyet hakkı ihlallerini azaltacağını açıklamıştır. Devlet, adalet, eşitlik, özgür irade ve iş uygulamaları temelinde yürütülen teknoloji işbirliğini teşvik edeceğini; Ne devlet otoriteleri ne de yetkilileri teknoloji transferini zorlamak için idari önlemleri kullanamayacağını ifade etmiştir[193].

2.6.9. Meşru Hakların Ve Çıkarların Korunması

Yabancı yatırımcıların ayrımcı kısıtlamalara maruz kalabilecekleri veya yerel Çin işletmelerinden daha az olumlu muamele gördükleri konusundaki endişelerine cevap vererek, Yabancı Yatırım Kanunu, aşağıda sayılan başlıkları sağlamaktadır.

Devletin işletme gelişimini destekleyen çeşitli politikaları, yabancı yatırım girişimlerine ve yerel işletmelere genel olarak uygulanabilir ve ilgili yasaya göre eşit olarak uygulanacaktır[194]; Devlet, yabancı yatırım girişimlerinin ulusal standartların oluşturulmasına, yayılmasına ve izlenmesine eşit olarak katılma haklarını korur. Devlet tarafından belirlenen zorunlu standartlar ise, hem yerli işletmelere hem de

[192] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde21, 22, 23, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).
[193] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 22, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).
[194] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 9, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

yabancı yatırım girişimlerine eşit olarak uygulanacaktır[195]; Devlet, yabancı yatırım girişimlerinin hükümet alım faaliyetlerine katılma hakkını adil rekabet yoluyla korur. Çin topraklarında yabancı yatırım girişimleri tarafından üretilen ürünler ve hizmetler, hükümet alımlarında geçerli yasaya göre eşit olarak muamele görür[196]; Yabancı yatırım girişimleri Çin'de halka arz, şirket tahvilleri veya diğer menkul kıymetler ihracı ve geçerli yasalarda izin verilen diğer yollarla finansman talep edebilir[197]; İdari kurumlar, çalışanları ve diğer görevliler, görevlerini yerine getirirken tanıdıkları yabancı yatırım girişimlerinin ticari sırlarını gizli tutmalı ve bu sırları başkalarına ifşa etmemeli veya yasadışı bir şekilde sunmamalıdır[198]; Yabancı yatırımlarla ilgili normatif dokümanları formüle ederken yabancı yatırım girişimlerinin meşru hak ve çıkarlarına zarar verilmemeli veya yükümlülükleri arttırılmamalıdır[199].

Yerel her seviyedeki hükümet[200], yabancı yatırımcılara ve yabancı yatırım girişimlerine yasal olarak yapılan politika taahhütlerini yerine getirmeli ve ilgili yasaya uygun olarak yabancı yatırımcılarla yapılan tüm sözleşmeleri yerine getirmelidir. Herhangi bir politika taahhüdünün veya sözleşmesinin ulusal veya kamu çıkarları nedeniyle değiştirilmesi gerekiyorsa, değişiklikler yalnızca yasal otorite kapsamında yapılmalı ve uygun prosedürler izlenmelidir. Ayrıca, ilgili yabancı yatırımcılara veya yabancı yatırım girişimlere, bu tür değişikliklerin sonucu olarak ortaya çıkan zararlar için geçerli yasaya uygun olarak adil bir şekilde tazmin

---

[195] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 15, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[196] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 16, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[197] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 17, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[198] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 23, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[199] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 24, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[200] Çin Anayasasına göre yerel yönetim yapısı eyalet (sheng), vilayet (di qu) ve ilçe (xian) olmak üzere üç kademey ayrılmaktadır. Fakat uygulamada yerel yönetimler eyalet, vilayet, ilçe ve köyden (cun) ibaret dört derece şeklinde çalışmaktadır.

edilmelidir[201]. Böylece yerli yatırımcılarla eşit muamele görme prensibi yerine getirilmiş olurlar.

2.6.10. Forex Ücretsiz Havalesi

Yabancı Yatırım Kanunu, yabancı yatırımcıların sermaye katkıları, karlar, sermaye kazancı, varlıkların elden çıkarılmasından elde edilen gelirlerin, teknoloji transfer telif haklarının, tasfiye gelirlerinin ve Çin'den kaynaklanan yasal tazminatın ilgili yasal prosedürlere göre serbestçe içeri veya dışarı doğru aktarabileceğini garanti eder[202].

2.6.11. Diğer Adil Muameleler

Yabancı Yatırım Kanunu'nda yabancı yatırım girişimlerinin hükümet alımlarına katılmak için yürürlükteki yasalara göre eşit haklara sahip olacakları öngörülmektedir. Çin'de yabancı yatırım girişimleri tarafından üretilen ürün veya hizmetler, saf yerli ürün ve hizmetlerle eşit olarak ele alınacaktır. Uluslararası yatırımcıların teknik pazara giriş engelleri ile ilgili endişelerine cevap olarak, Yabancı Yatırım Kanunu, yabancı yatırım girişimlerinin endüstri standardı şekillendirme sürecine katılmak için eşit haklara sahip olmasını sağlar. Endüstri standartları aynı şekilde yabancı yatırım girişimleri ve yerli Çinli şirketler için de geçerli olacaktır[203].

---

[201] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 25, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[202] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 21, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[203] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 9, 15 ve 16. bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

Yabancı Yatırım Kanunu, Çin'in yabancı yatırıma el koymayacağına dair genel bir ilke benimsemektedir. Bununla birlikte, yabancı yatırımların kamulaştırılmasının kamu yararı için istisnai olduğu durumlarda, yabancı yatırımcılara adil ve makul tazminat ödenecektir[204].

2.6.12. Yerel Yönetimlerin Taahhütleri

Yabancı Yatırım Kanunu, yerel yönetimlerin yabancı yatırımları kendi yetki alanlarında düzenlemelerinde usulsüzlüklerden kaynaklanan sorunları ele almak için özel hükümler içermektedir.

Yabancı Yatırım Kanunu'nda açıkça, yasalar veya idari düzenlemelerde aksi belirtilmedikçe, yerel yönetimlerin yasal haklar ihlal etmemesi, ek yükümlülükler getirmemesi, piyasaya giriş veya çıkış koşulları koymaması veya yabancı yatırım girişimlerinin normal faaliyetlerine müdahale etmemesi gerektiği belirtilmektedir. Kanun uyarınca yerel yönetimler, yabancı yatırımcılara veya yabancı yatırım girişimlerine verilen politika taahhütlerini yerine getirmeyi ve yapılan sözleşmelerin icrasını taahhüt eder. Yerel yönetimler, ulusal çıkar veya kamu yararı nedeniyle politika taahhütlerini veya sözleşme şartlarını değiştirmek zorunda kalırsa, yabancı yatırımcılar ve yabancı yatırım girişimlerinin zararları tazmin edilecektir[205].

2.6.13. Müdürlerin Atanması, Yasal Temsilci Ve Üst Yönetimin Esnekliği

[204] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 16, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[205] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 25, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

Yabancı Yatırım Kanunu yürürlüğe girdikten sonra temsilcisinin ve üst yönetimin nasıl atanması ile ilgili konularda, pay sahipleri sadece Çin Şirketler Kanunu, Ortaklık İşletmeleri Kanunu ve başka ilgili kanun hükümlerini uygulaması gerekecektir[206]. Şirketler Kanunu uyarınca, taraflar yönetim kurulu üyeleri ve üst yönetimin ana sözleşmeye göre nasıl atanacağına serbestçe karar verebilir[207].

Limited şirketler olan HSG ve SOG için, kurumsal yönetimindeki önemli özelliklerden biri, yönetim kurulunun işletmenin tüm ana meselelerini belirleyen en yüksek otorite olmasıdır. Hem Hisse Senedi Ortak Girişim Kanunu hem de Sözleşmeli Ortak Girişim Kanunu, yönetim kurulunun oy birliği ile alınan kararlara tabi olan durumların bir listesini ortaya koymuştur[208].

Mevcut Üç Kanun yürürlükten kaldırılmasıyla birlikte, bu hükümler geçersiz hale gelecektir. Bundan sonra, Çin Şirketler Kanunu uyarınca, limitet şirket şeklindeki herhangi bir yabancı yatırım girişimi için, hissedar toplantısı en yüksek otorite olacak ve hissedar toplantısı ile yönetim kurulu, görevlerini ve yetkilerini Çin Şirketler Kanununa uygun olarak paylaştıracaktır[209]. Şirket esas sözleşmesinde değişiklik yapılması, kayıtlı sermayenin artırılması veya azaltılması ile şirket şekil değiştirmesi, bölünmesi, tasfiyesi artık yönetim kurulunun oy birliği ile alınacak

---

[206] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 31, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[207] Çin Halk Cumhuriyeti Şirketler Kanunu, Company Law of the People's Republic of China, 2018, Madde 108, bkz: (Çevrimiçi) http://www.fdi.gov.cn/1800000121_39_4814_0_7.html, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[208] Çin-Yabancı Sermaye Hisse Senedi Ortak Girişimi Kanunu, Law on Sino-Foreign Equity Joint Ventures, 2003, Madde 30, bkz: (Çevrimiçi) http://english.mofcom.gov.cn/article/lawsdata/chineselaw/200301/20030100062855.shtml, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

Çin-Yabancı Sözleşmeli Ortak Girişimler Kanunu, Law on Sino-foreign Cooperative Joint Ventures, 2003, Madde 6, bkz: (Çevrimiçi) http://english.mofcom.gov.cn/article/lawsdata/chineselaw/200301/20030100065891.shtml, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[209] Çin Halk Cumhuriyeti Şirketler Kanunu, Company Law of the People's Republic of China, 2018, Madde 36, bkz: (Çevrimiçi) http://www.fdi.gov.cn/1800000121_39_4814_0_7.html, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

kararlara tabi olmayacaktır, onun yerine bir hissedarlar toplantısına katılanların toplam oylama gücünün üçte ikisinden fazlasının oyu geçerli olacaktır[210].

2.6.14. Kar Dağıtımı

Karlar hissedarların sermaye katkılarıyla orantılı olarak dağıtılmayabilir; Ancak, bir tasfiye sürecinde, kalan varlıklar, hissedarların hisse senetlerinin yüzdelerine oranla dağıtılmalıdır. Mevcut üç kanununa baktığımızda, Hisse Senedi Ortak Girişimi Kanunu yatırımcıların, kayıtlı sermayesine katkılarıyla orantılı olarak karlarını paylaşmasını ve riskleri ve zararları üstelemesini zorunlu kılar[211]. Buna karşın, Sözleşmeli Ortak Girişimle Kanunu, Çinli ve yabancı yatırımcıların, karlarını sözleşme hükümlerine göre tahsis etmelerini sağlar[212].

Daha öncede bahsi ettiğimiz gibi, Yabancı Yatırım Kanunu, Mevcut Üç Kanunun yürürlükten kaldırılmasından sonra, yabancı yatırım girişimlerin serbestçe kar dağıtımının nasıl yapılabileceğine karar veren Çin Şirketler Kanununa uyması gerektiğini belirlemektedir[213]. Çin Şirketler Kanunu uyarınca, bir hisse senedi ortak girişimi dağıtım planı tüm pay sahipleri arasında oy birliği ile kararlaştırılmışsa, hisselerinin kendi hisse senedi yüzdelerine oranla kazanmayabilir[214].

Mevcut üç kanunun genel prensibi, yabancı yatırım girişimlerinin kar ve tasfiye gelirlerinin, hissedarlar tarafından sırasıyla hisse oranına göre dağıtılmasıdır. İzin

---

[210] Çin Halk Cumhuriyeti Şirketler Kanunu, Company Law of the People's Republic of China, 2018, Madde 43, bkz: (Çevrimiçi) http://www.fdi.gov.cn/1800000121_39_4814_0_7.html, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[211] Çin-Yabancı Sermaye Hisse Senedi Ortak Girişimi Kanunu, Law on Sino-Foreign Equity Joint Ventures, 2003, Madde 4, bkz: (Çevrimiçi) http://english.mofcom.gov.cn/article/lawsdata/chineselaw/200301/20030100062855.shtml, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[212] Çin-Yabancı Sözleşmeli Ortak Girişimler Kanunu, Law on Sino-foreign Cooperative Joint Ventures, 2003, Madde 2, bkz: (Çevrimiçi) http://english.mofcom.gov.cn/article/lawsdata/chineselaw/200301/20030100065891.shtml, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[213] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 31, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[214] Çin Halk Cumhuriyeti Şirketler Kanunu, Company Law of the People's Republic of China, 2018, Madde 166, bkz: (Çevrimiçi) http://www.fdi.gov.cn/1800000121_39_4814_0_7.html, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

verilen tek istisna, yabancı yatırımcının, belirli koşullar yerine getirildiğinde daha büyük bir kar payı alabilmesidir. Ancak bu istisnanın uygulanmasında zorluklar yaşanmaktadır[215]. Yabancı Yatırım Kanununa göre uygulanacak olan Çin Şirketler Kanunu'nda ise dağıtım planının tüm hissedarlar tarafından oybirliğiyle kabul edilmesi durumunda, kar dağıtımının ve tasfiyenin gelirlerinin kendi hisse oranlarıyla orantılı olma şartı getirmemektedir[216].

2.6.15. Hisse ve Diğer Hakların Transferi

HSG ve SOG ile ilgili kanunlar uyarınca, bir yatırımcı, hisselerinin veya diğer haklarının tümünü veya bir kısmını bir üçüncü tarafa devretmek için diğer tüm yatırımcılardan izin almak zorundadır[217].

Tamamen yurtiçinde finanse edilen şirketlerin hisse transferleri, Çin Şirketler Kanunu'nu uyarınca düzenlenir. Kanun, tüm diğer pay sahiplerinin oybirliği ile onaylanması yerine, devreden pay sahibinin diğer pay sahiplerinin% 50'sinden fazlasının rızasını almasını zorunlu kılmaktadır, devir için rıza göstermeyen ve

---

[215] Çin-Yabancı Sermaye Hisse Senedi Ortak Girişimi Kanunu, Law on Sino-Foreign Equity Joint Ventures, 2003, Madde 76, bkz: (Çevrimiçi) http://english.mofcom.gov.cn/article/lawsdata/chineselaw/200301/20030100062855.shtml, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).
Çin-Yabancı Sözleşmeli Ortak Girişimler Kanunu, Law on Sino-foreign Cooperative Joint Ventures, 2003, Madde 33, bkz: (Çevrimiçi) http://english.mofcom.gov.cn/article/lawsdata/chineselaw/200301/20030100065891.shtml, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[216] Çin Halk Cumhuriyeti Şirketler Kanunu, Company Law of the People's Republic of China, 2018, Madde 183, bkz: (Çevrimiçi) http://www.fdi.gov.cn/1800000121_39_4814_0_7.html, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[217] Çin-Yabancı Sermaye Hisse Senedi Ortak Girişimi Kanunu, Law on Sino-Foreign Equity Joint Ventures, 2003, Madde 4, bkz: (Çevrimiçi) http://english.mofcom.gov.cn/article/lawsdata/chineselaw/200301/20030100062855.shtml, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).
Çin-Yabancı Sözleşmeli Ortak Girişimler Kanunu, Law on Sino-foreign Cooperative Joint Ventures, 2003, Madde 22, bkz: (Çevrimiçi) http://english.mofcom.gov.cn/article/lawsdata/chineselaw/200301/20030100065891.shtml, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

devredilen hisse senetlerini satın almayı kabul etmeyen bir pay sahibinin bu devir işlemine rıza gösterdiği varsayılır[218].

Mevcut üç kanunun yürürlükten kaldırılması üzerine, Yüksek Halk Mahkemesinin adli yorumunun geçerli olup olmayacağı belirsizdir. Bununla birlikte, Yabancı Yatırım Kanunu uyarınca, yabancı yatırım girişimlerin tüm hisse transfer işlemleri de Şirketler Kanunu'na tabi olacaktır[219].

2.6.16. Çinli ve Yabancıların İşbirliği Yapabileceği

Yabancı yatırımcıların Çinli gerçek kişiler tarafından kurulan yerli şirket alımlarını kolaylaştırmak için Genelge 10, satın alma işleminin tamamlanmasından sonra, hedef şirket yerli bir şirketten bir yabancı yatırım girişimi'ne dönüştürülmüş olsa da, hedef şirketlerin hissedarları olan Çinli gerçek kişilerin hissedar olarak kalmasını sağlıyordu[220].

Yabancı Yatırım Kanunu ise, bu sorunu açıkça ele almamaktadır. Yabancı Yatırım Kanunu'nun 2. maddesi yalnızca "diğer yatırımcılar"dan bahsetmektedir. Ancak, Yabancı Yatırım Kanunu "diğer yatırımcılar" kapsamını da belirtmemektedir ve Çinli gerçek kişilerin "diğer yatırımcılar" kapsamında olup olmadığını da belirtmemektedir. Çinli gerçek kişilerin yeni yabancı yatırım girişimlerin kurulması için yabancı yatırımcılarla işbirliği yapabileceğini ima etmek için bunun daha ileri düzeyde yorumlanması gerekebilir[221].

---

[218] Çin Halk Cumhuriyeti Şirketler Kanunu, Company Law of the People's Republic of China, 2018, Madde 71, bkz: (Çevrimiçi) http://www.fdi.gov.cn/1800000121_39_4814_0_7.html, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[219] Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu, Foreign Investment Law of the People's Republic of China, 2019, Madde 31, bkz.: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4872_0_7. html **(**Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[220] Ticaret Bakanlığının Teşvik Ettiği Yabancı Yatırımcıların Birleşmeleri ve Yerli İşletmelerin Satın Alınması Hakkında 6. Numaralı Yönetmelikler, No.6 Decree of the Ministry of Commerce PRC on Promulgation of the Provisions on M&A of a Domestic Enterprise by Foreign Investors, Bkz: (Çevrimiçi) http://www.fdi.gov.cn/1800000121_39_4115_0_7.html, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

[221] Wang, **a.g.e.**

Çin Halk Cumhuriyeti Anayasası'na göre yabancı yatırımcıların Çin işletmelerine yatırım yapmalarına ve diğer ekonomik kuruluşlarla çeşitli ekonomik işbirliği biçimlerine girmelerine izin verilmektedir[222].

[222] Çin Halk Cumhuriyeti Anayasası, Constitution of The People's Republic of China, 1982, Madde 18, Bkz: (Çevrimiçi) Http: //Fgk. Mof. Gov. Cn/Law/Getonelawınfoaction. Do?Law_İd=72491, (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Yatırımcının Korunması ve Uyuşmazlıkların Çözümü

3.1. Çin'deki Başlıca Ticari Riskler ve Belirsizlikler

Yabancı yatırımcı yatırım yapmadan önce risk analizi yaparak ekonomik riski hesaplamış olması gerekir. Bunun için hedef ülkelnin ekonomik yapısı hakkında bilgi sahibi olmasını lazım. Böylece hangi ekonomik olgularda kırılganlıkların mevcut olduğunun farkında olabilir. Böylelikle yatırım yapılması halinde hangi risk tehdidi altında kalabileceğine dair bir ön bilgi edinilmiş olur[223].

Çin'in yatırım ortamındaki potansiyel ticari riskler kaynakları genel olarak siyasi ve ekonomik olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır[224]. Bu iki faktörün her ikisi ülkenin siyasi sistemindeki istikrarsızlık veya belirsizlikle ilişkindir[225]. Dış talep büyümesinin yavaşlaması, Çin para biriminin (RMB) değer kazanması veya enflasyonu, işgücü maliyetini arttırma, iç rekabet ve ürünleri taklit etme, kaynak arzı kısıtlamaları ve ticari anlaşmazlıklar risk ve belirsizliğe neden olabilecek diğer faktörlerdir[226].

Dış talep artışının yavaşlaması: İhracat, son yirmi yıldır Çin ekonomisine yapılan yatırımın ardından ikinci büyük itici güç olmuştur. Çin'in ihracatı 2017'de 2,41 trilyon ABD dolarına ulaşmış olup, bunun çoğunluğu üretim mallarıdır ve

---

[223] Mehmet Hanefi Topal, Özlem S.Gül, "Ekonomik Risk İle Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği", GÜSBEED - Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, Cilt: 7, S.15 (2016), (Çevrimiçi) https://www.researchgate.net/publication/294089989, (Erişim Tarihi: 05. 09. 2019), s.230.

[224] Liu, "Investing in China: Opportunities and Risks in the Future", **Journal of Financial Risk Management**, 2012, Vol.1, No.1, (Çevrimiçi) https://www.scirp.org/pdf/JFRM20120100002_63801540. pdf, (Erişim Tarihi: 10. 09. 2019), s.4.

[225] L. Zhuang, R. Ritchie and Q. Zhang, "Managing Business Risks in China", **Long Range Planning**, Vol.31, Issue 4, 1998, (Çevrimiçi) https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0024630198800538, (Erişim Tarihi: 10. 09. 2019), s.611.

[226] Liu, **a.g.e.,** s.4.

bunun % 60'ı da doğrudan yabancı yatırım şirketleriyle ilgilidir. Dış talep artışının yavaşlanması, bu firmaların gelecekteki potansiyelini sınırlayacaktır. Çin'in ihracatının daha da artmasını sınırlayan faktörlerden önce geleni ekonomilerdeki yavaş toparlanmadır (slow recovery). ABD ekonomisinin yavaş toparlanması ve AB borçlarının belirsizliği sorunu, Çin ürünlerine yönelik bu geleneksel büyük talep sahiplerinin yakın gelecekte normal seviyeye geri dönemeyeceğini göstermektedir. İkinci faktör, Çin'in ihracat miktarının boyutudur. 2010'da Çin'in toplam ihracatı 1,477 trilyon ABD dolarına ulaşarak AB'yi arkada bırakıp, dünyanın en büyük ihracatçısı haline geldi, bu miktar dünya toplam ihracatının % 14. 8'ini kapsıyordu. Sonuç olarak, dünya piyasası Çin'in ihracatını daha hızlı artırabileceği yeterli potansiyele sahip değildir[227].

RMB değeri ve enflasyondaki belirsizlik: RMB'nin değer kazanması, bazı ihracatçı firmaların avantajını düşürebilecektir. Yukarıda belirtildiği gibi, bu firmaların çoğu doğrudan yabancı yatırım sonucu kurulmuş firmalardır[228].

Politik riskler: Politik risk genellikle ev sahibi ülkedeki siyasi kararındaki değişiklikleri ifade etmektedir[229]. Çin'deki sürekli değişen hükümet politikası, yabancı yatırımcılar için en ciddi tehdidi ortaya koyuyor gibi görünmektedir[230]. Örneğin, Çin veri güvenliği ile ilgili endişeleri nedeni ile Microsoft Windows 8'i yasaklamıştır[231]. ABD'deki otel grubu Marriott, İspanyol moda kıyafet markası Zara ve Amerikan havayolu Delta Air Lines'ın, Taiwan'ı ayrı ülke olarak listelemek üzere hükümet taraftan sert uyarıya maruz kalması, hatta Marriott'un Çin'deki web sitelerini bir haftalığına kapatılma talimatı verilmesi ve diğerlerinden de kamu özür dileme istenmesi[232] politik risklere örnek teşkil eder.

---

[227] Liu, **a.g.e.** s.4.
[228] **a.g.e.**, s.5.
[229] Zhuang, **a.g.e.,** s.611.
[230] Sunderland, **a.g.e.**
[231] Chris Luo and Andrea Chen, "China announces ban on Microsoft's Windows 8", (Çevrimiçi) https://www.scmp.com/news/china-insider/article/1516231/china-announces-ban-microsofts-windows-8, (Erişim Tarihi: 10. 09. 2019).
[232] Nıkkı Sun, "China's Marriott Website Ban Sends A Message To The World", 2018, (Çevrimiçi) https://asia.nikkei.com/Politics/China-s-Marriott-website-ban-sends-a-message-to-the-world, (Erişim Tarihi: 10. 09. 2019).

İşçilik maliyetinin artması: Kıyı bölgelerinde ve büyük şehirlerde işgücü maliyet artışı ve işgücü kıtlığı son yıllarda ortaya çıkan durumlardan biridir. İşgücü maaşındaki artışı aslında kısmen enflasyondan kaynaklanmaktadır. İşgücü kıtlığı dengesini, gerçek işgücü kıtlığından ziyade, yeni ekonomik ortamındaki piyasa ayarlama politikalarının sonucu olabilir, çünkü ister potansiyel işgücü açısından, ister Çin'deki fiili işgücü ücreti açısından olsun, gerçek emek kıtlığını yaratılmasına mümkün görünmemektdir. Ucuz işgücüne dayanan firmalar bu duruma uyum sağlaması gerekmektedir. Sonuçta, emek bolluğu hala Çin'in temel bir özelliğidir[233].

Yerli ve taklit edilmiş ürünlerden kaynaklanan rekabet. Çin'deki yabancı yatırımcılar en yaygın karşılaştığı bir sorun ise fikri mülkiyet haklarının etkin şekilde korunmamasıdır. İlgili öneriler alındıysa da, Çin halkının teknoloji ve yabancı ürünlerin tasarımını için çok hızlı öğrenip, taklit ürünleri ortaya çıkarması ile yabancı fabrikalara yönelik yeni rekabet ulaşabilmektedir[234].

Çevre politikası değişikliği: Hükümetin yeni enerji ve kaynak tasarrufu politikalarına uyumluluk sağlamayan firmalar için, ilgili politikaların olumsuz etkisi oldukça büyük olacaktır. Çin'in birçok yerinde eski çevre düzenlemelerinin uygulanması tam olarak yerine getirilmediği için, görülebilir çevresel bozulmalar ortaya çıkmakta ve halktan gelen baskılar da artmaktadır, sonuç olarak daha katı uygulama ve düzenlemeler kullanılmaktadır[235].

3.2. İki Taraflı Yatırım Anlaşmaları ve Önemi

[233] Liu, **a.g.e.,** s.5.
[234] **a.g.e.**
[235] **a.g.e.**

İki Taraflı Yatırım Anlaşmaları diğer adıyla Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması (YKTK), temel işlevi belirsiz politik risklere karşı yatırımcıların korumak ve teşvik etmek olarak şekillenmiştir[236].

İkili yatırım anlaşmaları uluslararası yatırım hukukunun en önemli kaynaklarından biri olup, genelde yabancı yatırımları teşvik etme ve koruma fonksiyonu bulunmaktadır. Uluslararası ticaret kapsamında politik, tarihsel ve hukuki nedenlerden dolayı yabancı yatırımları tüm koşullar ile kapsayarak düzenlenen hiçbir çok taraflı yatırım anlaşması imzalanmış değildir. Buna rağmen, devletlerin ekonomik ve politik nedenlerle yatırımları karşılıklı teşvik etmesi ve korumasına ilişkin uluslararası yatırım hukukunda idarecilik taleplerinin olması ikili yatırım anlaşmamalarının imzalanmasındaki önemli nedenlerden biridir[237].

Türkiye birçok ülke ile ikili yatırım anlaşması imzalamıştır. Ekonomik sosyal ve siyasi nedenlerden dolayı imzalanmış anlaşmalarda farklı hükümler konulabilmektedir. Yine de anlaşmalar incelenirken genelde anlaşmalar arasında benzer hükümlerin yer aldığını fark edebiliriz. İkili yatırım anlaşmalarındaki çeşitli hükümleri esas amacı yatırımları teşvik etmek ve korumaktır. Bu hükümler başta adil ve eşit muamele prensibini vurgulanarak, en çok milli muamele, ulus kaydı ve kamulaştırmayla ilişkin düzenlemelerle yabancı yatırımcıya hukuki düzenleme sağlamaktadır[238].

Özellikle, ikili yatırım anlaşmalarının uluslararası yatırım hukukunun en önemli kaynaklarından biri olması ve bu hukukun gelişmesinde katkı sağlamasında en önemli rol oynayan koşullar ise ev sahibi devlet ile yatırımcı arasındaki uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin düzenlemelerdir[239]. Bu düzenleme ile yabancı yatırımcı gerçek veya tüzel kişiler uluslararası hukuk yolu ile ev sahibi devlete karşı

---

[236] Banu Şit Köşgeroğlu, "Model İkili Yatırım Anlaşmaları Ve Türkiye'nin Model İkili Yatırım Anlaşması Taslağı", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 2013, s.107, (Çevrimiçi) Http: //Tbbdergisi. Barobirlik. Org. Tr/M2013-107-1291, (Erişim Tarihi: 10. 09. 2019), s.144.
[237] Tiryakioğlu: **a.g.e.,** s.163.
[238] Zeynep Çalıişkan, "Türkiye'nin Taraf Olduğu İkili Ve Çok Taraflı Anlaşmalarda Yatırım Kavramı", **MHB - Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Y. 29, S.1-2 (2009), (Çevrimiçi) https://dergipark. org. tr/en/download/article-file/99316, (Erişim Tarihi: 10. 09. 2019), s.87.
[239] **a.g.e.**

dava açabilme imkanına sahip olmuştur[240]. Türkiye ve Çin'in imzalamış olduğu ikili yatırım anlaşmalarında da yatırımcının bu ikili yatırım anlaşmasına dayanarak CIEATAC ve ICSID başta olmak üzere çeşitli tahkim kurumunun uluslararası tahkim yoluna başvurabilme olanağını tanıması, bu anlaşmanın önemini arttırmaktadır.

3.2.1. Türkiye – Çin ikili Yatırım Anlaşması

Türkiye Cumhuriyeti İle Çin Halk Cumhuriyeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki Ve Korunmasına İlişkin Anlaşma (Türkiye-Çin YKTK anlaşması), iki devlet arasında 1990 yılında imzalanmış olup, 1994 yürürlüğe girmiş, 2015 yılında yenilenmiştir[241]. Anlaşmada, gözetilmesinin uygun olacağı genel olarak kabul edilen prensipler söz konusudur[242]. Anlaşma maddeleri, anlaşmaya özgü olmakla birlikte, ele alınan konular genel olarak bu prensiplere uygun biçimde metne aktarılır. Türkiye-Çin YKTK anlaşması üzerinden bakarak, söz konusu anlaşmalarda genellikle işaret edilen konular aşağıdaki gibi sıralanabilir:

a) Yatırım Muamelesi
b) Kamulaştırma
c) Geri Transfer
d) Halefiyet
e) Müzakereler
f) Yatırım Uyuşmazlıkları
g) Akıt taraflar arasındaki uyuşmazlık
h) Aykırılık

---

[240] Elihu Lauterpacht, "International Law and Private Foreign Investment", **Indiana Journal of Global Legal Studies**, Vol.4, Issue 2 (1997), (Çevrimiçi) https://www.repository. law. indiana. edu/cgi/viewcontent. cgi?article=1095&context=ijgls, (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019), s.272.

[241] UNCTAD, Investment Policy Hub, bkz: (Cevrimiçi) https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaties/bilateral-investment-treaties/984/china---turkey-bit-1990-, (Erişim Tarihi: 01.10.2019).

[242] Yusuf Bayraktutan ve Meltem Tarı Özgür, "Politik Riskler, İki Taraflı Yatırım Anlaşmaları ve Uyuşmazlıklar Bağlamında Doğrudan Yabancı Yatırımlar", **Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Cilt 2, S.4 (Aralık 2016), (Çevrimiçi) https://docplayer. biz. tr/30419873-Politik-riskler-iki-tarafli-yatirim-anlasmalari-ve-uyusmazliklar-baglaminda-dogrudan-yabanci-yatirimlar. html, (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019), s.97.

i) Vergilendirme

j) Yürürlüğe girme, yürürlük süresi ve sona erme[243].

Anlaşmaya göre, bir Türk vatandaş veya şirketi ile diğer Çin'li taraf arasında, Çin'deki bir yatırımla ilgili uyuşmazlık ortaya çıkarsa öncelikle iyi niyetle müzakere ve görüşmelerle çözme yoluna girmesi istenmekte, bu yol ile de çözüm bulunamıyorsa, uyuşmazlık şu şekilde çözümlenmelidir:

Birinci adım olarak, uyuşmazlık, söz konusu Türk vatandaşı veya şirket ile Çin'li tarafın kabul ettiği bağımsız üçüncü taraf aracılığı ile çözümlenebilir. Eğer uyuşmazlık bu şekilde de çözümlenemezse, ilgili taraf uyuşmazlığı Çin yerli mahkemesine götürebilir[244].

İkinci adım, eğer uyuşmazlığın başladığı tarihten itibaren bir yıl içinde, YKTK'de belirtilen[245] kamulaştırma ve devletleştirme yolu ile sağlanmış tazminat miktarı ile ilgili uyuşmazlık çözümlenemezse, Tarafların her biri uyuşmazlığın UNCITRAL tahkim kurallarına göre uyuşmazlıkları çözme maksadıyla kurulan tahkim kuruluna başvurabilir. Türk vatandaş veya şirketi ile Çinli taraf arasındaki diğer uyuşmazlıklar, Çin'in yerel kanun ve diğer mevzuatı dâhilinde uluslararası tahkim kuruluna götürülebilir[246].

Tahkime başvurudan sonraki iki ay içinde uyuşmazlığın tarafları birer hakem seçer. "Bu iki hakem de üçüncü bir devlet vatandaşı olan üçüncü bir hakemi Heyet Başkanı olarak seçerler. Eğer herhangi bir taraf belirtilen süre içerisinde bir hakem

---

[243] Türkiye Cumhuriyeti İle Çin Halk Cumhuriyeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki Ve Korunmasına İlişkin Anlaşma, 1990, Metin İçin Bkz: (Çevrimiçi) Https://İnvestmentpolicy. Unctad. Org/İnternational-İnvestment-Agreements/Treaty-Files/5596/Download, (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019).

[244] Türkiye Cumhuriyeti İle Çin Halk Cumhuriyeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki Ve Korunmasına İlişkin Anlaşma, 1990, Madde. 7, b, Bkz: (Çevrimiçi) Https://İnvestmentpolicy. Unctad. Org/İnternational-İnvestment-Agreements/Treaty-Files/5596/Download, (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019).

[245] Türkiye Cumhuriyeti İle Çin Halk Cumhuriyeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki Ve Korunmasına İlişkin Anlaşma, 1990, Madde. 3, Bkz: (Çevrimiçi) Https://İnvestmentpolicy. Unctad. Org/İnternational-İnvestment-Agreements/Treaty-Files/5596/Download, (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019).

[246] Türkiye Cumhuriyeti İle Çin Halk Cumhuriyeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki Ve Korunmasına İlişkin Anlaşma, 1990, Madde. 7, a, Bkz: (Çevrimiçi) Https://İnvestmentpolicy. Unctad. Org/İnternational-İnvestment-Agreements/Treaty-Files/5596/Download, (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019).

seçemezse, diğer Akit Taraf Uluslararası Adalet Divanı Başkanından seçimi yapmasını isteyebilir"[247].

3.3. Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi - ICSID

3.3.1. Tanımı ve Gelişimi

1965 tarihinde Dünya Bankası öncülüğünde Washington'da "Devletler ve Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasındaki Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümlenmesi Hakkındaki Sözleşme" (ICSID konvasyonu) imzalanmıştır. Dünya Bankası yetkili direktörleri böyle bir oluşumu üye ülkeler ekonomik gelişim konusunda daha çok işbirliği yapmaya yöneltmek istemişlerdir. ICSID konvasyonu hükümlerine uygun olarak akit devletler ile bu devletlerin vatandaşları arasındaki yatırım uyuşmazlıklarının arabuluculuk veya tahkim yolu ile çözülmesi için imkânlar hazırlamak amacı ile Dünya Bankası bünyesinde Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi (ICSID) kurulmuştur. Böyle bir merkez gelişmekte olan ülkeler açısından karşılıklı güven oluşturup, uluslararası özel sermayenin bu ülkere daha rahat dolaşımını sağlayacaktır[248].

ICSID uluslararası yatırım akışının korunabilmesi için hükümetlerle yabancı özel yatırımcılar arasındaki anlaşmazlıklarda doğrudan uygulanabilecek, arabuluculuk ve tahkim imkânları sunan bir oluşum teşkil etmektedir. Buradaki

---

[247] Türkiye Cumhuriyeti İle Çin Halk Cumhuriyeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki Ve Korunmasına İlişkin Anlaşma, 1990, Madde. 8, 2, Bkz: (Çevrimiçi) Https://İnvestmentpolicy. Unctad. Org/İnternational-İnvestment-Agreements/Treaty-Files/5596/Download, (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019).

[248] Monika C. E. Heymann, Internatıonal Lawand The Settlement of Investment Dısputes Relatıng To Chına, **Journal of International Economic Law**, Vol.11, No.3 (August 2008), (Çevrimiçi) https://doi. org/10. 1093/jiel/jgn023, (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019), s.510.

temel düşünce, anlaşmazlık durumunda başvurulabilecek tarafsız ve güvenilir bir kurum aracılığıyla, küresel yatırım ortamının pürüzsüz işlemesine, sorunların süratle ortadan kaldırılabilmesine ve uluslararası yatırım akışında artış sağlanmasına katkıda bulunmaktır[249].

12 Nisan 2019 itibariyle, 163 ülke ICSID konvansiyonunu imzalamış ve 154 ülke onay vermiştir. Çin, ICSID konvansiyonunu 9 Şubat 1990'da imzalamış, 1 Temmuz 1992'de onaylamış ve 7 Ocak 1993 de onay belgelerini vermiştir. 6 Şubat 1993 tarihinde ICSID Sözleşmesi Çin için resmen yürürlüğe girmiştir. Türkiye, ICSID Konvansiyonunu 24 Haziran 1987 tarihinde imzalamıştır ve 2 Nisan 1989 tarihinde yürürlüğe girmiştir[250].

ICSID, bir İdari Konsey ve Sekreterya' dan oluşmaktadır. Bünyede Arabulucular ve Hakemler Paneli mevcuttur. ICSID sürecinin başlayabilmesi için tarafların açık rızası gerekmektedir. Sözleşmenin 25. maddesine göre; Merkezin yargılama yetkisi, âkit ülkeler ile uyuşmazlıkla ilgili yazılı rızasını Merkeze bildirmiş diğer taraf devletin vatandaşları arasındaki yatırımlardan kaynaklanan hukuki uyuşmazlıkları kapsamaktadır[251].

3.4. Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı – MIGA

3.4.1. MIGA Tanımı

[249] Murat Ersoy, Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi, (Çevrimiçi) http: //www.mfa. gov. tr/uluslararasi-yatirim-anlasmazliklarinin-cozum-merkezi-_international-centre-for-settlement-of-investment-disputes-ICSID_. tr. mfa, (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019).
[250] Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü, Akit Devletlerin Listesi ve Sözleşmenin Diğer İmzalayıcıları Merkezi, bkz: (Çevrimiçi) https://ICSID. worldbank. org/en/Pages/about/Database-of-Member-States.aspx#, (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019).
[251] Convention On The Settlement Of Investment Disputes Between States And Nationals Of Other States, Article 15, bkz: (Çevrimiçi) http://ICSIDfiles.worldbank.org/ICSID/ICSID/StaticFiles/basicdoc/partA-chap02.htm, (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019).

Gerek Çin'de olsun veya başka bir ülkede olsun, yatırımla ilgili ticari risklerin belirli bir prim karşılığında ticari sigorta şirketlerince üstlenilmesi oldukça yaygın bir uygulamadır[252]. Diğer yandan söz konusu sigorta şirketlerinin "ticari olmayan" risklere göre koruma temin etmemesi, yatırımcıları hedef ülkede yatırım yapma konusunda tereddüt etmesine sebep olmuştur, bu durum sunucu, gelişmekte olan ülkelere yönelik yabancı yatırım akışı büyük ölçüde yavaşlanmıştır[253]. Dünya Bankası'da bu duruma karşı ilk defa 1981 yılında küresel boyutta hizmet verebilen bir yatırım garanti ajansı kurulması fikrini ortaya koymuştur. Bu fikrın yansıra, çalışmalar sonucu, 12.04.1988 tarihinde Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı (Multilateral Investment Guarantee Agency-MIGA), Dünya Bankası Grubunun üyesi[254] olarak kurulmuştur[255].14.11.2010 tarihinde MIGA Konvansiyonu'nda bazı değişiklikler yapılmış olup, buna yansıra Konvansiyon kararlarının yorumunda yardımcı olmak için hazırlanan Şerh[256] ve 2015 yılında kabul edilen faaliyet politikaları metni[257] aracılığı ile "MIGA'nın görevleri ve işleyişine ilişkin detaylı bir hukuki çerçeve oluşturmuştur"[258].

Çin, 1980'lerde Dünya Bankası Grubu ve Uluslararası Para Fonu (IMF) üyeliğine devam ederek uluslararası ekonomik topluluğa geri döndü. 1988'de ise Çin MIGA anlaşmasını kabul etti. Çin'in MIGA'ya katılımını etkileyen iki önemli faktör vardı. İlk olarak, Çin'in Dünya Bankası ve IMF'ye katılması, Çin'e uluslararası

---

[252] Çal Sedat, **Uluslararası Yatırım Tahkimi ve Kamu Hukuku İlişkisi**, Ankara: Seçkin Yayınları, 2009, s.71.
[253] Tiryakioğlu, **a.g.e.,** s.154.
[254] Dünya Bankası Grubu içindeki beş kurum: Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (International Bank for Reconstruction and Development-IBRD), Uluslararası Kalkınma Birliği (International Development Association- IDA), Uluslararası Finans Kurumu (International Finance Corporation-IFC), Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı (Multilateral Investment Guarantee Agency-MIGA) ve Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıkları Çözüm Merkezi (International Centre for Settlement of Investment Disputes-ICSID). Bkz: (Çevrimiçi) https://www.worldbank. org/en/who-we-are, (Erişim Tarihi: 12. 10. 2019).
[255] MIGA – History, Bkz: (Çevrimiçi) https://www.miga.org/history, (Erişim Tarihi: 12. 10. 2019).
[256] MIGA, Commentary on the Convention Establishing The Multilateral Investment Guarantee Agency (Commentary). Bkz. (Çevrimiçi) https://www.miga.org/Documents/MIGA%20Convention%20February%202016.pdf, (Erişim Tarihi: 12. 10. 2019).
[257] MIGA - Operational Policies. Bkz: (Çevrimiçi) https://www.miga.org/Documents/Operational-Policies.pdf, (Erişim tarihi: 12. 09. 2019).
[258] Alper Çağrı Yılmaz, "Mıga Konvansiyonunun Uygulama Alanı Ve Konvansiyon Kapsamındaki Uyuşmazlıklara İlişkin Çözüm Yöntemleri", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergis**, Cilt 24, S.1 (Haziran 2018), s.374.

ekonomik kuruluşlara katılma ve işbirliği yapma konusunda değerli bir deneyim sağlayabilecekti. İkincisi, Çin'in ekonomik reformu ilerledikçe doğrudan yabancı yatırımı çekebilmek için yatırımcılara daha iyi bir güvençe verebilmesi gerekiyordu[259].

Türkiye, 27. 05. 1988 tarih ve 3453 sayılı kanunla[260], 11. 10. 1985 tarihinde imzaladığı MIGA konvansiyonunu, 03. 11. 2011 tarih ve 6248 sayılı kanunla[261] ise konvansiyonda 2010 yılında yapılan değişikliklerin onaylanmasını uygun bulunmuştur. Türkiye'de son yıllarda MIGA garantisiyle özellikle sağlık, ulaşım ve finans sektörlerinde önemli yatırımlar gerçekleştirilmiştir. MIGA Konvansiyonu'nun uygulama alanı ve bu Konvansiyon kapsamında ortaya çıkması muhtemel uyuşmazlıklara ilişkin hukuki çerçevenin analiz edilmesi, Türkiye'nin hak ve yükümlülüklerinin tespiti bakımından da önem taşımaktadır[262].

3.4.2. MIGA Konvansiyonu'nda Garantiye Alınabilecek Riskler

MIGA kapsamında, yatırım hukukunda dile getirilen dört çeşit ticari olmayan risk türü öngörülmüştür, bu riskler: Döviz dönüştürme ve transferi, kamulaştırma ve benzeri tedbirler, savaş ve toplumsal kargaşa, ev sahibi devletin garanti sözleşmesini ihlal etmesidir[263].

2010 yılındaki revizyondan sonra, yönetim kurulunun ticari olmayan risklere ilişkin garanti kapsamını, yatırımcı ve ev sahibi devletin müşterek başvurusu üzerine

---

[259] Yushu Feng, "China and the Multilateral Investment Guarantee Agency". **Polıcy Research Workıng Paper**, May 1997, (Çevrimiçi) http://documents.worldbank.org/curated/en/925871468771863632/pdf/multi0page.pdf, (Erişim Tarihi: 12. 09. 2019), s.3.

[260] Metin için bkz: (Çevrimiçi) http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20011.pdf, (Erişim Tarihi: 12. 09. 2019).

[261] Metin için bkz: (Çevrimiçi) http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111112-7.htm, (Erişim Tarihi: 12. 09. 2019).

[262] Yılmaz, **a.g.e.,** s.378.

[263] MIGA Konvansiyonu, 2010, Madde 11 (a), Bkz: (Çevrimiçi) https://www.miga.org/sites/default/files/archive/Documents/MIGA%20Convention%20February%202016. pdf, (Erişim Tarihi: 12. 09. 2019).

ve özel çoğunlukla genişletebileceği hükme bağlanmıştır[264]. Aynı şekilde, 2013 yılında ev sahibi devletteki kamu iktisadi kuruluşlarının mali yükümlülüklerini ihlal etmesi riski de MIGA garanti kapsamına alınmıştır. Söz konusu garantinin temel faydalanıcıları, ev sahibi devletteki kamu kurumlarına yatırımlar için kredi sağlayan banka veya finans kuruluşlarıdır[265].

3.5. Çin Uluslararası Ekonomik ve Ticaret Tahkim Komisyonu - CIETAC

3.5.1. Tanımı ve Gelişimi

Çin Uluslararası Ekonomik ve Ticaret Tahkim Komisyonu (CIETAC), dünyadaki en büyük tahkim kurumlarından biridir. CIETAC, Çin Uluslararası Ticaret Odası Tahkim Mahkemesi (CCOIC) olarak da bilinmekte olup, ekonomik ve ticari yatırım anlaşmazlıklarını tahkim yoluyla çözmektedir[266].

Merkezi Pekin'de bulunan CIETAC'in alt komisyonu veya tahkim merkezleri, Shenzhen Güney - Çin Alt Komisyonu, Shanghai Alt Komisyonu, Tianjin Uluslararası Ekonomik ve Mali Tahkim Merkezi (Tianjin Alt Komisyonu), Chongqing Güneybatı Alt Komisyonu, Zhejiang Hangzhou Alt Komisyonu, Hubei Wuhan Alt Komisyonu, Fujian Fuzhou Alt Komisyonu, Xi'an İpek Yolu Tahkim Merkezi, Jiangsu Nanjing Tahkim Merkezi, Chengdu Sichuan Alt Komisyonu, Jinan Shandong Alt Komisyonu ve Hong Kong Tahkim Merkezlerinden oluşmaktadır. CIETAC ve alt komisyonları / tahkim merkezleri tek bir tahkim kurumunu teşkil etmekte, aynı tahkim kurallarını ve kabul etmektedir. CIETAC'ın Ana Sözleşmesinde, alt komisyonların / tahkim merkezlerinin tahkim başvurularını kabul

[264] Yılmaz, **a.g.e.** , s.378.
[265] **a.g.e.**, s.379.
[266] Cietac Introduction: (Çevrimiçi) http: //www.cietac. org/index. php?m=Page&a=index&id=34&l=en, (Erişim Tarihi: 12. 09. 2019).

eden ve CIETAC'ın yetkisi ile tahkim davalarını yöneten şubeleri olduğu açıkça belirtilmiştir[267].

New York Sözleşmesi uyarınca, CIETAC 159 ülke tarafından tanınmakta ve uygulanabilmektedir. CIETAC'ın 30. 000'ine yakın sonuçlanan tahkim davası, Çin dışındaki 100'den fazla ülke ve bölgeden tarafları kapsamaktadır. 1990'dan beri, CIETAC dünyadaki en yoğun çalışan tahkim mahkemelerinin biri olmuştur, özellikle son yıllarda, CIETAC yılda ortalama 2. 000'den fazla dava ele almıştır[268].

CIETAC, Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL) ve Uluslararası Ticaret Odası (ICC) gibi kuruluşlar tarafından oluşturulan uluslararası ticari tahkimin norm ve uygulamalarını kabul ederek daha uluslararası bir karaktere dönüşmüştür. CIETAC'ın uluslararası kabul görmüş standartlara uyumu, örgütün Maoist dönem köklerinin ötesine geçtiğinin ve Batı'nın liberal adalet etiğinin ve gereğinin sürecinin kabul edildiğinin bir kanıtı olmuştur[269].

---

[267] **a.g.e.**
[268] **a.g.e.**
[269] Jeff Miller, "International Commercial Arbitration In China: Locating The Development of CIETAC In The Context of International And Domestıc Factors", **Dalhousie Journal of Legal Studies**, Vol.22 (2013), s.77.

SONUÇ

Doğrudan Yabancı Yatırımlar bir şirketin, yatırımını ülke sınırları dışına yaymak üzere, ana merkezin dışındaki ülkelere üretim tesisi kurması veya mevcut üretim tesislerini satın alması biçiminde tanımlanabilir. Bu tür yatırım faaliyetler Türkiye'nin özel sektörünün küresel açılımı açısından önem taşımaktadır.

Çin'deki işletme ile ilgili yasalar hakkında yeterli bilgi edinmek, Çin'e yatırım yapan ya da yapmayı düşünen yatırımcıların Çin'deki ticari hareketlerinin yürütülmesi ve güvene alınması açısında büyük önem taşımaktadır. Çin'in yatırım politikasını öğrenirken sadece ulusal düzeyde değil, aynı zamanda il, belediye ve yerel düzeyde atıfta bulunacak çok çeşitli yasalar, düzenlemeler, kurallar, bildirimler, görüşler ve adli yorumları gözden geçirmek gerekecektir[270].

Çin'in en son yayınlanmış Yabancı Yatırım Kanunu, tamamen yabancılara ait işletmeler ve Çin-yabancı ortak girişimlerini içeren tüm bireysel yabancı yatırımcıların faaliyetlerini yönetecektir. Kanuna göre Negatif Liste'de bulunmayan endüstrilerde yabancı ve yerli yatırımcılar eşit muameleden yararlanabilecektir. Kanun, 1 Ocak 2020'den itibaren yürürlüğe girdiğinde, ortaklık girişimleri yöneten Mevcut Üç Kanunun yürürlükten kaldırılacaktır ve yabancı yatırım girişlerinin çalışma kuralları, kurumsal ve yönetim yapısı Çin Şirketler Kanunu tarafından yönetilecektir. Yürürlükte olan işletmelerin gerekli revizeleri edip, yeni sisteme uyabilmesi için beş yıllık geçiş süresi verilmesi de kanunda belirlenmiştir. Böyle bir geçiş sürecinde Yeni Yabancı Yatırım Kanunu'nun Çin'in gelecekteki yatırım ortamı ve işletmeler üzerindeki etkilerini öngörmek, ticari planları düzenlemede büyük önemler taşır. Bu hedef için, yerli işletmelere yönelik Şirketler Kanunu, Sözleşme Kanunu ve Ortaklık İşletmeleri Kanunu gibi bir dizi kanun, rehberlik ve genelgeler üzerinden bilgi edinmek de gerekecektir.

---

[270] Maarten Roos, **Chinese Commercial Law: A Practical Guide**. The Netherland: Kluwer Law International, 2010, s.321.

Ayrıca yabancı yatırımcılar, Çin pazarına giriş öncesi, girmek istediği sektör üzerinden tespit yaparken, hedef sektörün kısıtlı, yasak veya yabancı yatırımcılara açık olan sektörlerden hangisine tabii olduğunu öğrenmesi, yatırım işlemlerine ve ülkeye giriş stratejilerine önemli yön verecektir. Bunun için Çin'in ilgili kurumları tarafından yayınlanmış Negatif liste ve Teşvik Kataloğunun takip edilmesi gerekir. Çin'de, çalışmamızda bahis ettiğimiz gibi dört çeşit negatif liste bulunmakta olup, yabancı yatırımcılara yönelik listeler ve yerli işletmeler de dâhil olmak üzere tüm işletmeler için geçerli olan genel negatif listeler olmak üzere iki büyük kategoriye bölünebilmektedir. Buna ek olarak yabancı sermayelerin girişi teşvik edilen sektörleri öğrenmek için Teşvik Kataloğuna başvurulabilir.

Çin'de şirket kurarken doğru kurumsal yapıyı seçerek, ticari kısıtlamalar ve resmi incelemeler açısından gereksiz maliyetler azaltılabilir. Yabancı yatırımlar için çeşitli şirket yapısı seçenekleri olup, en yaygın olanları, İrtibat ofisi, Tamamen Yabancılara Ait Girişim, Çin – yabancı sözleşmeli ya da hisse senedi orak girişimleri ve Yabancı Yatırım Ortaklığıdır. İrtibat Ofisi, yabancı girişimin uzantısı olarak görev yapar. Kendi ayrı tüzel kişiliğini oluşturmaz. Kurulumunun kolay olması ve sermaye gereksinimi olamaması gibi temel özellikleri bulunmaktadır; Tamamen Yabancılara Ait Girişim ise bir veya daha fazla yabancı yatırımcının sahip olduğu işletmedir. Kendi ayrı tüzel kişilik statüsünü üstlenir. Bu, mülkiyete sahip olma kapasitesi ve yasal olarak bağlayıcı sözleşmelere girme yetkisi gibi hak ve yükümlülüklere sahip olabileceği anlamına gelir; HSG ve SOG'lar ise en az bir yabancı yatırımcı ve bir Çin vatandaşı tarafından kurulan girişimdir. Bu tür ortak girişimlerde taraflar yeni bir tüzel kişilik oluşturacaktır. Bu en yaygın kullanılan yabancı yatırım girişim yapıları olup, kısıtlı sektörlere girebilme özelliği taşımaktadır; Yabancı Yatırım Ortaklığı, minimum sermaye şartı olmadan kurulabilecek sınırsız sorumluluk ticari kuruluşudur. HSG ve SOG'lara benzer şekilde, ortak ticari amaçlarla bir araya gelen iki veya daha fazla yatırımcıdan oluşmaktadır; Yabancı Yatırım Anonim Şirketi ise yabancı ve yerli yatırımların nispeten serbest bir şekilde birleştirilmesine izin veren diğer bir limitet şirket şeklidir. Katılım sağlama konusunda daha fazla özgürlük olması ile birlikte, Anonim Şirketi daha yüksek kurumsal yönetim standartları ve sermaye limiti de gerektirmektedir.

Çin'e yönelik uygun bir yatırım yapısını seçerken, strateji yapıya öncülük verilmesi lazım. Bu, pazara yeni girecek olan yabancı yatırımcıların önce iş stratejilerine karar vermeleri ve daha sonra bu stratejiye göre, istedikleri ticari hedeflerini gerçekleştirebilecek uygun bir yatırım yapısı seçmeleri gerektiği anlamına gelir.

Yatırımcılar Çin'e yatırım yaparken, karışlanabilecek risklere hazır olmaları ve riskleri en aza indirmeleri gerekmektedir. Yüzeyde, Çin, güçlü bir merkezi hükümete sahip büyük bir pazar gibi görünmekte olsa da daha derinden bakınca, Şangay ve Pekin gibi modern şehirden başlayıp, daha az gelişmiş olan batı bölgelerine kadar ekonomik ve sosyal gelişimi farklı düzeydeki pazarlar bulunmaktadır. Merkezi hükümet daha güçlü bir hukuk devleti, daha modern bir finansal sistem kurarak ve daha şeffaf bir iş ortamı yaratarak genel işletme faaliyet koşullarını iyileştirmek için adımlar atıyor olsa da, bugüne kadar ülke genelinde ilgili düzenlemelerin uygulanması yeterli olmamaktadır. Bununla ortaya çıkmış yatırım ortamındaki tutarsızlıkların sonucu olarak, ülke, yabancı şirketlere yalnızca büyük iş fırsatları değil - aynı zamanda büyük riskler de getirmektedir. Ülkeye ilk yatırımlarını yapmak veya mevcut varlıklarını genişletmek isteyen şirketler, Çin'de iş yapmanın risklerinin farkında olmalı ve bu riskleri azaltmak için gerekli önlemleri almaya hazırlanmalıdır. Çin'deki yabancı şirketler yasal, finansal, politik, sosyal ve çevresel riskleri önleme stratejileri ile önleyebilirler[271].

Çin'in yatırım ortamındaki potansiyel ticari riskler kaynakları genel olarak siyasi ve ekonomik olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. Bu iki faktörün her ikisi ülkenin siyasi sistemindeki istikrarsızlık veya belirsizlikle ilişkili olmaktadır. Bu nedenle yasal risk ile ticari risk arasındaki dengeyi sağlayarak, belirli bir işletme sonucunu etkileyecek riskleri bilmeli ve bu risklerin en iyi şekilde yönetilmesini sağlamalıdır. Bu süreçte ikili yatırım anlaşmaları, ICSID, MIGA, CIETAC gibi araçlardan faydalanabilmek yatırımların korunmasında önem taşıyacaktır.

---

[271] Stephen Sunderland and Helen Chen, "Managing Business Risks", **China Business Review (The magazine of the US-China Business Council),** 2006, (Çevrimiçi) https://www.chinabusinessreview.com/managing-business-risks/, (Erişim Tarihi: 10. 09. 2019).

KAYNAKÇA

Kitaplar

ARIKAN, Deniz "Türkiye'de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları". İstanbul: Arıkan Basım-Yayım. 2006.

ÇELİKEL, Aysel ve Günseli (ÖZTEKİN) GELGEL. **Yabancılar Hukuku**. 23.b. İstanbul: Beta Yayınları. 2017.

DUNNING, John Hill. Alliance Capitalism and Global Business. London: Routledge Studies In International Business and World Economy. 1997.

DUNNING, John Hill, Sarianna M, LUNDAN. Multinational Enterprises and the Global Economy. Second Edition. Cheltenham. UK: Edward Elgar Publishing Limited. 2008. (Çevrimiçi) https://dipiufabc.files.wordpress.com/2015/06/dunning_multinational-enterprises-and-global-economy.pdf. (Erişim Tarihi: 13. 09. 2019).

DURGAN, Selma. Türkiye'nin Doğrudan Yabanci Yatirim Potansiyelinin Çekim Modeli Kullanilarak Belirlenmesi. Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığ Ekonomik Modeller Ve Stratejik Araştirmalar Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi. Yayın No: 2954. 2016.(Çevrimiçi) http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/SelmaDurgan.pdf. (Erişim Tarihi: 15. 09. 2019)

ENRİGHT, Michael J. "Developing China: The Remarkable Impact of Foreign Direct Investment". Rutlendge Press. 2017.

GUO, Qianglong. China Politics On FDI: Review and Evaluation. Center for Global Development. (Çevrimiçi): https://www.cgdev. org/sites/default/files/9780881323818-Ch12. pdf. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

İLKAY, Çapraz ve İpek DEMİRCİOĞLU. Türkiye'den Yurtdışına Doğrudan Sermaye Yatırımları ve Türk Yatırımcıları. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları. 2003.

KARLUK, S.R.. Uluslararası Ekonomi. 5. b. İstanbul: Beta Basın A. Ş.. 1998.

ROOS, Maarten. Chinese Commercial Law: A Practical Guide. The Netherland: Kluwer Law International, 2010.

SEDAT, Çal. Uluslararası Yatırım Tahkimi ve Kamu Hukuku İlişkisi. Ankara: Seçkin Yayınları. 2009.

TİRYAKİOĞLU. Bilgin. Doğrudan Yatırımın Uluslararası Hukukta Korunması. Ankara: Dayınlarla Hukuk Yayınları. 2003.

Makaleler:

ALİ, Shaukat. " Determinants of FDI in China". **Journal of Global Business and Technology**. Vol.1. No.2 (Fall 2005).

AHMED, E. M. “Are The DI İnflow Spillover Effects On Malaysia's Economic Growth İnput Driven?”. **Economic Modelling**. Vol.29. No.04 (2012). pp.1498-1504.

BORENSZTEİN, E., De GREGORİO, J.. & Lee. J. W. “How does foreign direct investment affect economic growth?”. **Journal of international Economics** (1998). pp.115-135.

BAYRAKTUTAN, Yusuf, Meltem Tarı ÖZGÜR. “Politik Riskler. İki Taraflı Yatırım Anlaşmaları ve Uyuşmazlıklar Bağlamında Doğrudan Yabancı Yatırımlar”. **Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi**. Cilt 2. S.4 (Aralık 2016). (Çevrimiçi) https://docplayer. biz. tr/30419873-Politik-riskler-iki-tarafli-yatirim-anlasmalari-ve-uyusmazliklar-baglaminda-dogrudan-yabanci-yatirimlar. html. (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019).

ÇALİŞKAN, Zeynep. “Türkiye’nin Taraf Olduğu İkili Ve Çok Taraflı Anlaşmalarda Yatırım Kavramı”. **MHB - Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**. Y. 29. S.1-2 (2009). (Çevrimiçi) https://dergipark. org. tr/en/download/article-file/99316. (Erişim Tarihi: 10. 09. 2019).

ÇOLAK, Olcay, Naib ALAKBAROV. “Does Foreign Direct Investments Contribute to Employment? Empirical Approach for The Commonwealth of Independent States”. **Bilig - Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**. No.83 (Autumn 2017). pp.147-169.

FENG, Yushu. “China and the Multilateral Investment Guarantee Agency”. **Polıcy Research Workıng Paper**. May 1997. (Çevrimiçi) http://documents.worldbank.org/curated/en/925871468771863632/pdf/multi0page.pdf. (Erişim Tarihi: 12. 09. 2019).

KAYA, Abdulkadir, Yusuf KAHREMAN “Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyümeye Etkisi”. **Etü Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (Etüsbed).** II/4 (Aralık 2017). ss.25-39.

DÜNDAR, Efe. “Uluslararasi Ticaret Hukukunda Doğrudan Yabanci Yatirimlar Ve Çok Uluslu Şirketler Incelemesi”. **Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi**. Cilt. 11. S.41. 2014. (Çevrimiçi) http://dspace.marmara.edu.tr/handle/11424/5782. (Erişim Tarihi: 13. 09. 2019). ss.273-282.

HANEFİ TOPAL, Mehmet, Özlem S.GÜL. “Ekonomik Risk İle Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği”. GÜSBEED - Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi. Cilt: 7. S.15 (2016). (Çevrimiçi) https://www.researchgate. net/publication/294089989. (Erişim Tarihi: 05. 09. 2019). ss.230-247.

HEYMANN, Monika C. E. Internatıonal Lawand The Settlement of Investment Dısputes Relatıng To Chına. **Journal of International Economic Law**. Vol.11. No.3 (August 2008). (Çevrimiçi) https://doi. org/10. 1093/jiel/jgn023. (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019). pp.507–526.

KURTİSHİ-KASTRATİ, Selma. “The Effects of Foreign Direct Investments for Host Country’s Economy”. Vol.5. Issue 1. **European Journal of Interdisciplinary Studies**. 2013.

FU, Xiaolan. “Foreign Direct İnvestment And Managerial Knowledge Spillovers Through The Diffusion Of Management Practices”. **Journal of Management Studies**. Vol.49. No.5 (2012). pp.970-999

LAUTERPACHT, Elihu. “International Law and Private Foreign Investment”. **Indiana Journal of Global Legal Studies**. Vol.4. Issue 2 (1997). (Çevrimiçi) https://www.repository. law. indiana. edu/cgi/viewcontent. cgi?article=1095&context=ijgls. (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019). pp.259 -276.

MİLLER, Jeff. “Internatıonal Commercıal Arbıtratıon In Chına: Locatıng The Development of Cıetac In The Context of Internatıonal And Domestıc Factors”. Dalhousie Journal of Legal Studies. Vol 22 (2013). pp: 76-100.

NARULA, Rajneesh. John H. DUNNİNG. “Industrial Development. Globalization and Multinational Enterprises: New Realities for Developing Countries”. **Oxford Development Studies**. Vol.28. No.2 (2000). (Çevrimiçi) https://doi.org/10.1080/713688313. (Erişim Tarihi: 15.09. 2019). pp.141-167.

LİU, Yunhua. “Investing in China: Opportunities and Risks in the Future”. **Journal of Financial Risk Management**. 2012. Vol.1. No.1. (Çevrimiçi) https://www.scirp. org/pdf/JFRM20120100002_63801540. pdf. (Erişim Tarihi: 10. 09. 2019). pp.1-6.

LİU, Meichen. The New Chinese Foreign Investment Law and Its Implication on Foreign Investors. **Northwestern Journal of International Law & Business**. Vol.38. Issue 2 (Winter 2018). (Cevrimiçi) https://scholarlycommons.law. northwestern. edu/njilb/vol38/iss2/3/. (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

PANANOND, Pavida. “Motives for Foreign Direct Investment: A View From Emerging Market Multinationals”. **The Multinational Business Review**. Vol.23. No.1 (April 2015). pp.77 – 86.

PERLMUTTER, Hovard V. “The Multinational Firm and the Future”. **The Annals of The American Academy of Political and Social Science**. Vol. 403. 1972. pp.139-152.

SUNDERLAND, Stephen and Helen CHEN. “Managing Business Risks”. **China Business Review (The magazine of the US-China Business Council).** 2006. (Çevrimiçi) https://www.chinabusinessreview. com/managing-business-risks/. (Erişim Tarihi: 10. 09. 2019).

ŞİT KÖŞGEROĞLU, Banu. “Model İkili Yatırım Anlaşmaları Ve Türkiye’nin Model İkili Yatırım Anlaşması Taslağı”. **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**. 2013. (Çevrimiçi) Http: //Tbbdergisi. Barobirlik. Org. Tr/M2013-107-1291. (Erişim Tarihi: 10. 09. 2019). ss.144-172.

WHALLEY, John. Xian XIN. “China's FDI And Non-FDI Economies And The Sustainability Of Future High Chinese Growth”. **China Economic Review**. Vol. 21. Issue 1. May 2010. pp.123-135

YADONGLUO, Qiuzhi XUE and Binjie HAN. “How emerging market governments promote outward FDI: Experience from China”. **Journal of World Business**. Vol.45. No.1 (Jan 2010).

YILMAZ, Çağrı, Alper. “Miga Konvansiyonunun Uygulama Alanı Ve Konvansiyon Kapsamındaki Uyuşmazlıklara İlişkin Çözüm Yöntemleri”. **Marmara**

Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergis. Cilt 24. S.1 (Haziran 2018).

YILMAZ, Lerzan. "4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler". **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Y.5. S.10. 2006. ss.173-190.

YANG, Jiaju, Tahir M NİSAR and Guru Prakash PRABHAKAR. "Critical success factors for build–operate– transfer (BOT) projects in China". **Irish Journal of Management.** Vol.36. No.3 (2017). pp: 147-161.

ZHUANG, L, R. RİTCHİE and Q. ZHANG. "Managing Business Risks in China". **Long Range Planning**. Vol.31. Issue 4. 1998. (Çevrimiçi) https://www.sciencedirect. com/science/article/pii/S0024630198800538. (Erişim Tarihi: 10. 09. 2019). pp: 606-614.

Tezler

Gao, Shan. "The Evolution of China 's Foreign Investment Policy and Law". **Penn State Law eLibrary SJD Dissertations** (2017). (Çevrimiçi) https://elibrary.law.psu.edu/sjd/7

KELEŞ, Gülay. "Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu'nda Yabancı Yatırımcıya Sağlanan Kolaylıklar". (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Devletler Özel Hukuku Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara. 2007.

MELİKŞAH BAYKAL, Muhammet. "Doğrudan Yabancı Yatırımların Makroekonomik Etkilerinin Seçilmiş Ülkeler İle Analızi". (T. C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Uluslararası Ticaret Ve Para Yönetimi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul. 2019.

MCKENNEY, K. I.. "An assesment of China's Special Economics Zone". (Executive Research Project. The Industrial College of Armed Forces. National Defence University). Washington D. C. 1993.

ŞENZEYBEK, Murat. Explaining Foreign Direct Investment Inflows To Turkey: Using Time-Series And Augmented Gravity Model Estimations (Istanbul Technical University Graduate School of Arts And Social Sciences M. A. Thesis). İstanbul. 2017.

OWEN, C. H. Ho. "Determinants of Foreign Direct Investment in China: A Sectoral Analysis". (Economics Discussion / Working Papers 04-18. The University of Western Australia. Department of Economics). 2004. (Çevrimiçi) https://ideas.repec.org/p/uwa/wpaper/04-18.html. (Erişim Tarihi: 01. 08. 2019).

ÖZKİLBAÇ, Selda. "Türkiye'den Yurt Dışına Yapilan Doğrudan Yabanci Yatırımlarin Büyüme Ve Yurt İçi Yatirimlar Üzerine Etkisi". (Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dali Yüksek Lisamns Tezi). Erzurum. 2013.

PROTSENKO, Alexander. Vertical and Horizontal Foreign Direct Investments in Transition Countries. (Ludwig-Maximilian Üniversitesi Doktora Tezi). München. 2003. (Çevrimiçi)http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.633.1092&rep=rep1&type=pdf. (Erişim Tarihi: 15. 09. 2019).

SEVCA, Uzun. "Türkiye'de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Belirleyicileri: Ab'ye Üyelik Sürecinin Etkisi". (T. C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Ve Uluslararası Ekonomik İlişlkiler (Ekonomi Maliye) Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara. 2010.

Kanun, Yönetmenlik ve Konvansiyonlar

Convention On The Settlement Of Investment Disputes Between States And Nationals Of Other States. Metin için bkz: (Çevrimiçi) http://ICSIDfiles.worldbank.org/ICSID/ICSID/StaticFiles/basicdoc/partA-chap02.htm. (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019).

Çin Halk Cumhuriyeti Yabancıların Giriş ve Çıkış Kanunu. 中华人民共和国外国人入境出境管理法. Law of The People's Republic of China On Control of The Entry And Exit of Aliens. 1985. Çince ve İngilizce metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.chinalawedu. com/new/23223a23228a2010/20101221shangf131114. shtml. (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019).

Çin-Yabancı Sözleşmeli Ortak Girişimler Kanunu.. Law on Sino-foreign Cooperative Joint Ventures. 2003. Metin için bkz: (Çevrimiçi) http://english.mofcom.gov.cn/article/lawsdata/chineselaw/200301/20030100065891.shtml. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

Çin Halk Cumhuriyeti'nin Ortaklık İşletmeleri Kanunu. Partnership Enterprise Law of the People's Republic of China. 2006. Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4109_0_7. html. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

Çin Halk Cumhuriyeti Yabancı Yatırım Kanunu. 中华人民共和国外商投资. Foreign Investment Law of the People's Republic of China. 2019. Çince metin için bkz: (Çevrimiçi) http://www.fdi.gov.cn/180000012139487207. html (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019). İngilizce metin için bkz: (Çevrimiçi) http://www.fdi.gov.cn/180000012139487207.html. (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

Çin Halk Cumhuriyeti Vatandaşlık Kanun. 中华人民共和国国籍法. 1980. Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.npc. gov. cn/wxzl/gongbao/2000-12/11/content_5004393. htm.. (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019).

Çin Yabancı Yatırım Kanunu. 中华人民共和国外资法. 2019. (Çevrimiçi): http://www.fdi.gov.cn/1800000121_39_4872_0_7.html. (Erişim Tarihi: 13. 09. 2019).

Çin Halk Cumhuriyeti Şirketler Kanunu. Company Law of the People's Republic of China. 1993. Metin için bkz: (Çevrimiçi) http://www.fdi.gov.cn/1800000121_39_4814_0_7.html. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

Çin-Yabancı Sermaye Hisse Senedi Ortaklığı Kanunu. Çince Metin İçin bkz: (Çevrimiçi) http: //www.npc. gov. cn/npc/xinwen/2016-09/06/content_1997113. htm. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019). İngilizce Metin İçin bkz: (Çevrimiçi) http://english.mofcom.gov.cn/article/policyrelease/internationalpolicy/200703/20070304465919.shtml. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

Çin-Yabancı Sözleşmeli Ortak Girişimler Kanunu. Çince Metin İçin bkz: (Çevrimiçi) http://www.gov.cn/gongbao/content/2017/content_5219121.htm. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019). İngilizce Metin İçin bkz: (Çevrimiçi) http://english.mofcom.gov.cn/article/lawsdata/chineselaw/200301/20030100065891.shtml. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

Çin Halk Cumhuriyeti Anayasası. Constitution of The People's Republic of China. 1982. Metin için bkz: (Çevrimiçi) Http: //Fgk. Mof. Gov. Cn/Law/Getonelawınfoaction. Do?Law_İd=72491. (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

Çin Halk Cumhuriyeti Şirketler Kanunu. Company Law of the People's Republic of China. Metin için bkz: (Çevrimiçi) http://www.fdi.gov.cn/1800000121_39_4814_0_7.html. (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

Çin Halk Cumhuriyeti'nin Ortaklık İşletmeleri Kanunu. Partnership Enterprise Law of the People's Republic of China. 2006. Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4109_0_7. html. (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

Çin Halk Cumhuriyeti Sözleşme Kanunu. Contract Law of the People's Republic of China. 1999. bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_2741_0_7. html. (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

Endüstriyel Yapı Düzenleme Rehberlik Kataloğu 2019 Taslağı. Metin için bkz: **(Çevrimiçi)** http: //gys.ndrc. gov. cn/cyjgtzzdml20190408. pdf. (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

Devlet Konseyi tarafından 2015 yılında yayımlanan Pilot Serbest Ticaret Bölgelerinde Yabancı Yatırımın Ulusal Güvenlik İncelemesi Pilot Programına İlişkin Tedbirler. 国务院办公厅关于印发自由贸易试验区外商投资国家安全审查试行办法的通知. 2015. Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.mofcom. gov. cn/article/swfg/swfgbl/gfxwj/201304/20130400106443. shtml. (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

Genelge 10- Yabancı Yatırımla İşletmelerin Birleşmesi ve Devralınmasına İlişkin Düzenlemeler. Promulgation of the Provisions on M&A of a Domestic Enterprise by Foreign Investors. 2009. Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4115_0_7. html. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

Endüstriyel Yapı Düzenleme Rehberlik Kataloğu. The Guidance Catalogue of Industrial Structure Adjustment (2011 edition. 2013 amendment). 2018. Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //gys.ndrc. gov. cn/gyfz/201302/W020160322603954785685. pdf. (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

İhracata ve Hisse Senedi Tespitine İlişkin Shenzhen Müfettişliği Geçici Tedbirleri. Provısıonal Measures of Shenzhen Munıcıpalıty For Admınıstratıon of The Issue And Tradıng of Shares. 1991. (Çevrimiçi)

http: //english. mofcom. gov. cn/article/lawsdata/chineselaw/200211/20021100050786. shtml. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

MIGA. Commentary on the Convention Establishing The Multilateral Investment Guarantee Agency (Commentary). Metin için bkz: (Çevrimiçi) https://www.miga. org/Documents/MIGA%20Convention%20February%202016.pdf. (Erişim Tarihi: 12. 10. 2019).

MIGA - Operational Policies. Bkz: (Çevrimiçi) https://www.miga.org/Documents/Operational-Policies.pdf. (Erişim tarihi: 12. 09. 2019).

MIGA Konvansiyonu. 2010. Bkz: (Çevrimiçi) https://www.miga.org/sites/default/files/archive/Documents/MIGA%20Convention%20February%202016. pdf. (Erişim Tarihi: 12. 09. 2019).

PE negatif listesinin Ek 2 dosyası. Metin için bkz: (**Çevrimiçi)** http: //tgs.ndrc. gov. cn/fmqd/qdfj/201812/t20181221_923147. html. (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

Pazara Erişim Negatif Listesi (2018 versionu). **The Negative List for Market Access (2018 Version**). **2018.** Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //tgs.ndrc. gov. cn/fmqd/qdxz/201812/P020181225324125390049. pdf. (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

Serbest Ticaret Bölgesi Dış Yatırımlara Erişime İlişkin Özel İdari Tedbirler. The Free Trade Zone Special Administrative Measures on Access to Foreign Investment. Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //images.mofcom. gov. cn/wzs/201906/20190629212301720. pdf. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

Strategy for revitalization of old industrial bases in northeast China. Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.china. org. cn/english/china_key_words/2018-10/29/content_68866390. htm. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

Türkiye Cumhuriyeti İle Çin Halk Cumhuriyeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki Ve Korunmasına İlişkin Anlaşma. 1990. Metin İçin Bkz: (Çevrimiçi) Https://İnvestmentpolicy. Unctad. Org/İnternational-İnvestment-Agreements/Treaty-Files/5596/Download. (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019).

Ticaret Bakanlığının Teşvik Ettiği Yabancı Yatırımcıların Birleşmeleri ve Yerli İşletmelerin Satın Alınması Hakkında 6. Numaralı Yönetmelikler. No.6 Decree of the Ministry of Commerce PRC on Promulgation of the Provisions on M&A of a Domestic Enterprise by Foreign Investors. Metin için bkz:: (Çevrimiçi)

http://www.fdi.gov.cn/1800000121_39_4115_0_7.html. (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

Tamamen Yabancıların Sahip Olduğu Şirketler Kanunu. Çince Metin İçin bkz: (Çevrimiçi) http://www.gov.cn/banshi/2005-08/31/content_69774.htm. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019). İngilizce Metin İçin bkz: (Çevrimiçi) http://english.mofcom.gov.cn/aarticle/lawsdata/chineselaw/200301/20030100062858.html. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

Tam Patlama ve Paslı Sanayi Tabanlarını Yeniden Canlandırma Stratejisi.中共中央国务院关于实施东北地区等老工业基地振兴战略的若干. Çince metini için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.gov. cn/zhengce/2016-04/26/content_5068242. htm. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

Ulusal Kalkınma ve Reform Komisyonu (国家发展和改革委员会. National Development and Reform Commission) –Devlet Konseyi bünyesindeki makroekonomik idari ve planlama hukukuna sahip bir yönetim kuruluşudur.

Yabancı Yatırımla İşletmelerin Birleşmesi ve Devralınmasına İlişkin Düzenlemeler. Promulgation of the Provisions on M&A of a Domestic Enterprise by Foreign Investors. 2009. Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4115_0_7. html. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

Yabancı Yatırım Girişimlerinin Kurulması ve Değiştirilmesi İdaresi ile İlgili Geçici Önlemler. Interim Administrative Measures for the Record-filing of the Incorporation and Change of Foreign-funded Enterprises. 2016. Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4852_0_7. html. (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019)

Yabancı Yatırımcıların Birleşmeleri ve Yerli İşletmelerin Satın Alınması için Güvenlik İnceleme Sistemi Kurulması Hakkında Bildirimi. 国务院办公厅关于建立外国投资者并购境内企业安全审查制度的通知. 2011. Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.mofcom. gov. cn/article/b/f/201102/20110207403117. shtml (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

Yabancı Yatırım Teşvik Kataloğu. Foreign İnvestment Encouraged Catalogue. 2019. Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.ndrc. gov. cn/zcfb/zcfbl/201906/W020190628622707054403. pdf. (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

Yabancı Yatırımlara Erişime İlişkin Özel İdari Tedbirler. The Special Administrative Measures on Access to Foreign Investment. 2019. Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //images.mofcom. gov. cn/wzs/201906/20190629212130154. pdf. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

Yabancı Yatırımlara Erişime İlişkin Özel İdari Tedbirler. Special Administrative Measures on Access to Foreign Investment. 2018. Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.ndrc. gov. cn/zcfb/zcfbl/201806/W020180628640822720353. pdf. (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

Yabancı Yatırımlar Kataloğu (2017 revizyonu). Catalogue of Industries for Guiding Foreign Investment (Revision 2017). 2017. Metin için bkz: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_4851_0_7. html. (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu. 2003. Metin için bkz:: (Çevrimiçi) http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4875-20030605.pdf. (Erişim Tarihi: 10. 09. 2019).

Yabancı İşletmelerde İkamet Ofisi Kayıt İdare Yönetmeliği. Regulations on Administration of Registration of Resident Offices of Foreign Enterprises. 2010. Metin için bkz:: (Çevrimiçi) http: //www.fdi. gov. cn/1800000121_39_263_0_7. html. (Erişim Tarihi: 01. 09. 2019).

Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun. RG. 6. 3. 2003- 25040. Metin için bkz: (Çevrimiçi) https://www.mevzuat. gov. tr/MevzuatMetin/1. 5. 4817. pdf. (Erişim Tarihi: 10. 09. 2019).

Raporlar

DUCE, Maitena. Banco de ESPAÑA. "Definitions of Foreign Direct Investment (FDI): a methodological note". **BIS report (**July 2003). (çevrimiçi)

https://www.bis.org/publ/cgfs22bde3. pdf. (Erişim Tarihi: 15. 09. 2019).

DELOİTTE. **China Taxation and Investment**. 2017. (Çevrimiçi) https://www2. deloitte. com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-chinaguide-2017. pdf. (Erişim Tarihi: 12. 09. 2019).

United Natıons. **World İnvestment Report - FDI Policies For Develeopment: National and International Perspectives**. New York and Geneva. 2003. (Çevrimiçi) https://unctad.org/en/docs/wir2003light_en.pdf. (Erişim Tarihi: 13. 09. 2019).

UNCTAD. 2007. Metin için bkz: (Çevrimiçi) https://unctad.org/en/Docs/wir2007en.pdf. (Erişim Tarihi: 15. 09. 2019).

İnternet Belgeleri

BARBARA, L. China overhauls its Foreign Investment Regulatory Regime. Norton Rose Fulbright (Çevrimiçi):https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/a885f4c3/china-overhauls-its-foreign-investment-regulatory-regime. (Erişim tarihi: 01. 08. 2019).

CİETAC Introduction: (Çevrimiçi) http: //www.cietac. org/index. php?m=Page&a=index&id=34&l=en (Erişim Tarihi: 12. 09. 2019).

ERSOY, Murat. Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözüm Merkezi. (Çevrimiçi) http: //www.mfa. gov. tr/uluslararasi-yatirim-anlasmazliklarinin-cozum-merkezi-_international-centre-for-settlement-of-investment-disputes-ICSID_. tr. mfa. (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019).

HONG, Li. "外商投资立法驶入快车道. 三法合一为外资保驾护航". "Foreign Investment Legislation Enters The Fast Lane. And The Three Laws Are

Escorted By Foreign Capital". (Çevrimiçi): http: //www.zhonglun. com/Content/2019/02-21/1037067755. html. (Erişim tarihi: 21. 02. 2019).

KOTY, Alexander Chipman. A. C. China's New Foreign Investment Law. China Briefing: https://www.china-briefing.com/news/chinas-new-foreign-investment-law. (Erişim tarihi: 20. 03. 2019).

MIGA – History. Bkz: (Çevrimiçi) https://www.miga.org/history. (Erişim Tarihi: 12. 10. 2019).

Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü. Akit Devletlerin Listesi ve Sözleşmenin Diğer İmzalayıcıları Merkezi. bkz: (Çevrimiçi) https://ICSID. worldbank. org/en/Pages/about/Database-of-Member-States.aspx#. (Erişim Tarihi: 11. 09. 2019).

Whitehill, Brandon. Buyer BEWARE: Chınese Companıes And The VIE Structure. December 2017. (Çevrimiçi) https://www.cii. org/files/publications/misc/12_07_17%20Chinese%20Companies%20and%20the%20VIE%20Structure. pdf. (Erişim Tarihi: 02. 09. 2019).

YE ZHANG, Zoey. China's 2019 Negative Lists and Encouraged Catalogue for Foreign Investment. **China Briefing**. (July 10. 2019). (Çevrimiçi) https://www.china-briefing. com/news/chinas-2019-negative-lists-encouraged-catalogue-foreign-investment/. (Erişim Tarihi: 13. 09. 2019).

Gazeteler

Chris Luo and Andrea CHEN. "China announces ban on Microsoft's Windows 8". (Çevrimiçi) https://www.scmp.com/news/china-insider/article/1516231/china-announces-ban-microsofts-windows-8. (Erişim Tarihi: 10. 09. 2019).

SUN, Nıkkı. "China's Marriott Website Ban Sends A Message To The World". 2018. (Çevrimiçi) https://asia.nikkei.com/Politics/China-s-Marriott-website-ban-sends-a-message-to-the-world. (Erişim Tarihi: 10. 09. 2019).

EKLER

EK-1. CHINA 2019 NEGATİVE LİST FOR NON-FREE TRADE ZONE

(Çin Halk Cumhuriyeti Negatif Listesi 2019 Revizesi – Serbest Ticaret Bölesi Olamayan Bölgelere)

Category 1: Agriculture, forestry, animal husbandry, fisheries

1. Chinese companies must have a controlling stake in the selection and seed production of new varieties of wheat and corn.
2. Investment in the development, breeding, cultivation and production of related reproductive materials (including the good genes of the cultivation, animal husbandry and aquaculture industries) of rare and unique Chinese varieties is prohibited.
3. It is prohibited to invest in the selection and breeding of genetically modified varieties of crops, livestock and poultry, and the production of genetically modified seeds (seedlings).
4. Investment in aquatic products in waters under Chinese jurisdiction and inland waters is prohibited.

Category 2: Mining

5. It is prohibited to invest in rare earth, radioactive minerals, tungsten exploration, mining and mineral processing.

Category 3: Manufacturing

6. Chinese companies must have a controlling stake in the printing of publications.
7. It is prohibited to invest in the smelting, processing and production of nuclear fuel in radioactive minerals.
8. It is prohibited to invest in the production of traditional Chinese medicine confidential prescription products.
9. The Chinese share of vehicle manufacturing companies, including special and new energy vehicles, should not be less not than 50%. (The limit on foreign shares in commercial vehicle manufacturing will be lifted in 2020. In 2022 the restriction of foreign share ratio in passenger car manufacturing and the restriction of the same foreign company can establish two or less joint ventures in China to produce similar vehicle products will be removed.)

10. It is prohibited to invest in satellite TV broadcast ground receiving facilities and key parts production.

Category 4: Electricity, heat, gas and water production and supply

11. Chinese companies must have a controlling stake in the construction and operation of nuclear power plants.
12. Chinese companies must have a controlling stake in the construction and operation of urban water supply and drainage network spree with a population of more than 500,000.

Category 5: Wholesale and retail

13. It is prohibited to invest in the wholesale and retail of tobacco leaves, cigarettes, re-baked tobacco leaves and other tobacco products.

Category 6: Transport, warehousing and postal services

14. Chinese companies must have a controlling stake in domestic water transport companies.
15. A public air transport company shall be controlled by the Chinese side and the proportion of investment by a foreign investor and its affiliated enterprises shall not exceed 25%, and the legal representative shall be a Chinese citizen.
16. The legal representative of non-commercial airlines must be a Chinese citizen, of which agriculture, forestry and fisheries airlines will be limited to joint ventures and other general-purpose airlines shall be limited to Chinese holdings.
17. Chinese companies must have a controlling stake in the construction and operation of civil airports.
18. It is prohibited to invest in air traffic control.
19. It is prohibited to invest in postal companies, letters of domestic express business.

Category 7: Information transmission, software and information technology services

20. Telecommunications companies are limited to China's WTO commitment to open telecommunications services, value-added telecommunications business of no more than 50% of the foreign share ratio (except e-commerce, domestic

multi-party communications, storage and forwarding categories, call centers). Chinese companies must have a controlling stake in basic telecommunications business.

21. It is prohibited to invest in Internet news information services, online publishing services, internet audio-visual program services, Internet cultural operations (except music), and Internet public distribution of information services (except for content already opened in China's WTO accession commitments).

Category 8: Finance

22. The ratio of foreign shares in securities companies shall not exceed 51%, and the ratio of foreign shares in securities investment fund management companies does not exceed 51%. (Elimination of the foreign-equity ratio limit will occur in 2021)
23. The ratio of foreign shares in futures companies shall not exceed 51%. (Elimination of the foreign-equity ratio limit will occur in 2021)
24. The ratio of foreign shares in life insurance companies shall not exceed 51%. (Elimination of the foreign-equity ratio limit will occur in 2021)

Category 9: Leasing and business services

25. No investment in Chinese legal affairs (except for information on the environmental impact of Chinese law) and no partner in a domestic law firm.
26. Market research involving radio and television listening and viewing surveys is limited to joint ventures in which the Chinese company owns a controlling stake.
27. Investment in social surveys is prohibited.

Category 10: Scientific research and technology services

28. Investment in human stem cells, gene diagnosis, and therapeutic technology development and application are prohibited.
29. Investment in humanities and social science research institutions is prohibited.
30. It is prohibited to invest in geodesy, marine mapping, surveying and aerial photography, ground movement surveys, administrative area boundary mapping, topographic maps, maps of world political areas, maps of national

political areas, maps of provincial and below political areas, national teaching maps, local teaching maps, true 3D maps and navigational electronic maps, regional geological mapping, mineral geology, geophysics, geochemistry, hydrogeology, environmental geology, geological disasters, remote sensing geology, etc.

Category 11: Education

31. Pre-school, ordinary high schools and higher education institutions are limited to Sino-foreign cooperative running of schools and shall be dominated by the Chinese side (the principal or principal administrative officer shall have Chinese nationality and live in China). Board members should be Chinese, and the board of directors or joint management committee shall not have a ratio less than 1/2.
32. Investment in compulsory education institutions and religious educational institutions is prohibited.

Category 12: Health and social work

33. Medical institutions are limited to joint ventures and cooperation.

Category 13: Culture, sports and entertainment

34. Investment in news organizations (including but not limited to news agencies) is prohibited.
35. Investment in the editing, publication and production of books, newspapers, periodicals, audio-visual products and electronic publications is prohibited.
36. It is prohibited to invest in radio stations, television stations, radio and television channels, radio and television transmission coverage networks (transmitters, retransmission stations, radio and television satellites, satellite uplinks, satellite transfer stations, microwave stations, monitoring stations and cable radio and television transmission networks, etc. It is prohibited to engage in radio and television video-on-demand services and to install services at satellite television broadcast ground receiving facilities. (The approval system shall be implemented for overseas satellite channels.
37. Investment in radio and television production. operations (including the introduction of business) companies is prohibited.

38. Investment in film production companies, distribution companies, academy companies and film introduction business is prohibited.
39. Auction companies, cultural relics stores and state-owned cultural relics museums, prohibit investment in auctions of cultural relics.
40. Investment in performing arts groups is prohibited.

EK-2. PRC 2019 Negative List for Free Trade Zone

(Çin Halk Cumhuriyeti Serbest Ticaret Bölgesi Negatif Listesi 2019 Revizesi)

Category 1: Agriculture, forestry, animal husbandry, fisheries

1. Chinese companies must have a controlling stake in the selection and seed production of new varieties of wheat and corn.
2. Investment in the development, breeding, cultivation, and production of related reproductive materials (including the good genes of the cultivation, animal husbandry, and aquaculture industries) of rare and unique Chinese varieties is prohibited.
3. It is prohibited to invest in the selection and breeding of genetically modified varieties of crops, livestock and poultry, and the production of genetically modified seeds (seedlings).

Category 2: Mining

4. Investment in rare earth, radioactive minerals, tungsten exploration, mining and mineral processing is prohibited. (Without permission, access to rare earth mining areas or access to mine geological data, ore samples and production technology is prohibited.)

Category 3: Manufacturing

5. It is prohibited to invest in the production of traditional Chinese medicine confidential prescription products.
6. The Chinese share of vehicle manufacturing companies, including special and new energy vehicles, should not be less not than 50%. (The limit on foreign shares in commercial vehicle manufacturing will be lifted in 2020. In 2022 the restriction of foreign share ratio in passenger car manufacturing and the restriction of the same foreign company can establish two or fewer joint ventures in China to produce similar vehicle products will be removed.)
7. It is prohibited to invest in satellite TV broadcast ground receiving facilities and key parts production.

Category 4: Electricity, heat, gas and water production and supply

8. Chinese companies must have a controlling stake in the construction and operation of nuclear power plants.
9. Chinese companies must have a controlling stake in the construction and operation of urban water supply and drainage network spree with a population of more than 500,000.

Category 5: Wholesale and retail

10. It is prohibited to invest in the wholesale and retail of tobacco leaves, cigarettes, re-baked tobacco leaves, and other tobacco products.

Category 6: Transport, warehousing, and postal services

11. It is required that Chinese companies have a controlling stake in the domestic water transport. Furthermore, it is prohibited to operate or lease a Chinese ship or class of space in disguise to operate domestic waterway transport business and its ancillary business. The waterway transport operator may not use a ship of foreign nationality to carry out domestic waterway transport business, unless they do so with the approval of the Chinese Government, where there are no Chinese vessels in China that can meet the requirements for the requested transportation. In the event that the port or waters of which the ship is docked are open to the outside world, the waterway transport operator may temporarily use a ship of foreign nationality to operate maritime transport and tow between Chinese ports within the time limit or voyage prescribed by the Chinese government.
12. It is required that Chinese companies have a controlling stake in the domestic water transport. Furthermore, it is prohibited to operate or lease a Chinese ship or class of space in disguise to operate the domestic waterway transport business and its ancillary business. The waterway transport operator may not use a ship of foreign nationality to carry out domestic waterway transport business, unless they do so with the approval of the Chinese Government, where there are no Chinese vessels in China that can meet the requirements for the requested transportation. In the event that the port or waters of which the ship is docked are open to the outside world, the waterway transport operator may temporarily use a ship of foreign nationality to operate maritime transport

and tow between Chinese ports within the time limit or voyage prescribed by the Chinese government. The waterway transport operator shall be controlled by the Chinese side and if the proportion of investment by a foreign investor and its affiliated enterprises shall not exceed 25%, the legal representative shall be a Chinese citizen. Only Chinese public air transport enterprises can operate domestic aviation services and provide regular and irregular international air services as designated carriers in China.

13. The legal representative of non-commercial airlines must be a Chinese citizen, of which agriculture, forestry and fisheries airlines shall be limited to joint ventures and other general-purpose airlines shall be limited to Chinese holdings.
14. Chinese companies must have a controlling stake in the construction and operation of civil airports.
15. Investment in air traffic control is prohibited.
16. It is prohibited to invest in the domestic express services provided by postal companies (and to operate postal services) and letters.

Category 7: Information transmission, software, and information technology services

17. Pursuant to China's commitment to the open telecommunication sector to foreign investment, companies may have a value-added telecommunications business with no more than 50% of the shares belonging to foreign companies (except e-commerce, domestic multi-party communications, storage and forwarding categories, call centers). Basic telecommunications business must be controlled by the Chinese partner and the operator must be established in accordance with the law specializing in basic telecommunications business companies. The pilot policy of the original area of the Shanghai Free Trade Test Zone was extended to all pilot FTZs.
18. The pilot policy of the original area of the Shanghai Free Trade Test Zone prohibits the investment in Internet news information services, internet publishing services, network audio-visual program services, Internet cultural operation (except music), and Internet public information services (except for the contents already opened in China's WTO accession commitments).

Category 8: Finance

19. The ratio of foreign shares in securities companies shall not exceed 51%, and the ratio of foreign shares in securities investment fund management companies shall not exceed 51%. (Elimination of the foreign-equity ratio limit will take place in 2021)
20. The ratio of foreign shares in futures companies shall not exceed 51%. (Elimination of the foreign-equity ratio limit will take place in 2021)
21. The ratio of foreign shares in life insurance companies shall not exceed 51%. (Elimination of the foreign-equity ratio limit will take place in 2021)

Category 9: Leasing and business services

22. Investment in Chinese legal affairs (except for information on the environmental impact of Chinese law) is prohibited to partners of domestic law firms. (Foreign law firms may only enter China as representative bodies, and may not employ Chinese practicing lawyers. Furthermore, the assistants employed may not provide legal services to their clients. If foreign firms establish a representative office or presence in China, they must obtain the permission of the judicial administration of China.
23. Market research involving radio and television listening and viewing surveys is limited to joint ventures in which the Chinese company owns a controlling stake.
24. Investment in social surveys is prohibited.

Category 10: Scientific research and technology services

25. Investment in human stem cells, gene diagnosis and therapeutic technology development and application are prohibited.
26. Investment in humanities and social science research institutions is prohibited.
27. It is prohibited to invest in geodesy, marine mapping, surveying and aerial photography, ground movement surveys, administrative area boundary mapping, topographic maps, maps of world political areas, maps of national political areas, maps of provincial and below political areas, national teaching maps, local teaching maps, true 3D maps and navigational electronic maps,

regional geological mapping, mineral geology, geophysics, geochemistry, hydrogeology, environmental geology, geological disasters, remote sensing geology, etc.

Category 11: Education

28. Pre-school, ordinary high schools and higher education institutions are limited to Sino-foreign cooperative running of schools and shall be controlled by the Chinese side (the principal or principal administrative officer shall have Chinese nationality and live in China). Board members should be Chinese, and the board of directors or joint management committee shall not have a ratio less than 1/2. (Foreign educational institutions, other organizations or individuals may not set up separate schools and other educational institutions with Chinese citizens as the main target of enrollment (excluding non-academic vocational skills training), but foreign educational institutions may, in cooperation with Chinese educational institutions, organize educational institutions with Chinese citizens as the main target of enrollment.)
29. Investment in compulsory education institutions and religious educational institutions is prohibited.

Category 12: Health and social work

30. Medical institutions are limited to joint ventures and cooperation.

Category 13: Culture, sports, and entertainment

31. Investment in news organizations (including but not limited to news agencies) is prohibited. Foreign news organizations must be approved by the Chinese government for the establishment of permanent news organizations in China and the dispatch of permanent correspondents to China. The news services provided by foreign news agencies in China must be approved by the Chinese government. Business cooperation between Chinese and foreign news organizations must be led by the Chinese side and subject to the approval of the Chinese Government.
32. Investment in the editing, publication, and production of books, newspapers, periodicals, audio-visual products and electronic publications is prohibited. With the approval of the Chinese government, however, Chinese and foreign

publishing units may carry out joint publishing projects in press and publishing under conditions that ensure that the Chinese company has a controlling stake and that all materials comply with Chinese law and receive the approval of the Chinese Government.) The provision of financial information services in China is prohibited without the approval of the Chinese government.

33. It is prohibited to invest in radio stations, television stations, radio and television channels, radio and television transmission coverage networks and related infrastructure. It is prohibited to engage in radio and television video-on-demand services and to install services at satellite television broadcast ground receiving facilities. (The approval system shall be implemented for overseas satellite channels.)
34. It is prohibited to invest in the production and operation of radio and television programs (including the introduction of business) companies. The introduction of overseas film and television dramas and the introduction of other overseas television programs by satellite transmission shall be declared by units designated by the General Administration of Radio and Television. A licensing system shall be implemented for the co-production of TV dramas and cartoons between China and foreign countries.
35. It is prohibited to invest in film production companies, distribution companies, academic media companies and film introduction business. With special approval, Chinese and foreign companies can co-produce films.
36. Auction companies, cultural relics stores, and state-owned cultural relics museums prohibit investment in auctions of cultural relics. (The transfer, mortgage and lease of non-movable cultural relics and cultural relics prohibited by the State from leaving the country shall be prohibited.) It is prohibited to set up and operate an investigation body on intangible cultural heritage, and the investigation, exploration and excavation of intangible cultural heritage by overseas organizations or individuals in China shall take the form of cooperation with China and be subject to special approval and approval.
37. A Chinese partner must have a controlling stake in arts and cultural performance.